

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
HUMANITĀRO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
ĀZIJAS STUDIJU NODAĻA

Ķīnas ji mazākumtautības šamanisms Junnaņas provincē.

BAKALaura DARBS

Autors: Aleksandrs Simons

Stud. apl. nr. AS09270

Darba vadītājs: pētnieks Kaspars Eihmanis

Rīga, 2014

Anotācija	1
Annotation	1
Ievads	2
1. Svarīgākās teorijas, kas raksturo šamanismu un tā aspektus.	4
1.1. Reliģijas vispārīgais raksturojums transpersonālās psiholoģijas un kognitīvās psiholoģijas skatījumā.	4
1.2. Šamanisms	12
1.3. Šamanisms Ķīnā	22
1.4. Kosmoloģija Ķīnas šamanismā, cilvēka dvēsele, dvēseles lidojums un dzīve pēc nāves.	26
2. Bimo un bimoisma loma jī mazākumtautības dzīvē	30
2.1. Jī tauta un tās raksturojums.	30
2.2. Jī rakstība	32
2.3. Pēc nāves dzīve jī tautas uzskatos un dvēseļu ceļošana	37
2.4. Jī un bimoisms.	39
2.5. Svarīgākie reliģiskie, dzīves cikla notikumi un festivāli jī mazākumtautībā.	44
2.6. Jī lāpu festivāls	46
2.7. Uguns pielūgšana a-sji ciltī	47
2.8. Totēmu pielūgšana.	48
2.11. Jī atzara- nipa šamanisms.	51
2.12. Bimo šamaņa spēju tālāk nodošana.	53
2.13. Chema-sieviete medijs	56
Nobeigums	58
Literatūras saraksts	61
Pielikums Nr. 1	65

Anotācija

Šī darba tēma ir „Ķīnas ji mazākumtautības šamanisms Junnaņas provincē.” Darbs ir veltīts Ķīnas mazākumtautības ji šamanisma veida izpētei. Šāda tēma tika izvēlēta tādēļ, ka šajā mazākumtautībā praktizētais šamanisma galvenais elements ir svētie raksti un šis faktors atšķir ji mazākumtautības šamanismu no Centrālāzijas vai citu Austrumāzijas tautu šamanisma praksēm. Darba autors centīsies atrast kopīgas un atšķirīgās iezīmes un izdarīt secinājumus par kopīgajām un atšķirīgajām iezīmēm. Darba laikā autors centīsies pierādīt, ka joprojām ji tautā pastāv sabiedrība, kurai ir animistisks pasaules uzskats un svētie raksti reizē var kalpot kā totēmisks un reizē kā kultūras tālāknodošanas faktors. Šis pētījums sastāv no 60 lapām, divām galvenajām nodaļām un pielikuma.

Annotation

The title of the following research is „Yi” Minority in China in the Province of Yunnan”. This research is conducted in order to get acquainted with the shamanism practice among the Yi people. This particular topic was chosen, because the shamanism practiced by the Yi people differs from the North and South-asian shamanism. The author of this research will try to prove that there are common and dissimilar features regarding the shamanism in question.

While conducting this research, the author will try to prove that the society of the Yi has an animistic worldview and the holy scriptures can encompass totemic and cultural value at the same time. This research consists of 60 pages, 2 main chapters and an appendix.

Ievads

Dotais bakalaura darbs ar nosaukumu „Ķīnas ji mazākumtautības šamanisms Junnaņas provincē.” Darbs ir veltīts Ķīnā Junnaņas provincē dzīvojošās ji mazākumtautības šamanisma un dažādu rituālu un svētku, kuros ir saredzami šamanisma, totēmisma un animisma elementi izpētei. Darba autors rakstot par šo tēmu velējās izpētīt šamanisma praksi un tās elementus ji tautā un atrast nozīmīgas līdzības vai paralēles ar Centrālāzijas Austrumāzijas valstu šamanisma praksēm. Šamanisms ji mazākumtautībā ir visizplatītākais tradicionālās reliģijas veids, jo ji piemīt animistiska pasaules uztvere: viņi uzskata, ka visam, kas atrodas apkārt piemīt dvēsele, tajā skaitā arī vissvarīgākajam šīs mazākumtautības kultūras, vēstures un reliģijas mantojumam- rakstībai un svētajiem rakstiem, jo tie ir vienīgais zināšanu tālāknodošanas avots. Svētie raksti sevī ietver šamaņu rituālu izpildes aprakstu, dažādus ji mītus, lūgšanas, dzeju, u.c.

Bimo (ji tautas šamaņa, kas ir atbildīgs par šīs tautas svētajiem rakstiem, rituāliem un zināšanu tālāknodošanu) līdzdalība ji ikdienas un garīgajā dzīvē ir ļoti svarīga, jo viņš ir vienīgais kultūras un tradīciju sargātājs un izplatītājs. Ir zīmīgi pieminēt, ka arī mūsdienās ji tautai ir raksturīga animistiskā pasaules uztvere, šamanisko un upurēšanas rituālu klātbūtne ikdienas dzīvē.

Darba mērķis ir izpētīt kāda ir šamanisma, pielūgšanas un upurēšanas rituālu, bimo kā varas figūras un svēto rakstu nozīme ji mazākumtautības dzīvē. Šī pamatmēģa sasniegšanai tika izvirzīti sekojošie uzdevumi:

- 1) Izpētīt teoriju par šamanismu un reliģiju, kuru izvirzījuši tādi slaveni reliģijas pētnieki kā: Mirča Eliade (Mircea Eliade) (1907-1986), Edvarts Teilors (Edward Tylor) (1832-1917) un Klifords Ģircs (Clifford Geertz) (1926-2006).
- 2) Dot ieskatu Reliģijas vispārīgajā raksturojumā transpersonālās un kognitīvās psiholoģijas aspekta, sakarā ar to, ka šī disciplīna un tās izvirzītās hipotēzes ir vistuvākās šamanisma pētīšanā no psiholoģijas redzesloka.
- 3) Raksturot Ķīnas šamanismu un dvēseles svarīgumu tajā.
- 4) Dot ieskatu bimoisma reliģijā, kas raksturīga ji mazākumtautībai Junnaņas provincē, parādot tās visraksturīgākos elementus (svētos rakstus, rituālus, animistisko un šamanisko pasaules uztveri ikdienā un svarīgajos dzīves cikla notikumos)

5) Izdarot secinājumus kādas kopīgas vai atšķirīgas iezīmes ir vērojamas starp bimoismu un citām šamanisma praksēm Centrālāzijā un Austrumāzijā.

Lai sasniegtu darba mērķi, tika izmantota antropologiskās literatūras pētīšana. Tika apskatīti dažādi literatūras avoti: enciklopēdijas, antropoloģiskas un vēsturiskas publikācijas. Darbā izmantotās teorijas pamatā bija Mirčas Eliades (Mircea Eliade) publikācija, kurā tiek aprakstīti pasaulē sastopamākie šamanisma veidi, kā arī E.A. Torčinoва (E.A. Торчинов) (1956-2003) grāmata par psihotehniku nozīmīgumu reliģijā un franču etnoloģes Aurēlijas Nevo (*Aurélie Névo*) publikāciju par bimo šamanismu Junnaņas provincē, kas tika izmantots kā viens no galvenajiem literatūras avotiem otrajā nodaļā un apraksta sievietes garu mēdija- chema lomū jī sabiedrībā, kā arī nīpa cīlts šamanīsmū.

Darba 1. daļā tiks dots ieskats šamanīsmā definīcijā un vairākos ar to saistītos aspektos, piemēram: animīsmā, animatīsmā, dvēseļu lidojumā, transā, šamaņa rituālajos priekšmetos, kā arī tiks aprakstīts šamanīsmā no transpersonālās psiholoģijas perspektīvas.

Darba 2. daļā tiks aprakstīta jī mazākumtautība un tās reliģija Junnaņas provincē, ieskaitot šamaņa funkcijas un to nozīmi ikdienas un reliģiskajā dzīvē, kā arī svēto rakstu un rakstības kā kultūras, reliģisko, mitoloģisko un dažādu citu zināšanu tālāk nodošanas līdzekļi.

Ķīniešu vārdi, termini un nosaukumi tiks rakstīti latviešu transkripcijā pirms ķīniešu hieroglifa izmantojot sinologa un diplomāta Pētera Pildegoviča „*Lielo ķīniešu-latviešu vārdnīcu*”

Petījums arī satur pielikumu, kurā ir attēli, kas parāda vīriešu kārtas bimo šamaņa un sievietes garu mēdija-chema rituālos tēpus un reliģisko ceremoniju priekšmetus.

Darba nobeigumā tiks izdarīti secinājumi saistībā ar bimoisma kopīgajām un atšķirīgajām iezīmēm starp Centrālāzijas un Austrumāzijas šamanīsmā veidiem.

1. Svarīgākās teorijas, kas raksturo šamanismu un tā aspektus.

1.1. Reliģijas vispārīgais raksturojums transpersonālās psiholoģijas un kognitīvās psiholoģijas skatījumā.

Šamanisms un ticība gariem ir daudzu reliģiju pirmsākums. Tas īpaši vērojams Ķīnas reliģijās.

Šamanisms ir bieži sastopams dažādās pasaules tautās un kultūrās un tiek saistīts ar pārdabisko –maņu orgāniem nepieejamu spēku. Šī apziņa par noslēpumainā un neizpētītā klātbūtni ir radījusi bijību pret to un izveidojusies par reliģiju, kurā neizpētītais un noslēpumainais ir kļuvis par to, kam cilvēki tic un uzskata par reālu. Viens no šiem aspektiem ir šamanisms, kurā ir uzskats, ka visapkārt ir sastopama garu klātbūtne, turklāt atsevišķi cilvēki ir spējīgi kontaktēt un pārvaldīt tos.

Reliģija Senajā Ķīnā tiek datēta ar *Šanu* 商 dinastiju (1600-1050 p. k.), kuras laikā augstākā dievība tika iedalīta 3 kategorijās:

- 1) *Šandi* 上帝, kas bija dievs, kurš pārvaldīja laika apstākļus, ražas, pilsētas, kara tehniku, pasargāja no slimībām un bija nozīmīgs valdniekam, pieņemot dažādus svarīgus lēmumus.
- 2) Karaliskie senči- aizlūdza par valdnieku, kuram bija jāpilda arī šamaņa pienākumi.
- 3) Dabas dievības pārvaldīja gadalaiku, vētru un ražas sezonu ritējumu un tie vienmēr bija pakļauti karaliskajiem senčiem.¹

Augstākminētais raksturojums, kurš parāda Šanu dinastijas reliģiju, pēc darba autora domām ir visatbilstošākais, jo vislabāk atbilst darba tēmai par šamanismu. Reliģijas un šamanisma definīcijas tika izvēlētas tādēļ, ka reliģiju pētniecībā vadošās ir rietumu reliģiju pētnieku idejas, kuri pēta dažādu tautu un cilšu reliģiju un šamanisma veidus, tostarp arī Ķīnā eksistē dažādas mazākumtautības, kuru pamat reliģija ir šamanisms.

¹Komjathy L., Nadeau R. L. (editor). *The Wiley-Blackwell Companion to Chinese Religions*. West Sussex, Blackwell Publishing Ltd. 2012. 30. lpp.

Darba autoram jī mazākumtautības reliģija liekas pati saistošākā, jo šis šamanisma veids ļoti atšķiras no Centrālāzijas šamanisma un galvenais šīs mazākumtautības šamanisma elements ir speciālā šamaņu rakstība. Otrs svarīgais faktors ir tas, ka šī mazākumtautība šamaniskajos rituālos vienmēr lieto svētos rakstus un svētie raksti nav raksturīgi šamanismam. Cits būtiskais faktors ir arī tas, ka nav atrodams plašs klāsts ar liecībām un materiāliem par šīs tautas šamanisma veidu, rituāliem un aprakstiem. Pasaulē eksistē daudz reliģiju, kuras savā starpā ļoti atšķiras, tomēr visprecīzākā reliģijas definīcija vēl aizvien ir mūsdienu problēma. Bieži vien šādas definīcijas izriet no autoru dzīves uztveres un personīgajiem uzskatiem.²

Šīs nodaļas mērķis ir izpētīt dažādas reliģijas definīcijas un atrast vispiemērotāko, kas palīdz saprast jī šamanismu. Parasti reliģijas definīcijas tiek dažādi interpretētas kā, piemēram, marksisma filozofijā reliģija tiek uzskatīta par iluzoru realitātes atspulgu cilvēka vajadzībām, kurš atrodas ateistiskā un materiālistiskā pozīcijā.³

Savukārt, visslavenāko reliģiju definīciju izvirzītāju starpā ir tādas personības kā franču filozofs un sociologs Emīls Dirkeims (Émile Durkheim), filozofs Imanuels Kants (Immanuel Kant) un antropologs Klifords Ģircs (Clifford Geertz).

Pēc šī darba autora domām, visatbilstošākās reliģijas definīcijas ir šo triju augstākminēto pētnieku izvirzītās, kuras raksturo reliģiju no trīs dažādiem- socioloģijas, ētikas un antropoloģijas aspektiem. Pēc Emīla Dirkeima (Émile Durkheim) (1858-1917)- socioloģijas pamatlicēja domām: „Daudzi uzskata, ka reliģija ir tikai cilvēka aktivitātes dabas manifestācija, taču jebkura reliģija, bez jebkāda izņēmuma, ir pamācoša visiem un ļauj mums saprast „Cilvēka” aspektu.”⁴

Vācu filozofs Imanuels Kants (Immanuel Kant) (1724-1804) izvirza sekojošo definīciju: „Reliģija ir mūsu pienākumu kā dievišķo pavēļu atpazīšana. Tā reliģija, kurā vispirms ir jāzina kas ir dievišķā pavēle, lai to varētu atzīt kā pienākumu, tiek saukta par

² **Torchinov Evgenij Alekseevich /Торчинов Евгений Алексеевич.** *Reliģii mira. Opyt zapredel'nogo (transpersonal'nye sostojanija i psihotehnika).* / *Религии мира. Опыт запредельного (трансперсональные состояния и психотехника).* Петербург, Петербургское востоковедение», 1997. 11. lpp.

³ **Torchinov Evgenij Alekseevich /Торчинов Евгений Алексеевич.** *Reliģii mira. Opyt zapredel'nogo (transpersonal'nye sostojanija i psihotehnika).* / *Религии мира. Опыт запредельного (трансперсональные состояния и психотехника).* Петербург, Петербургское востоковедение», 1997. 11. lpp.

⁴ **Durkheim Émile/Joseph Ward Swain (translator).** *The Elementary Forms of Religious Life.* London, Hollen Street Press LTD. 1915. 24. lpp.

atklāsmes reliģiju. Savukārt reliģija, kurā vispirms ir jāzina savs pienākums pirms to var atzīt kā pienākumu, sauc par dabas reliģiju.”⁵

Pēc amerikāņu antropologa Kliforda Ģirca (Clifford Geertz) domām reliģija ir: „Simbolu sistēma ar nolūku izveidot spēcīgus, pārliecinošus un ilglaicīgus noskaņojumus un motivācijas cilvēkos, formulējot vispārīgās kārtības koncepcijas un piedāvēt šīm koncepcijām faktuālu īpašību, kura liek šos noskaņojumus un motivācijas uztvert kā realitāti.”⁶

Šī darba autors izvēlas visatbilstošāko darba definīciju, kura ir amerikāņu antropologa Kliforda Ģirca izvirzītā, jo tā vislabāk raksturo primitīvās un modernās reliģijas un ļauj cilvēkam uztvert transcendentu par esošu, kas ir īpaši izcelts šamanismā kā garu esamība.

Mūsdienās mentālie fenomeni bieži vien tiek pētīti ar neirozinātnes palīdzību arī reliģija. Citējot amerikāņu pragmatisma filozofu Viljamu Džeimsu (William James) (1842-1910): „Pirmā lieta, ko intelekts dara ir noteiktu lietu klasificēšanas blakus kam citam. Taču jebkurš objekts, kas cilvēkam ir svarīgs un izraisa pieķeršanos, ir tas, kas tiek uzskatīts par vissvarīgāko.”⁷

Šis uzskats vislabāk attiecināms uz reliģisko pieredzi, jo reliģija, dievs un vēlme pārdabisko uzskatīt par esošu, vienmēr bijuši ar cilvēka prātu saistīto pasaules mentālo fenomenu starpā. Zinātnieki, kas pēta reliģiju no kognitīvās zinātnes aspekta, uzskata, ka jāsaprot smadzeņu darbība. Cilvēki ilgstoši uzskatīja, ka smadzenes ir orgāns, kura darbība ir ļoti vienkārša, taču- jo vairāk tiek veikti atklājumi par prāta darbību, jo vairāk neskaidrību rodas. Cilvēka prāts nav gatavs pieņemt gluži jebkādas ar kultūru saistītus jēdzienus, ja vien prāts nav pietiekoši attīstīts un gatavs identificēt jebkuru informāciju. Rodas jautājums- vai reliģija cilvēkam ir iedzimta? Katram cilvēkam ir prāts, taču tas nenozīmē, ka tajā ir reliģija, svarīgi ir tas, bet svarīgi ir tas, ka katrs var to iegūt. „Iegūšanas” un „nodošanas” faktori ir tie, kuri evolūcijas laikā ir ļāvuši izprast noteiktas reliģiskās idejas.⁸

Šī bakalaura darba autors uzskata, ka reliģijas „iegūšana” vai „nodošana” ir cieši saistīta ar cilvēka smadzeņu darbību, jo reliģija sevī ietver lielu daudzumu dažādas informācijas, kuru cilvēkam ir jāapstrādā, taču lielāko daļu no tās cilvēks

⁵ **Kant Immanuel.** *Religion and Rational theology.* Cambridge, Cambridge University Press, 1996.177. lpp.

⁶ **Geertz Clifford.** *The Interpretation of Cultures: Selected Essays.* New York, Basic Books, 1973. 90. lpp.

⁷ **James William.** *The Varieties of Religious Experience.* Pennsylvania State University, A Penn State Electronic Classics Series Publication, 2002. 18. lpp.

⁸ **Boyer Pascal.** *Religion Explained: the Evolutionary Origins of Religious Thought.* New York, Basic Books, 2001. 12-13. lpp.

gadu tūkstošiem nav spējis saprast. Reliģijas rašanās un dieva eksistence vēl joprojām nav izprastas.

Pasaulē izplatītākās reliģijas cilvēks „iegūst”. Joprojām pastāv reliģisko ideju rašanās jautājums. Iespējamie scenāriji kādēļ reliģiskā ideja ir radusies, saistās cilvēku vēlmi ar reliģijas palīdzību izprast un izskaidrot nesaprotamo, lai aprakstītu neizprastus dabas fenomenus. Tā ir noslēpumainu pieredžu un sapņu produkts, tā mēģina skaidrot lietu pirmsākumu un likt saprast kāpēc ir ļaunums un ciešanas.

Nākošais reliģijas rašanās izskaidrojums ir saistīts arī ar mierinājuma meklēšanu. Reliģiskie paskaidrojumi padara mirstīgumu mazāk sāpīgu, atvairā uzbrukumu un rāda pasauli daudz mierīgāku. Reliģija ir sabiedriskās kārtības uzturētājs. No socioloģiskās perspektīvas, reliģijas funkcija ir saturēt kopā sabiedrību, būt pret sabiedrisku nekārtību un rūpēties par augstu morāli. Kā reliģijas funkcija tiek minēta „*kognitīvā ilūzija*”. Cilvēku māņticība ļaus tiem ticēt jebkam; reliģiskās idejas ir neapstrīdamas un šo ideju noliegšana ir daudz grūtāka nekā iegūt ticību šīm idejām.⁹

Šī darba autors vēlas izcelt, ka augstākminētās definīcijas ir pašas atbilstošākās, lai nodefinētu reliģijas elementus. Taču salīdzinot dažādas definīcijas, kas cenšas atrast visprecīzāko reliģijas un tās rašanās definīciju, joprojām nav atrasta vienota-noteicošā definīcija.

Reliģijas dažādība ir saistīta arī ar to, kā cilvēki uztver, viņuprāt, pārdabisko un kādas ir tā funkcijas. Pārdabiskie starpnieki var būt ļoti atšķirīgi, jo reliģija ir neredzams spēks. Šīs spējas var tikt raksturotas kā viens vai vairāki dievi, gari, senču gari vai arī augstākminēto sajaukums. Daudzās tautās ir sastopams „*augstākais dievs*”, dažviet tie ir pat divi vai vairāki. Uzskata, ka kāds no tiem ir radījis lietas un spējas, kas noder materiālajā pasaulē, piemēram: instrumentus, dzīvnieku pieradināšanu, ciematus un sabiedrību, savukārt cits dievs var nebūt tiešā veidā saistīts ar cilvēku ikdienas dzīvi (piemēram: Dzeltenais imperators izveidoja rakstību, kaligrāfiju, u.tml.). Tomēr pastāv arī reliģijas bez augstākās dievības, kurās cilvēki tic raganām, burvjiem vai saviem senču gariem. Burvji, raganas, gari un spoki ir daudz grūtāk kontrolējami un saprotami, taču tas nepieprasa noteiktu ticību, lai tos varētu ieraudzīt.¹⁰

⁹ **Boyer Pascal.** *Religion Explained: the Evolutionary Origins of Religious Thought.* New York, Basic Books, 2001. 14. lpp.

¹⁰ **Boyer Pascal.** *Religion Explained: the Evolutionary Origins of Religious Thought.* New York, Basic Books, 2001. 16-19. lpp.

Rezultātā rodas secinājums, ka viena autora izvirzītās teorijas par reliģijas nozīmi nav visnoderīgākais veids, lai to raksturotu. Cilvēks ir būtne, kas vēlas izzināt un izziņas laikā rodas priekšstati par lietām, kuras ir vai nav iespējams pieņemt un tās kalpo par pamatu zinātniskajai pētniecībai. Vispiemērotākais paņēmieni ir definīcija, kas balstīta uz empīriskiem novērojumiem, kuri cenšas parādīt kādu neatņemamu kopēju reliģijas formu iezīmi raksturojošu reliģiju un tās apziņu autora skatījumā. Pētot šāda veida jautājumus, nedrīkst aizmirst, ka reliģijas mērķis ir ticība pārdabiskajam vai augstākajam spēkam. Analizējot šāda veida apgalvojumu, saskaramies ar pirmo problēmu- vārdu „pārdabiskais”, kurš pats par sevi prasa ļoti dziļu izpratni. Vārda nozīme „pārdabiskais” ietver transcendentu nozīmi, kas ir saistīta ārpus šīs pasaules nākošo un pārāko par dabas likumiem, tomēr- ne visās reliģijās mēs saskaramies ar terminu „pārdabiskais”. Dažās garīgajās kultūrās ticība pārdabiskajam nav saistīta ar garīgo kultūru, ko vislabāk var attiecināt uz primitīvajām un agrākajām reliģijas formām, kā piemēram- maģiju.¹¹

Pēc Emīla Dirkeima domām, visām reliģijām kopīgā iezīme ir „pārdabiskais”, kas tiek definēts kā jebkuru zināšanu robežas pārspējošas lietas un pārdabiskais ir neizzināmā un nesaprotamā noslēpums.¹²

Pēc krievu sinologa E. A. Torčinova domām, viena no pasaulē vispārdabiskākajām parādībām ir maģija. Maģija ir pasaules redzējuma atainojums primitīvajās kultūrās, kas ir saistīts ar dabu un tās procesiem. Tomēr, augstākminēto maģijas aprakstu nedrīkst attiecināt uz viduslaiku maģiju, kura ir saistīta ar kristiešu demonoloģiju un eņģeļu pētniecību. Eksistē kultūras fenomeni, kuri nav saistīti ar ticību pārdabiskajam, kā rezultātā rodas secinājums, ka ir nepieciešams atšķirt maģiju un līdzīgas parādības- no reliģijas vai arī noteikt reliģijas galveno īpašību.¹³

Pēc poļu izcelsmes amerikāņu antropologa Bronislava Maļinovska (Bronislaw Malinowsky) (1884-1942) domām, primitīvo sabiedrību pamatā vienmēr ir bijusi reliģija un maģija. Jebkurā primitīvā sabiedrībā vienmēr tiek nošķirts svētais un

¹¹ **Torchinov Evgenij Alekseevich /Торчинов Евгений Алексеевич.** *Religii mira. Opyt zapredel'nogo (transpersonal'nye sostojanija i psihotehnika).* / *Религии мира. Опыт запредельного (трансперсональные состояния и психотехника).* Петербург, Петербургское востоковедение», 1997. 11-12. lpp.

¹² **Durkheim Émile / Swain Joseph Ward (translator).** *The Elementary Forms of Religious Life.* London, Hollen Street Press LTD. 1915. 24. lpp.

¹³ **Torchinov Evgenij Alekseevich /Торчинов Евгений Алексеевич.** *Religii mira. Opyt zapredel'nogo (transpersonal'nye sostojanija i psihotehnika).* / *Религии мира. Опыт запредельного (трансперсональные состояния и психотехника).* Петербург, Петербургское востоковедение», 1997. 12. lpp..

profānais (ikdienišķais). Maģija visbiežāk tiek saistīta pārdabisko spēku, garu, spoku, senču garu un dievu bijību un apbrīnu.¹⁴

Daudzi zinātnieki uzskata, ka maģija ir svarīgākais jebkuras reliģijas elements un tās klātbūtne ir visur: tērpos, rituālos un noslēpumainās reliģijas atšķirībās un tā tiek uzskatīta par vienu no reliģijas visagrākajām formām. Situācija paliek sarežģītāka, kad maģiju saistām ar rituālu. Arhaiskā sabiedrībā pirms medībām parasti dejoja rituālo deju, kurā atdarināja medības, bet cilts burvis, tērpies dzīvnieka ādas apmetnī, attēlo dzīvnieku, kurš ir simboliski mednieku ievainots. Rituāla mērķis bija maģisks, bet princips bija saistīts ar transpersonālo pieredzi. Šī rituāla laikā burvis ieiet noteiktā psihiskā stāvoklī, kas nodrošina rituāla papildus iedarbību, un identificē sevi ar noteiktu dzīvnieku. Tātad, dažādās reliģijās arī pastāv maģijas elementi. Arhaiskā reliģijās tas tiek izskaidrots ar primitīvā cilvēka pasaules uztveri, kurš nenodala robežas starp to, kas ir reliģija, māksla, zinātne un filozofija.¹⁵

Savukārt, daudzi zinātnieki un reliģiju pētnieki domā, ka jautājums par reliģijas atbilstību maģijai ir strīdīgs, jo šie abi fenomeni tiek uzskatīti par pretstatiem. Reliģija ir parasti saistīta ar godbijību pret augstākajiem spēkiem un labprātīgu pakļaušanos tiem, bet maģijas mērķis ir augstāko spēku pakļaušana maga gribai. Vārda „maģija” nozīme arī tiek saistīta ar tumšo un gaišo spēku pakļaušanu (dēmonu un eņģeļu). Dabas maģijas (magia naturalis) loma ir dabas svēto un okulto spēju iedarbība. Termins „dabas maģija” tiek uzskatīts par visprecīzāko šī vārda izskaidrojumu.¹⁶

Apzinoties, ka maģijas un reliģijas savstarpējā atbilstība ir ļoti strīdīgs jautājums, šī bakalaura darba autors uzskata, ka gan reliģijā, gan maģijā ir elementi, kuriem atbilst termins „pārdabiskais”, kā arī spēki, kuriem tic. Maģija un reliģija nav zinātniski pierādītas un formulētas. Kristietībā, jūdaismā un islamā „pārdabiskais” ir galvenais kritērijs. Šo reliģiju neatņemama sastāvdaļa ir dieva transcendence, visuma radošums un tajā dzīvojošo būtņu svešums, kā arī brīnums kā dieva iejaukšanās zīme un dabas likumi, kurus var radīt un iznīcināt dievs. Savukārt, Ķīnas reliģijās ticība pārdabiskajam ir vēl mazāka un nav pat skaidrs kā varētu pārtulkot šo vārdu

¹⁴ Malinowski Bronislaw. *Magic, Science and Religion*. Illinois, the Free Press, 1948. 1. lpp.

¹⁵ Torchinov Evgenij Alekseevich /Торчинов Евгений Алексеевич. *Religii mira. Opyt zapredel'nogo (transpersonal'nye sostojanija i psihotehnika).* / Религии мира. Опыт запредельного (трансперсональные состояния и психотехника). Петербург, Петербургское востоковедение», 1997. 50-52. lpp.

¹⁶ Torchinov Evgenij Alekseevich /Торчинов Евгений Алексеевич. *Religii mira. Opyt zapredel'nogo (transpersonal'nye sostojanija i psihotehnika).* / Религии мира. Опыт запредельного (трансперсональные состояния и психотехника). Петербург, Петербургское востоковедение», 1997. 49. lpp.

senķīniešu valodā. Viena no senākajām Ķīnas reliģijām ir daoisms, kuras ideāls ir patiesība un esošais. Kā uzskata krievu sinologs Jevgēnijs Torčinovs: „*Daoisma ideāls ir sekošana dabai un dabas pieņemšana kāda tā ir.*”¹⁷

Citējot Dao un De kanonu *Daodedjin* 道德经:

„*Cilvēkam likums-zeme,*

Zemei likums-debess.

Debesīm likums-Dao,

Dao likums- būt pašam no sevis tādām..”¹⁸

Rezultātā- šī bakalaura darba autors izvirza pieņēmumu, ka katras reliģijas pamatā, (arhaiskas vai modernas) ir pārdabiskais, kurš izpaužas dažādās manifestācijās, piemēram: dieva un garu klātbūtnē cilvēka ikdienas dzīvē un maģijas un rituālu spēkā. Attiecībā uz Ķīnas seno reliģiju- šamanismu- ķīniešu valodā nav vārda kā dievs, bet vistuvākais jēdziens šim vārdam ir *šeņ* 神¹⁹

Darba autors vēlas uzsvērt, ka termins „*mistika*” ir viens no neatņemamajiem maģijas un reliģijas elementiem, īpaši šamanismā, jo šamanisma tehnika raksturojas ar ekstāzi un „*šamanisko lidojumu*”, kas ir transpersonālais pārdzīvojums.

Vārds „*mistika*” ir cēlies no grieķu valodas vārda „*mystikos*” un apzīmē visu noslēpumaino, apslēpto. Vārds vistiešāk atbilst latīņu valodas vārdam „*occultus*”- okulta. Vēlāk šis termins tika piedēvēts dažādiem reliģiskām mācībām.²⁰

Transpersonālā psiholoģija ir tikusi ļoti daudz kritizēta socioloģijas, fizikas un filozofijas zinātnieku aprindās, kā arī nodēvēta par neattīstītu zinātnes disciplīnu, taču pēc šī bakalaura darba autora domām transpersonālā psiholoģija ir viena no zinātnēm, kura cenšas izpētīt mistisko un transcendentu pieredzi un kā cilvēks līdz tai nokļūst. Darba autors vēlas atzīmēt, ka transcendentā pieredze, izmainīti apziņas stāvokļi ir būtiski elementi šamanismā un tādēļ šajā bakalaura darbā tiek pieminēta tieši šī psiholoģijas disciplīna, kas ir vistuvākā mistiskās un transcendentās pieredzes izpētei.

¹⁷ **Torchinov Evgenij Alekseevich /Торчинов Евгений Алексеевич.** *Religii mira. Opyt zapredel'nogo (transpersonal'nye sostojanija i psihotehnika).*/ *Религии мира. Опыт за пределами (трансперсональные состояния и психотехника).* Петербург, Петербургское востоковедение», 1997. 13-14. lpp.

¹⁸ **Laodzi/ Staburova Jeļena (tulkotāja).** *Dao un De kanons.* Rīga, AS Preses Nams, 2009. 91. lpp

¹⁹ „*Šeņ*” nozīme: psihiskais sākums cilvēkā, gars, kas ir atdalīts no ķermeņa (mirušā gars), kaut kas neparasts, sakrāls, stihisks, dabas dievība (vētras, lietus, kalnu).

²⁰ **Torchinov Evgenij Alekseevich /Торчинов Евгений Алексеевич.** *Religii mira. Opyt zapredel'nogo (transpersonal'nye sostojanija i psihotehnika).*/ *Религии мира. Опыт за пределами (трансперсональные состояния и психотехника).* Петербург, Петербургское востоковедение», 1997. 18-24. lpp.

E. A. Torčinovs (E. A. Торчинов) norāda, ka reliģiju pētniecības literatūrā vārds „mistika” parasti norāda transpersonālos pārdzīvojumus, kuri piedāvā nepastarpinātu komunikāciju, apvienošanos ar dievību, bezformas absolūto vai citu esamības pirmavotu, taču mistisko pārdzīvojumu apakšgrupai var pieskaitīt pareģojoša rakstura fenomenus un dažāda veida transus un ekstāzes (šamaniskos), kuri nepiedāvā glābiņu, pestīšanu vai svētuma iegūšanu.²¹

Balstoties uz vairākām definīcijām, no 1992. gada „The Journal of Transpersonal Psychology” 24. sējuma, tika izvēlēta visatbilstošākā transpersonālās psiholoģijas teorija, kas atbilst dotajam šamanisma pētījumam.

Transpersonālie pārdzīvojumi var tikt definēti kā mēģinājumi izprast cilvēka uzvedību cenšoties tos sistemātiski izpētīt. Transpersonālās psiholoģijas temati ir dažādi, taču savā veidā saistīti. Visnozīmīgākie šīs pētniecības nozares objekti ir:

- 1) jauns cilvēka atspoguļojums,
- 2) cilvēka impulss uz paš-transcendenci un garīgo izaugsmi,
- 3) izmainīti zemapziņas stāvokļi,
- 4) parapsiholoģija un psihiskie fenomeni,
- 5) citas kultūras un to psiholoģija,
- 6) jauna enerģijas forma,
- 7) subjektīvie iekšējie stāvokļi,
- 8) nesenie psiholoģijas atklājumi.²²

Čehu psihiatrs, transpersonālās psiholoģijas pamatlicējs S. Grofs (S. Grof) (1931-) uzskata, ka transpersonālie pārdzīvojumi sevī iekļauj ģenētisko vai rasu atmiņu, kas tiek definēta kā atmiņa par iepriekšējām dzīvēm. Transpersonālie pārdzīvojumi arī ir saistīti ar dažādām apziņas paplašināšanas formām, līdz pat superkosmiskā tukšuma sasniegšanas stāvoklim.

S. Grofs izdala 4 transpersonālo pārdzīvojumu tipus:

- 1) abstraktie un estētiskie pārdzīvojumi;
- 2) psihodinamiskie vai biogrāfiskie pārdzīvojumi;

²¹ **Torchinov Evgenij Alekseevich /Торчинов Евгений Алексеевич.** *Religii mira. Opyt zapredel'nogo (transpersonal'nye sostojanija i psihotekhnika). / Религии мира. Опыт запредельного (трансперсональные состояния и психотехника).* Петербург, Петербургское востоковедение», 1997. 25. lpp.

²² **Lajoie Denise H., Shapiro S. I.** *The journal of Transpersonal Psychology: Definitions of Transpersonal Psychology: the First Twentythree Years.* Honolulu, 1992, vol 24, No.I. 81-82.lpp

3) perinatālie pārdzīvojumi balstās uz to, ka cilvēku zemapziņa satur izcelšanās pamatus, kuri noved pie atkārtota dzimšanas un nāves procesa un atdzimšanas no jauna;

4) personīgie transpersonālie pārdzīvojumi, kas ir saistīti ar apziņas paplašināšanu un individuālo ierobežojumu pārspēšanu.

Šie četri pārdzīvojumi var tikt samazināti līdz diviem: pārdzīvojuma, kas saistīts ar normālu realitātes uztveri un pārdzīvojumiem, kas transcendē šo uztveri.

Secinām, ka augstākminētie transpersonālie pārdzīvojumi vislabāk raksturo šamaņa pārdzīvojumus, šamanismā sastopamās transa un ekstāzes tehnikas. Atzīmējami ir S. Grofa (S. Grof) pieminētie transpersonālo pārdzīvojumu iedalījumi, kuri visprecīzāk atbilst aprakstiem par šamanisko lidojumu, pārvietošanos starp pasaulēm (personīgie transpersonālie pārdzīvojumi) un nāve un atdzimšana no jauna (perinatālie pārdzīvojumi). Šie arhetipiskie pārdzīvojumi var tikt saistīti ar „okeānisko” apziņas paplašināšanas pieredzi kā izejošās svētlaimes vai pēdējās augšāmcelšanās analogu. Šāda veida pārdzīvojums bāzējas uz arhaiskajām reliģijām (īpaši uz šamanismu), Vidusjūras senatnes misteriolajiem kultiem (Attisa, Adonīsa u.c. kultiem).²³

1.2. Šamanisms

Sekojošās apakšnodaļas mērķis ir raksturot šamanismu, tā raksturīgākās un svarīgākās kopīgās un atšķirīgākās iezīmes starp dažādu Austrumāzijas tautu šamanisma veidiem, rituāliem, salīdzinot tos ar Centrālāzijas šamanismu, kas tiek uzskatīts par šamanisma pētniecības stūrakmeni. Par agrajām reliģijas formām uzskata maģiju, animismu, fetišismu, totēmismu un šamanismu. Šīs formas nevar sastapt tīrā veidā, bet tās tiek attēlotas kā sarežģīti kompleksi, kas savā starpā mijiedarbojas.²⁴

Šamanis pēc būtības ir burvis, pūšlotājs: viņš tiek uzskatīts par dziednieku un spēj veikt faķīra cienīgus trikus kā jebkurš primitīvs vai moderns burvis. Šamani uztver arī aizgājušo dvēseļu pavadoni uz aizsauli, priesteri, dzejnieku un mistiķi, bet

²³ **Torchinov Evgenij Alekseevich /Торчинов Евгений Алексеевич.** *Religii mira. Opyt zapredel'nogo (transpersonal'nye sostojanija i psihotehnika).* / *Религии мира. Опыт запредельного (трансперсональные состояния и психотехника).* Петербург, Петербургское востоковедение», 1997. 43-44. lpp.

²⁴ **Torchinov Evgenij Alekseevich /Торчинов Евгений Алексеевич.** *Religii mira. Opyt zapredel'nogo (transpersonal'nye sostojanija i psihotehnika).* / *Религии мира. Опыт запредельного (трансперсональные состояния и психотехника).* Петербург, Петербургское востоковедение», 1997. 90. lpp.

tas nenozīmē, ka šamanis ir vienīgā garīgā autoritāte ciltī, jo daudzviet šamanim un rituālu priesterim ir vienāda vara, taču šamanis paliek dominējošā figūra un viņa ekstātiskā pieredze tiek uzskatīta par izcilu reliģisko pieredzi, jo viņš ir vienīgais, kas spēj pārvaldīt ekstāzi. Visprecīzāk- šamanisms ir „*ekstāzes tehnika*.” Pētnieki uzskata, ka šamanisma sākotnējais modelis ir meklējams Centrālāzijā, vārds „*šamanis*” ir radies no tungusu valodas- „*šaman*” un, pārņemot to krievu valodai izplatījies tālāk. Centrālās un Ziemeļāzijas valodās atbilstošie termini vārdam „*šamanis*” ir: Jakutijā (*Ayuna*), Mongolijā (*Bögä, Bü*), Turkotatāru (*Kam*).²⁵

Šamanisms eksistē arī Japānā šinto reliģijas veidolā, kuras rituāli tiek saistīti ar ciematu kultiem. Šamaņu uzdevums Korejā ir saziņa ar garu pasauli. Korejas šamanisma reliģisko rituālu centrā bija sievietes, kuras saucās par „*Mudang*”. Šo sieviešu uzdevums bija komunicēt ar gariem un pareģot nākotni, kā arī viņas arī bija ļoti zinošas aizsaules jautājumos. „*Mudang*” reliģija bija politeistiska un animistiska. Šai reliģijai bija vairāki dievi un gari, piemēram: kalnu un zemes dievi, pūķa karaļu, labas veiksmes, līdzīgi kā Ķīnā, arī virtuves dievs. Korejā joprojām pielūdz daudzus dievus, arī dievus mājas atsevišķajām telpām- tualetei, virtuvei, skurstenim.²⁶

Japānā šamaņi bija atbildīgi par dažādu reliģisko rituālu rīkošanu, kā arī dažādu ārstniecības rituālu rīkošanu citiem apkārtnes kļaniem. Pēc budisma atnākšanas šamaņi pārņēma mantras un piedalījās vairāk sekulārās aktivitātēs. „*Šido-so*” bija ceļojošie mūki, kuri pelnīja naudu veicot eksorcisma rituālus, ārstējot cilvēkus un pareģojot nākotni. Šamanis vārdā „*Ozuno*” kļuva par leģendu tādēļ, ka spēja staigāt pa ūdens virsu, veikt šamaniskos lidojumus un sarunāties ar gariem.²⁷

Katrā pasaules vietā šamanisma funkcijām ir atšķirīgās un kopīgas iezīmes. Ķīnas šamaņu galvenais uzdevums ir pareģošana, lūgšanas, dziedēšana, kā arī dejošana un upuru nešana lietus piesaukšanas rituāla laikā.²⁸

Lietus piesaukšana ir maz sastopama Dienvidāzijas šamanismā, tādēļ to ir nepieciešams pieminēt. Šamaņus Taivānā parasti sauc par *tan-ki* 乩童 (lokāli izdomāts termins kā definēt šamani). Tie ir atbildīgi par saziņu starp šo un paralēlajām pasaulēm, viņu pienākumos ietilpst dažādu konfliktu atrisināšana, palīdzība laulības

²⁵ **Eliade Mircea.** *Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy*. Princeton, Princeton University Press, 1964, 4. lpp.

²⁶ **Leeming David.** *Asian Mythology*. New York, Oxford University Press, 2001.99-100. lpp.

²⁷ **Leeming David.** *Asian Mythology*. New York, Oxford University Press, 2001.88. lpp.

²⁸ **Fridman Eva Jane Neuman, Water Mariko Namba (editors).** *Shamanism: An Encyclopedia of World Beliefs, Practices and Culture Volume I*. California, ABC-CLIO Inc, 2004. 709. lpp.

jautājumos, cilvēku un dzīvnieku slimību ārstēšana, finansiālu grūtību atrisināšana un neauglības ārstēšana. Šamanim ir jāidentificē ļaunie gari, kuri ir atbildīgi par cietēja slimībām vai neveiksmēm. Tie ir ļauno garu izdzīšanas speciālisti gan no cilvēkiem, gan no veseliem ciematiem. Šamaņi var būt abu dzimumu pārstāvji, taču tiem ir dalītas funkcijas. Sievietes ir atbildīgas par ikdienišķām lietām- slimību ārstēšanu, palīdzību neauglīgiem pāriem ieņemt bērnu un dažādu padomu sniegšanu. Profesionāli šamaņi parasti ir garu mediji un tie spēj nodot ziņas un dāvanas no dzīvo uz mirušo pasauli.²⁹

Tibetas agrākā bön reliģija ir šamanisma veids, kurš visvairāk atbilst šī darba tematam par ji tautas šamanismu, jo Junnaņas provincē dzīvojošo mazākumtautību un tibetiešu un birmiešu apdzīvotajās teritorijās šamanisma praktizētāju šamanisma pamatā ir bön šamanisma iezīmes.³⁰

Bön šamanisms ir senās Tibetas reliģija. Pirms budisma ienākšanas bön reliģija tiek raksturota gan kā animistiska, gan maģiska. Galvenā šīs reliģijas ideja ir labu attiecību uzturēšana ar gariem ar cieņpilnas komunikācijas palīdzību un atbilstošo upurēšanas ceremoniju veikšanu gariem. Ekstāzes rituālu laikā šamaņi nonāk transā bungojot un skaitot mantras un šajos rituālos parasti piedalās pat vairāki simti šamaņu. Sākotnēji šamaņi tika dalīti divās sektās: „baltajā” un „melnajā” sektā. Baltās un melnās sektas šamaņi savā starpā ļoti atšķiras. Baltās sektas šamaņu reliģija ir cieši saistīta ar budismu, un šīs sektas šamaņi labi pārzina budistu rakstus. Melnās sektas šamaņi pārzina bön reliģijas rituālus un tiek raksturoti kā šamanisko un animisko prakšu pārzinātāji un viņu zināšanas tiek nodotas tālāk ar mutvārdu tradīcijas palīdzību.³¹

Šī bakalaura darba autors norāda, ka ji tautas šamanismam un bön reliģijai ir daudz kopīgu iezīmju:

- 1) cieņpilnu komunikācija ar gariem,
- 2) rituālo upurēšanas ceremoniju organizēšana.
- 3) tāpat kā bön reliģijā arī ji tautā šamaņi tiek sadalīti melnajos un baltajos šamaņos un katra no pusēm ir atbildīga par savu noteiktu funkciju, šajā gadījumā,

²⁹ **Fridman Eva Jane Neuman, Walter Mariko Namba (editors).** *Shamanism: An Encyclopedia of World Beliefs, Practices and Culture Volume I.* California, ABC-CLIO Inc, 2004. 715. lpp.

³⁰ **Nevot Aurelie.** *Comme le Sel Je Suis le Cours de l'Eau.* Paris, Societe Ethnologique, 2008. 76. lpp.

³¹ **Pratt Christina.** *An Encyclopedia of Shamanism Volume Two N-Z.* New York, The Rosen Publishing Group Inc., 2007. 65. lpp.

baltie šamaņi „*bimo*” ir atbildīgi par svētajiem rakstiem, taču melnie „*sunji*” par šamaniskajiem rituāliem.

Šamaņu funkcijās ietilpst to garu kontrolēšana, ar kuriem šamanis strādā, saziņa ar mirušajiem un tādēļ šamaņa tērpā bieži var redzēt skeleta kaulus. Šamaņa mistiskais aicinājums parasti rodas pēc šamaniskiem sapņiem vai nebrīvprātīga transa, dažreiz šamani-mācekli apmāca vecākais šamanis.³²

Ne vien Ķīnas, bet arī citu pasaules reģionu šamanisma raksturīga iezīme ir profesijas aicinājums, kas rodas, kad šamani „*apsēž*” kāds gars vai dievība, pēc kā šamanis piedzīvo apjukumu vai stāvokli tuvu neprātam. Šamanis šos stāvokļus piedzīvo atkārtoti līdz brīdim, kad viņš ir pieņēmis garu aicinājumu un sapratis, ka ar savām spējām viņš var palīdzēt citiem cilvēkiem. Tas nosaka šamaņa sabiedrisko lomu, jo, ja kāds, kas sevi uzskata par šamani vai hīleri nav saņēmis garu aicinājumu, tad viņa aicinājums neatbilst patiesībai. Šamanim arī jāapzinās, ka ir jāpaliek uzticīgam savam aicinājumam un tam, ka jebkurā brīdī var zaudēt savas spējas.³³

Visslavenākajā šamanismu aprakstošajā darbā „Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy” tiek minētas piecas pazīmes raksturīgas šamanismam jebkurā pasaules kultūrā:

- 1) šamaņu transa stāvoklis ļauj tiem nokļūt dažādās vides, kuras neatbilst fiziskajai realitātei un komunicēt ar daudzām dažādām būtnēm, kuras ir sastopamas tikai minētajās vidēs. Transa stāvoklī šamanis var ceļot uz „*debesīm*” un komunicēt ar debesu gariem, debesīm vai visaugstāko dievu;
- 2) šamanis transa stāvoklī var nokļūt arī pazemes pasaulē, lai komunicētu ar pazemes gariem un apmeklētu mirušo pasauli;
- 3) dažādajās realitātēs šamaņi kontaktē ar gariem, kuri tiem palīdz un nodrošina šamaņa aizsardzību vadot to savos ceļojumos;
- 4) šamaņi nereti komunicē un sadarbojas ar saviem senču gariem, tos pielūdzot un godājot;
- 5) šamaņa pieredze esot citās realitātēs, ļauj tam saprast, nemateriālās dvēseles svarīgumu un to, ka tā ir atrodama visās (materiālajās un nemateriālajās) lietās.³⁴

³² Leeming David. *Asian Mythology*. New York, Oxford University Press, 2001.152. lpp.

³³ Fridman Eva Jane Neuman, Walter Mariko Namba (editors). *Shamanism: An Encyclopedia of World Beliefs, Practices and Culture Volume I*. California, ABC-CLIO Inc, 2004. 714. lpp.

³⁴ Pratt Christina. *An Encyclopedia of Shamanism Volume Two N-Z*. New York, The Rosen Publishing Group Inc., 2007. xi-xii. lpp

Šamanismā arī ir raksturīgs animisms un totēmisms. Šajā darbā par viņi mazākumtautības šamanismu īpaši tiks izceltas animisma un totēmisma funkcijas šīs mazākumtautības ikdienas un reliģiskajā dzīvē. Animisms ir cēlies no latīņu valodas vārda „*anima*”, kas nozīmē dzīvāis, dzīvnieciskais pirmsākums vai „*animus*” – saprātīgais sākums. Šie reliģiskie priekšstati atzīst kādu saprātīgu vai jūtīgu psihisku substanci ne tikai cilvēkā, bet arī jebkurā dzīvā radībā, kā arī dažos nedzīvos priekšmetos- akmeņos, kokos, ūdenskrātuvēs. Tuvāks animismam ir „*animatism*”, kas ir priekšstats par pilnīgu un kopēju visa dzīvīgumu, kad dzīvā un mirusī matērija netiek nodalīta.³⁵

Jēdzienam „*animatism*” pastāv vairākas definīcijas, piemēram: animatism ir pārdabisks spēks, kura avots nav kāds noteikts gars vai dvēsele. Šim jēdzienam pastāv sinonīms „*mana*”, kas ir animatiskā spēka koncentrētā forma. Noteiktiem priekšmetiem var piemist „*mana*”, piemēram, šķēpam, kurš ir nogalinājis vairākus dzīvniekus vai arī truša ķepa, kura savam īpašniekam nes labu veiksmi.³⁶

Modernās antropoloģijas pamatlicēja Edvarda B Teilora (Edward B. Tylor) (1871) izvirzītā teorija paskaidro terminu „*animism*”. Savā teorijā viņš uzskata animismu kā primitīvo reliģiju; animisms ir izveidojies interpretējot sapņus, vīzijas, halucinācijas, kataleptiskos stāvokļus un līdzīgus fenomenus.³⁷

Arī animismam nav vienas noteiktas definīcijas, tādēļ tika izvēlēta viena no teorijām, kas atbilst šim pētījumam par viņi mazākumtautības šamanismu. Dotā Edvarda B. Teilora (Edward B. Tylor) teorija „*Animism tiek raksturots kā ticība gariem un pārdabiskajām būtnēm un tam, ka cilvēkiem piemīt dvēseles, kuras var eksistēt bez cilvēka ķermeņa.*” *autora prāt ir vispiemērotākā*.³⁸

Šajā pētījumā tiek uzsvērts, ka animatism ir viens no centrālajiem viņi mazākumtautības šamanisma elementiem, jo šī tauta uzskata, ka katrai lietai piemīt sava elpa un asinis, tajā skaitā šamaņu svētajiem rakstiem un senču kapu plāksnītēm, kuras tie glabā savās mājās. Animisms ir otrais svarīgākais elements, kurš raksturo šamaniskās sabiedrības. Iepazīstot vairākas teorijas, kas definē animismu un

³⁵ **Torchinov Evgenij Alekseevich /Торчинов Евгений Алексеевич.** *Religii mira. Opyt zapredel'nogo (transpersonal'nye sostojanija i psihotekhnika).*/ *Религии мира. Опыт запредельного (трансперсональные состояния и психотехника).* Петербург, Петербургское востоковедение», 1997. 90. lpp.

³⁶ **Ferraro Gary, Andretta Susan.** *Cultural Anthropology an Applied Perspective.* Belmont, Wadsworth, 2009. 347. lpp.

³⁷ **Malinowski Bronislaw.** *Magic, Science and Religion.* Illinois, the Free Press, 1948. 1. lpp.

³⁸ **Ferraro Gary, Andretta Susan.** *Cultural Anthropology an Applied Perspective.* Belmont, Wadsworth, 2009. 347. lpp.

animatismu varam secināt, ka animisms ir ļoti līdzīgs animatismam, jo abos gadījumos tiek uzvērts tas, ka visam, kas atrodas dabā piemīt dvēsele, un arī augstākminēto senču plāksnīšu pielūgšana ir animisma izpausme. (Skat. apakšnodaļu 2.5. 44. lpp.)

Nākošais svarīgais šamanismu raksturojošs elements ir totēmisms. Darba gaitā tiks pieminētas vairākas teorijas, kas raksturo totēmismu un tiks izvēlēta visatbilstošākā darba teorija. Parasti totēmisms tiek saprasts ar kolektīvās radniecības pastāvēšanu kādā noteiktā ciltī ar nedzīvu priekšmetu, noteiktu dzīvnieku vai augu (parasti attēlojumu) pielūgšanu. Totēms, piemēram, totēma dzīvnieks var tikt uzskatīts kā dotās grupas sencis un pielūgsmes objekts.³⁹

Emīla Dirkheima (Émile Durkheim) izvirzītā teorija norāda, ka: „*totēmisms ir sistematiska sociālo vienību un indivīdu sistematizācija ar noteiktiem fenomenāliem tēliem, parasti dzīvniekiem. Totēmisms arī parāda identitāti, varas spēku un vienotu izcelšanos.*”⁴⁰ Totēmisma teoriju, kuru izvirzījis Emīls Dirkheims šī pētījuma autors izvēlas tādēļ, ka tā vislabāk ataino totēmisma funkciju jū tautas šamanismā.

Šī bakalaura darba autors atzīmē, ka totēmisms ir viena no svarīgākajām jū tautas šamanisma sastāvdaļām, jo šeit ir raksturīga svēto rakstu skandēšana rituālu laikā, kurus pārzina tikai „*bimo*” šamaņi. jū tauta arī tic, ka svētajos rakstos ir „*elpa*” un „*asinis*”. Šo rakstu pārzināšana ir kā varas izpausme un kopienas sistematizācija. Šamanim seansa laikā ir nepieciešami vairāki rituāla priekšmeti: šamaņa tērps, bungas, spoguļi vai zizlis un katram no šiem priekšmetiem ir sava noteikta nozīme un funkcija. Viens no vissvarīgākajiem šamani raksturojošajiem priekšmetiem ir bungas, kuras kalpo kā „*transporta līdzeklis*” ar ko „*ceļot*” uz paralēlajām pasaulēm. Šamaņa bungas ir ļoti svarīgs rituāla priekšmets jebkura veida ceremonijās. Bungu simbolisms ir visnotaļ sarežģīts, jo ietver ļoti daudz funkciju, tajā skaitā arī maģiskās. Lai vadītu rituālu, bungas ir neatņemama sastāvdaļa, kas palīdz šamanim nokļūt „*pasaules centrā*”, vai atļauj tam pārvietoties pa gaisu, izsaukt vai ieslodzīt garus, vai arī sagatavo šamani kontaktam ar garu pasauli, gatavojoties ceļojumam. Šamaņa bungas

³⁹ **Torchinov Evgenij Alekseevich /Торчинов Евгений Алексеевич.** *Religii mira. Opyt zapredel'nogo (transpersonal'nye sostojanija i psihotehnika)/ Религии мира. Опыт запредельного (трансперсональные состояния и психотехника).* Петербург, Петербургское востоковедение», 1997. 91. lpp.

⁴⁰ **Jones Lindsey.** *Encyclopedia of Religion 15 Volume Set: Second Edition.* Farmington, Thomson Gales, 2004. 9554. lpp.

atšķiras no citiem instrumentiem ar to, ka spēj radīt „*maģisku troksni*”, kas ir kā pamats ekstātiskajai pieredzei.⁴¹

Dažkārt ir izņēmumi- šamaņa rituālajos rīkos nav bungu, (piemēram: Ceilonā, Dienvidāzijā un Ķīnā, kur bungas tiek aizstātas ar gongu vai bruņurupuča čaulu), bet šamaņa rīcībā vienmēr atradīsies instruments, kas palīdzēs nodibināt saikni ar „*garu pasauli*”. „*Garu pasaule*” ne tikai saistās ar dieviem, gariem vai dēmoni, bet arī ar senču un mirušo dvēselēm un mītiskajiem dzīvniekiem. Lai kontaktētos ar šo pasauli, ir noteikti nepieciešama liela koncentrēšanās spēja, šamaņa ietērpšana ceremoniālajā tērpā un pieaugoši paātrināta rituālā mūzika. Tie šamaņi, kuri lieto maskas attēlo mītiskos senčus, bet maskas galvenais mērķis ir paša indivīda transformācija kādā citā būtībā. Dažreiz bungu un citu maģisko instrumentu lietojums nav saistīts ar šamanēšanas seansi. Daudzi šamaņi dejo, dzied un sit bungas tikai savam priekam, tomēr šo darbību ietekme paliek tā pati- pacelšanās debesīs vai nolaišanās aizsaulē. Šī autonomija, kurā maģiski-religiskie instrumenti netiek uztverti profāni vai laicīgi, ir faktors, kurā šamaņu mūzika ir daudz dzīvāka un nav ar pilnībā reliģiozu kontekstu.⁴²

Bez bungām un rituālajām dziesmām, šamaņa pārziņā ir arī dažādi cita veida rituālie priekšmeti- šķēpi, vairogi un spoguļi, kas visvairāk raksturīgi Ķīnas šamanismam. Spoguļi ir svarīgi rituālo priekšmetu klāstā, jo tiem piemīt daudzas dažādas funkcijas, tostarp arī ļauno garu aizbaidīšana. Senās Ķīnas bronzas spoguļi ar dažādiem piekariem ir vieni no visspēcīgākajiem līdzekļiem, aizsardzībā pret ļaunajiem gariem. Spogulis koncentrē šamaņa prātu un ļauj redzēt „*pilnīgi visu*” ieskaitot paralēlās pasaules un tiem tiek piedēvēts liels spēks un spēja attīrīt ūdeni, aizbaidīt ļaunos garus, novērst slimības vai ciešanas, pareģot, kā arī noturēt vai aizvietot dvēseli. Liela bronzas spoguļa aizmugurē var tikt attēloti 12 ķīniešu vai tibetiešu laika cikla dzīvnieki. Jo šamanim vairāk spoguļu, jo tam piemīt lielāka gudrība.⁴³

Šamaņa tērps, tāpat kā bungas, zināšanas un citi rituālie priekšmeti, ir ļoti svarīgs jebkuram šamanisma praktizētājam.

Šamaņa tērps tiek vilkts šamanēšanas laikā, tas simbolizē reliģisko mikrokosmosu, garu svēto klātbūtni un šamanisko pasaules redzējumu. Šis tērps ir

⁴¹ **Eliade Mircea.** *Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy.* Princeton, Princeton University Press, 1964, 168-174. lpp.

⁴² **Eliade Mircea.** *Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy.* Princeton, Princeton University Press, 1964, 179-180. lpp.

⁴³ **Stutley Margaret.** *Shamanism: an Introduction.* London, Rputledge, 2003, 47. lpp.

individuāls rituālais priekšmets, kurš satur noteiktu maģisko spēku. Uzskata, ka tērpā dzīvo dažādi gari. Ar kostīma palīdzību šamanis kļūst pārcilvēks. Šis tērps simbolizē šamaņa vai cilts totēma dzīvnieku. Dažādās pasaules vietās (Centrālāzijā un Dienvidāzijā) šamaņa tērpiem un rituālajiem priekšmetiem ir savas kopīgās un atšķirīgās iezīmes. Šamaņa kostīms Centrālāzijā parasti ir garš mētelis, kas apkārts ar dažādiem metāla gabaliem, grabuļiem, gredzeniem un dažādām mītisko dzīvnieku figūrām. Tur piederas arī krūšu bruņas, izšūtas zeķubikses, dekoratīva josta, maska, liela cepure vai ķivere. Šamaņa rokās parasti atrodas bungas vai tamburīns, ar kuru palīdzību viņš iesauc garus instrumentā, kurš ir izgreznots ar dažādiem ornamentiem.

44

Korejiešu šamanes (*Mudang* vai *Mansin*) kostīms un rituālie piederumi, kuri tiek izmantoti seansa „*kut*” laikā, līdz pat mūsdienām ir saglabājušies daudz un dažādi. Šamaņa rituālie priekšmeti un kostīmi veidoti no vairākiem gariem halātiem, cepurēm, vestēm, kuras attēlo izsauktos garus. Visas „*garu*” drēbes tiek uzvilktas virs šamanes galvenajām drēbēm, kuras atgādina vīriešu drēbes. Dažreiz šamanis ir vīriešu kārtas „*Paksu*”, savukārt tad viņa galvenais tērps vairāk līdzinās sieviešu drēbēm. Šāda ģērbšanās ļauj šamanim pārstāvēt abus dzimumus vienlaicīgi.⁴⁵

Ķīnā *vu* 巫 šamaņu tērps parasti sastāvēja no ietērpšanās lāča ādā, kas simbolizēja vīrišķību un medību maģiju, taču šamaņi pārsvarā bija sieviešu kārtas. Vissenākā liecība par šamaņa tērpu nāk no Džou 周 (1046-256 p.m.ē) dinastijas, kad šamanis ietērpās lāča ādā izrotātā ar četrām zelta acīm un bija tērpies melnās biksēs un sarkanā virsjakā. Rokās šamanis turēja vairogu un šķēpu.⁴⁶

Šamaņa kostīms un rituālie priekšmeti Japānā ir diezgan līdzīgi Centrālāzijā un Ķīnā izmantotajiem. Šamanis izmanto bungas, lai nonāktu transa stāvoklī, zvārguļus, spoguļi un japāņu zobenu, lai aizsargātos no ļaunajiem gariem. Japānas šamanismā arī ir dzimuma transformācijas fenomēns, kas ir kopīgs abiem dzimumiem. „*Vinagu nati*” ir rituāls, kad vīrietis pārtop par sieviešu kārtas šamani, pārgērbjoties sieviešu drānās. Šintoismā arī ir raksturīgs tas, ka vīrieši esot transa stāvoklī, kļūst par sieviešu

⁴⁴ Stutley Margaret. *Shamanism: an Introduction*. London, Rputledge, 2003, 71-72. lpp.

⁴⁵ Fridman Eva Jane Neuman, Walter Mariko Namba (editors). *Shamanism: An Encyclopedia of World Beliefs, Practices and Culture Volume I*. California, ABC-CLIO Inc, 2004. 58. lpp.

⁴⁶ Laufer Berthold. *Chinese Clay Figures: Prolegomena on the history of defensive armor*. *Anthropological Sries Vol. XIII, No. 2*. Chicago, Field Museum of Natural History, 1914. 198. lpp.

šamanēm „Miko”. „Miko” vīriešu kārtas šamanis ģērbjas sieviešu drānās un nēsā dārglietas, kas atbilst tai dievībai, kuru šamanis iemiesos.⁴⁷

Dažāda veida vienkāršas un rūpīgi izstrādātas maskas, veidotas no dzīvnieku ādām, kažokiem un no putnu spalvām, kuras pasvītro gara pacelšanās simbolismu, arī ir šamaņa kostīma sastāvdaļa.⁴⁸

Savukārt ji mazākumtautības šamaņa tērps un rituālie rīki atšķiras no Centrālāzijas šamanisma rituālā tērpa. Ji mazākumtautības šamaņa tērps ir garš, melns halāts, izšūts ar zīda diegiem, gar halāta malu piešūtas melnas bārkstis, plecu apmetnis ir izgrieznots ar dzeltenām bārkstīm un šamaņa galvassega ir melns turbāns, izgrieznots ar pāva spalvām un melnu lentu ar krāsainiem motīviem galvassegas kreisajā pusē. Šamaņa rituālie priekšmeti ir dažādi: melnā audumā ietīti svētie raksti, burvju zizlis, kura galā ir uzsieti dažādu krāsu zīda audumi, kas kalpo kā talismani un piekārti upura gailis. (Skat. pielik. 1, att. 1)

Savukārt ji tautas sieviešu kārtas medija (chema) tērps sastāv no melnām biksēm līdz ceļiem un no tumši violeta apmetņa ar piedurknēm ar rozā, zelta un melnas krāsas svītrām. Medija galvassega ir rozā krāsas turbāns. Rituālie priekšmeti ir zelta krāsas zvārguļi, gari vīraka kociņi un garenas, koka pus-bungas brūnā krāsā. (Skat. pielik. 1, att. 2)

Pētījuma gaitā tiek secināts: visiem augstākminētajiem šamanisma veidiem ir viena kopēja iezīme- šamaņa tērps. Japānas, Ķīnas, Korejas un ji tautas šamaņu tērpi parāda šamaņa vēlmi integrēties garu pasaulē un otrādi. Šamaņu pārgērbšanās pretējo dzimumu šamaņu drēbēs, ļauj tiem iegūt daļu no vīrišķā vai sievišķā aspekta, kas ļauj piesaukt dažādus garus. Būtiski ir noteikt šamaņa un garu attiecības, jo mūsdienās ir daudzas personas, kuras uzskata, ka viņiem ir saistība ar gariem vai arī tie tiekot garu kontrolēti un apsēsti. Uzskata, ka gari ir saistīti ar cilvēku pasauli, taču gars var arī būt mirušā cilvēka, dzīvnieka vai dabas gars, taču šamanis no garu apsēstā atšķiras ar to, ka šamanis spēj kontrolēt garus kā cilvēciska būtne un ir spējīgs komunicēt ar mirušajiem, dēmoni un dabas gariem, nekļūstot par to instrumentu.⁴⁹

⁴⁷ **Pratt Christina.** *An Encyclopedia of Shamanism Volume Two N-Z.* New York, The Rosen Publishing Group Inc., 2007. 241. lpp

⁴⁸ **Eliade Mircea.** *Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy.* Princeton, Princeton University Press, 1964, 177. lpp.

⁴⁹ **Eliade Mircea.** *Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy.* Princeton, Princeton University Press, 1964, 5. lpp.

Kā arī radusies atziņa, ka šamanis nonāk transā, kura laikā viņa dvēsele atbrīvojas no ķermeņa un paceļas debesīs vai nolaižas mirušo pasaulē, kā rezultātā šamanisma un tādas viduslaiku maģijas prakses kā: demonoloģija un eņģeļu pētniecība ir atšķirīgas. Šamanim ir daudzi pienākumi un funkcijas, taču divas no vissvarīgākajām ir dvēseles meklēšana un atsaukšana sasirgušā ķermenī un ceļojumu veikšana uz paralēlajām pasaulēm, lai sazinātos ar senču vai citāda veida gariem. Jebkurā pasaules vietā šamaņa rituāls un ceremonijas ir saistītas ar cilvēka dvēseli, kura kā ļoti svarīga psihiska vienība tiecas pamest ķermeni un ir viegls laupījums dēmoniem un ļaunajiem burvjiem, tādēļ visā Āzijā, Ziemeļamerikā un Indonēzijā šamaņa galvenā loma ir-būt dziedniekam. Šamanis dziednieks mēģina uzstādīt diagnozes, meklē sasirgušā klejojošo dvēseli, sagūsta to un liek tai atgriezties sirgstošajā ķermenī, tādējādi parādot, ka viņš spēj izcili vadīt cita cilvēka dvēseli.⁵⁰

Dvēseļu atgriešana sirgstošā ķermenī tiek definēta kā dvēseles vai tās daļas atgriešana sirgstošā ķermenī. Dvēseles atgriešana ir nepieciešama tādēļ, ka šamanistiskajās sabiedrībās uzskata, ka traumas, vardarbīgas izmantošanas, dvēseles zādzības vai maģijas rezultātā cilvēka dvēsele var pazust.⁵¹

Pētījuma autors norāda, ka šī teorija, kuru ir pieņēmuši daudzi mūsdienu psihologi, ir vispareizākā. Viens no pazīstamākajiem-šveiciešu psihiatrs un filozofs, analītiskās psiholoģijas skolas dibinātājs Karls Jungs (Carl Jung) (1875-1961) uzskatīja, ka cilvēka zemapziņa dod modernajai psiholoģijai iespēju apskatīt ārstnieciskās tehnikas no mazāk ortodoksālas perspektīvas. Lai spētu veikt šamanisko ceļojumu, sagūstīt klejojošo dvēseli un nogādāt to atpakaļ sirgstošā ķermenī ir nepieciešams transa stāvoklis, kas ir šamaniskā lidojuma pamatelements. Vārds „trans” ir cēlies no latīņu valodas vārda (*transire*, kas nozīmē „pārcelties”). Transs ir stāvoklis, kurā subjekts ir distancējies no pasaules un apkārtējās realitātes. Šis stāvoklis var būt spontāni inducēts vai arī subjekts var nonākt kontaktā ar garu pasauli, kā rezultātā tas var iegūt dažādas ekstrasensoras spējas.⁵²

Šamanis transa laikā pārceļas uz paralēlajām pasaulēm, lai veiktu savas funkcijas: sazinātos ar gariem vai atgrieztu pacienta dvēseli tā ķermenī, taču tikai

⁵⁰ **Eliade Mircea.** *Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy.* Princeton, Princeton University Press, 1964, 182. lpp.

⁵¹ **Fridman Eva Jane Neuman, Walter Mariko Namba (editors).** *Shamanism: An Encyclopedia of World Beliefs, Practices and Culture Volume I.* California, ABC-CLIO Inc, 2004. 225. lpp.

⁵² **Fridman Eva Jane Neuman, Walter Mariko Namba (editors).** *Shamanism: An Encyclopedia of World Beliefs, Practices and Culture Volume I.* California, ABC-CLIO Inc, 2004. 225. lpp.

transa rezultātā var notikt šis lidojums. Spēja pārvietoties no viena kosmiskā reģiona uz citu- šamaniskais lidojums no zemes uz debesīm vai aizsauli, ir vissvarīgākā tehnika šamanismā. Šamaņa rīcībā esošās zināšanas atļauj veikt šādus ceļojumus uz augstākminētajiem trīs līmeņiem ar centrālās ass starpniecību. Šī trīs līmeņu ass tiecas cauri atvērumiem, pa kuriem dievi var nokļūt uz zemes, mirušo dvēseles uz attiecīgajiem līmeņiem un ekstāzes laikā šamanis ir spējīgs veikt ceļojumus uz debesīm vai elli. Šīs ass simbolisms ir saistīts ar savstarpēju šo trīs reģionu vienotību un komunikāciju.⁵³

Pēc sekojošo teoriju un literatūras analizēšanas, tika izdarīti secinājumi, ka šamanismā raksturīgais lidojums un transa stāvoklis ļauj šamanim iegūt dvēseles neatkarību, distancēties no esošās realitātes, komunicēt ar gariem un iegūt atbildes uz dažādiem interesējošiem jautājumiem, kā arī ceļot starp reālo un paralēlajām pasaulēm, veicot dvēseļu vadītāja funkciju, aizvadot mirušo dvēseles uz aizsauli, vai arī atgriežot klejojošās vai nozagtās dvēseles pacienta ķermenī.

1.3. Šamanisms Ķīnā

Šamanisms Ķīnā ir izplatīts gan *handzu haņu* 汉族 ķīniešu gan mazākumtautību piemēram: „*Miao*” 苗族, „*Lisu*” 傈僳族, „*Nasji*” 纳西 un tajā skaitā arī šī darba pētāmās *jiczu* 侗族 mazākumtautības 彝族 vidū.

Ķīnā šamaņu pienākumi ir dažādi un parasti tajos ietilpst ne tikai noklīdušo dvēseļu atrašana, bet dažādas cita veida spējas, kā piemēram: mediju, garu rakstnieku, garu pareģotāju, kā arī dažādi rituālu praktizētāju, kuri ir pazīstami ar tādiem nosaukumiem, kā: „*bimo*” , „*tan-ki*” , „*vu*” un „*paq*”.⁵⁴

Katram šamanim ir jābūt spējīgam komunicēt ar gariem un gara spēks ir noteicošais elements šamaņa funkciju pildīšanā. Jo lielāks ir gara spēks, kurš ir iemiesojies šamanī, jo lielākas ir šamaņa funkcijas. Tās var ietvert ļauno garu, pat dēmonu izdzīšanu no mājām, ielām vai ciematiem. Gars dod iespēju ieraudzīt cilvēka

⁵³ **Eliade Mircea.** *Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy.* Princeton, Princeton University Press, 1964, 259. lpp.

⁵⁴ **Fridman Eva Jane Neuman, Walter Mariko Namba (editors).** *Shamanism: An Encyclopedia of World Beliefs, Practices and Culture Volume I.* California, ABC-CLIO Inc, 2004. 706. lpp.

pagātņi un nākotņi, „*runāt mēlēs*”, lietot pareģošanas instrumentus, savukārt citi šamaņi izcili pārziņa augu valsti un ir labi psihologi.⁵⁵

Šamanisms Ķīnā tiek praktizēts jau kopš ļoti seniem laikiem, sākot no Šanu dinastijas laika. Visagrākās liecības par šamanismu Ķīnā ir atrodamas konfūciānisma un daoisma klasiskajos tekstos, kuri stāsta par daudziem ar šamaņa prasmēm apveltītiem rituālu veicējiem, kas varēja būt ierēdņi, hīleri, garu mediji, ļauno garu izdzinēji, lietus dejojāji, dvēseļu izsauceji, pareģi, kā arī valdnieki ar šamaņa spējām.⁵⁶

Šamanisma parādīšanās bija saistīta ne tikai ar reliģisku rituālu piekopšanu, bet arī ar politiskās varas koncentrāciju. Hieroglifa *vu* nozīme ir „*sieviete šamanis*”, savukārt hieroglifs *sji* 覡 sevī ietver „*šamanis vīrietis*” nozīmi. Šos hieroglifus var lietot abos gadījumos, jo to nozīme ir vienāda- maģijas speciālists. Atsauces uz šamanismu ir atrodamas Šanu un Džou dinastiju laikmeta hronikās, kur šamaņu loma ietvēra pareģa, orākula, dziednieka, garu izdzinēja pienākumus, kuri tiek veikti esot transa stāvoklī, zaudējot apziņu un šamanim sazinoties ar gariem. Šamaņu darbības ir saistītas ar deju ritmiskas bungu mūzikas pavadījumā, nereti pašsakropļojoties, lai izrādītu savu spēku. Šamaņa galvenais mērķis ir nokļūt garu pasaulē. Šamaņi spēj nonāvēt ļauno garu un spoku *gui* 鬼.⁵⁷

Šamanisms Senajā Ķīnā šamanisms bija saistīts ne tikai ar reliģiju, bet arī ar valdnieka varas izpausmēm valsts un sabiedrības pārvaldē. Šī bakalaura darba autors izceļ līdzību, ka *ji* mazākumtautībā šamanis un teritorijas valdnieks ir izveidojuši savstarpēju šamaņa/valdnieka aliansi un katrs no tiem ir atbildīgs par savas sfēras pārvaldīšanu. Rodas secinājums, ka *ji* tautas sabiedrībā arī mūsdienās arī var pamanīt analogiju ar Šanu dinastijas šamani-valdnieku- vēlākajos periodos aprakstīto šamaņa augsto pozīciju valdnieka galmā. Senajā Ķīnā bija daudz šamaņu ar uzvārdu *Vu*. Šanu dinastijas laikā valdnieki arī pildīja šamaņu funkcijas. Šamaņi-valdnieki valdīja no 1600-1050 p.m.ē, tie ar pareģojumiem un upurēšanas rituāliem savienojās ar garu

⁵⁵ **Fridman Eva Jane Neuman, Walter Mariko Namba (editors).** *Shamanism: An Encyclopedia of World Beliefs, Practices and Culture Volume I.* California, ABC-CLIO Inc, 2004. 714-715. lpp.

⁵⁶ **Fridman Eva Jane Neuman, Walter Mariko Namba (editors).** *Shamanism: An Encyclopedia of World Beliefs, Practices and Culture Volume I.* California, ABC-CLIO Inc, 2004. 706. lpp.

⁵⁷ **Harvey, G. and Wallis R. J.** *Historical Dictionary of Shamanism.* Lanham, Maryland: Scarecrow Press. 2007. 55. lpp.

pasauli, ko šodien redzam orākulu kaulu gravējumos un bronzā, nefrītā vai kokā iegravētajiem dzīvnieku motīviem.⁵⁸

Kaulu plaisu interpretācijai un citu šamanisko prakšu prasmei un pareģojumu interpretācijai Ķīnā bija savi noteikti rituāli un interpretācijas tehnikas. Visslavenākā no tām bija piromantija- nokarsētu kaulu vai bruņurupuču bruņu plaisu interpretācija. Šanu dinastijas pareģi bija piromantijas speciālisti- tie ar uguns palīdzību spēja pareģot nākotni. Šie pareģi uzmanīgi izurba caurumus bruņurupuču bruņās vai vēršu plecu kaulos, tad pie šiem caurumiem pielika garus, nokaitētus metāla mietus. Laikā, kad šie mieti pieskārs kauliem, tika uzdoti jautājumi piesauktajiem gariem. Pirms garu izsaukšanas parasti tika veikti sagatavošanās rituāli. Kaulu plaisas attēloja piesaukto garu atbildes un pareģi bija mācīti tā, lai spētu interpretēt šīs atbildes. Pareģošanas temati bija dažādi- nākošā gada raža, cīņu iznākumi, rituālo upurēšanas dienu kārtība, kā arī valdnieka slimību cēloņa izdibināšana.⁵⁹

Taču pēc Šanu dinastijas norieta, sākot no Džou dinastijas laika, šamaņu funkcijas tika ierobežotas. Šamaņi vairs nepildīja ķēniņa funkciju, bet turpināja pildīt garu medija, hīlera, pareģa, auglības speciālista, eksorcista, priesteru un lietus dejojāja funkcijas. Līdz *Haņu* 汉朝 dinastijai (206. g. pmē.- 220. g.) šamaņi turpināja pildīt formālas rituālās funkcijas valdniekam un viņa ģimenei. Daži šamaņi bija ierēdņi galmā, bet sākot ar *Haņu* dinastiju aug nezticība šamaņiem ar uzvārdu Vu un notiek reliģisko rituālu racionalizēšana, jo vu uzskatīja par neķīniešu tautu pārstāvjiem, kuri nodarbojās ar melno maģiju.⁶⁰

Senajā Ķīnā uzskatīja, ka viss cilvēku pasaules gudrība un viedums nāk no debesīm un šī gudrība bija nepieciešama politiskajai autoritātei. Vu šamaņi bija tie, kas sazinājās ar debesīm un dievībām un tādēļ bija svarīgi katram valsts galmam. Šamaņa apmācības process ir neskaidrs, bet šamaņu loma ir tikusi pārmantota no paaudzes uz paaudzi.⁶¹

Vecākā meita tika nodēvēta par *vuer* 巫儿- „šamaņa bērnu” un viņas uzdevums bija veikt ģimenes rituālus un palikt neprecētai. Vu šamaņi reti kad ir bijuši precēti, jo

⁵⁸ **Fridman Eva Jane Neuman, Walter Mariko Namba (editors).** *Shamanism: An Encyclopedia of World Beliefs, Practices and Culture Volume I.* California, ABC-CLIO Inc, 2004. 709. lpp.

⁵⁹ **Lopez Donald S.** *Religions in China in Practice.* Princeton, Princeton University Press, 1996. 41-42. lpp.

⁶⁰ **Fridman Eva Jane Neuman, Walter Mariko Namba (editors).** *Shamanism: An Encyclopedia of World Beliefs, Practices and Culture Volume I.* California, ABC-CLIO Inc, 2004. 709. lpp.

⁶¹ **Pratt Christina.** *An Encyclopedia of Shamanism Volume Two N-Z.* New York, The Rosen Publishing Group Inc., 2007. 15. lpp

tika uzskatīts, ka viņi ir precēti ar gariem un dievībām, kuri palīdzēja viņu šamaņa gaitās. Ja šamaņa spējas tika nodotas tālāk jaunākajai paaudzei, tad jebkuram šamaņa māceklim ir jāiziet noteikts apmācības periods. Viena no vissvarīgākajām ķīniešu šamaņa funkcijām bija pareģošana pēc kaulu plaisām, tādēļ tā bija jāapgūst kā pirmā.

62

Vecākais šamanis vispirms apmācīja mācekli pareizi pareģot pēc kaulu plaisām un izsaukt atbilstošos garus, tikai vēlāk ļaujot mācīties ļauno garu izdzīšanai, dziedniecībai, dvēseļu atsaukšanai, telekinēzei un laika apstākļu maģijai nepieciešamās transa tehnikas. Apmācīšanas procesā ietilpa neparastu ēdienu un dzērienu uzņemšana organismā, lai sasniegtu izmainītas apziņas stāvokli. Šie ēdieni parasti sastāvēja no dažādiem augiem- grīšļiem, baldriāniem un kanēļa, no puķēm: krizantēmām, magnolijām un orhidejām, no sēnēm, ķērpjiem un dārgakmeņu eliksīriem no jašmas un nefrīta, kas bija šo substanču sastāvā. Uzskatīja, ka šo vielu sastāvā ir bagātīgs vitālās enerģijas *cji* 气 krājums, kas palīdzēja pārvarēt tieksmi pēc ikdienišķā ēdiena. Šīs substances palīdzēja ķermenim kļūt vieglākam, kas bija pamats spējai lidot esot transa stāvoklī, kā arī spējai lidot fiziskajā pasaulē.⁶³

Senajā Ķīnā bija ļoti izplatīts „dievišķās sievišķības” fenomens. Vu šamanes bija tās, kas manifestēja šo fenomenu. Viņas mazgājās attīrītā ūdenī, ar īrisu vai orhideju ziediem iesmaržinātā ūdenī un ietērpās piesaucamās dievības manifestācijas drānās. Rituālu pavadīja šamaņa dziesmas un bungu sišana, kas veicināja transa stāvokļa rašanos. Šajā stāvoklī vu šamanes rokās bija augu vai puķu pušķis, kā arī dažādi citi ziedoņi, kuri tika piedāvāti dievībai. Daudzas dievības ir cieši saistītas ar senās Ķīnas šamanismu, kā piemēram: Luo upes *Luohe* 洛河 dievība *Fufei* 甄宓. Uzskata, ka šī dievība ir šamaņa bungu izgudrotāja un tās manifestācija parasti tiek attēlota čūskas, pūķa, vaļa vai gulbja veidolā. Vēl viena dieviete, kas ir saistīta ar senās Ķīnas šamanismu ir lāču dievība *Tu Kundze no Šuaņa kalna*. Viņa izgudroja dziedāšanas veidu, kas tika lietots, lai izsauktu garus. Arī Ķīnas šamanismā ir sastopams fenomens, kad šamanis pārgērbjas pretējā dzimuma drēbēs- par sievieti. Šeit tiek aprakstīts fenomens par šamanisko transvestismu, gadījumā, ja šamanis ir zēns.⁶⁴

⁶² Pratt Christina. *An Encyclopedia of Shamanism Volume Two N-Z*. New York, The Rosen Publishing Group Inc., 2007. 15. lpp

⁶³ Pratt Christina. *An Encyclopedia of Shamanism Volume Two N-Z*. New York, The Rosen Publishing Group Inc., 2007. 15. lpp

⁶⁴ Pratt Christina. *An Encyclopedia of Shamanism Volume Two N-Z*. New York, The Rosen Publishing Group Inc., 2007. 15-16. lpp

Transa stāvokļi tika uzskatīti pat *Jin* 阴 aktivitāti, kuru izpildīja sievietes, tomēr bija izņēmumi, kad piedzima zēns, kuram piemita šamaņa spējas, tādēļ kopš bērnības viņam piedēvēja sievietes identitāti. Šādi šamaņi bija zināmi kā *Šinian* 师娘 (*meitene meistars*). Tie tika aprakstīti kā bezdzimuma šamaņi- tie nebija ne vīrieši, ne sievietes, ne aizmiguši, ne nomodā, kas nozīmēja to, ka transa stāvoklī viņi spēja pārvietoties starp garīgo un materiālo pasauli. Ši Nian šamaņi parasti ģērbās kostīmos, kuros bija gan vīriešu kostīma, gan sievietes šamanes kleitas motīvi.⁶⁵

Mūsu ēras otrā gadsimta laikā Ķīnā bija ļoti daudz sieviešu kārtas šamaņu, šīs šamanes veica ģimenes senču rituālus. Ap 460. gadu šamanēm bija jāpiesauc valdnieka mirušās dzīvesbiedres gars. Šāda veida nekromantijas rituāli arī tikai noturēti valdnieka *Haņvudi* 汉武帝 (141-87 p.m.ē) pavadībā 2. g. s. m.ē. Stāsts no 9. g. s. apraksta, ka šīs šamanes izmantoja vēderrunāšanu un bija ekspertes ļauno garu izdzīšanā, taču vēlākajā *Sunu* 宋朝 (960–1279) dinastijā viņas tika vajātas, kā rezultātā ļoti daudzas šamanisma prakses tika aizmirstas. Gadsimtu laikā šamanisms sajaucās ar pareģošanu, astroloģiju, ģeomantiju, oneiromantiju (sapņu pareģošanu), maģisko amuletu rakstību un lietojumu.⁶⁶

Visagrākais rakstītais avots, „*Valstu nostāsti*” *Guoju* 国语, parāda, ka Ķīnas senatnē cilvēki un gari paļāvās uz šamaņiem, lai spētu izveidot saistību starp garu un cilvēku pasauli: „*Senāk cilvēki un gari savā starpā nesajaucās, taču daži cilvēki bija tik ļoti garīgi apgaismoti, vienprātīgi, cienījami un pareizi, ka viņu gudrība spēja saprast, kas notiek paralēlajās pasaulēs. Viņu gudrība spēja apgaismot par to, kas ir tāls un dziļš, viņu redzējums bija gaišs un skaidrs, viņi varēja dzirdēt visu. Tādēļ gari nolaidās pār šiem cilvēkiem. Šo spēku pārvaldītājus, ja tie bija vīrieši sauca par sji 覡, bet ja sievietes, tad sauca par vu. Viņi ceremonijās pārraudzīja garus un rūpējās par upuriem un rituālajiem traukiem, kā arī par rituālajām drēbēm.*” Nākošā šamanisma funkcija, kas nav raksturīga Korejas vai Japānas šamanismam, bet tikai ir sastopama tikai Ķīnā ir dejošanas rituāls lietus izsaukšanai. Vēlākajos laika posmos šamanis tika aprakstīts kā dejojājs un priesteris, kurš ir pacēlis abas piedurknes pret debesīm, lai sāktu dejojot lietus deju. Starp rituāliem, kurus šamaņi veica, lietus izsaukšanas rituāli bija vissvarīgākie un iekārotākie, lai šamanis spētu parādīt savas spējas. Daudzi lietus

⁶⁵ **Pratt Christina.** *An Encyclopedia of Shamanism Volume Two N-Z.* New York, The Rosen Publishing Group Inc., 2007. 15-16. lpp

⁶⁶ **Stutley Margaret.** *Shamanism: an Introduction.* London, Routledge, 2003, 22. lpp.

izsaušanas rituāli sevī iekļāva upurēšanu lietum, kurā šamane vu un sakropļots cilvēks 缶 tika upurēti ugunij vai saulē sadedzināti. Vēlāk Hanu 汉朝 (206 p.m.ē- 220 m.ē) dinastijas laikā lietus izsaušanas rituāls ietvēra citāda veida elementus, kuri varēja palielināt iespēju, ka sausuma periodā sāksies lietus un cilvēku upurēšanas vietā tika upurēti pūķa portreti.⁶⁷

1.4. Kosmoloģija Ķīnas šamanismā, cilvēka dvēsele, dvēseles lidojums un dzīve pēc nāves.

Šamanismā dvēsele un dvēseles jēdziens ir vissvarīgākie elementi jebkuram cilvēkam un šamanim, kurš bieži vien ir atbildīgs par cita cilvēka dvēseli. Dvēseles definīcijas ir vairākas un var tikt apskatītas no dažādiem aspektiem, piemēram: no garīgās un psiholoģijas perspektīvas.

K. Jungs (Carl Jung) ir nodefinējis dvēseli kā vienību, kas parāda kopējo cilvēcību vai arī kā viena cilvēka unikalitāti vai identitāti. Savukārt vārda vispārīgajā nozīmē dvēsele ir realitāte, kas ir pāri visiem maņu orgāniem un tiek uztverta kā galējais visa princips, dievišķā esence vai kā enerģija, kas ir nepieciešama visam dzīvīvajam.⁶⁸

K. Junga dvēseles teorija tika izvēlēta kā visatbilstošākā, jo šī pētījuma autors uzskata, ka tā vislabāk apraksta šamanismā pieminēto dvēseli un tālāk darbā aprakstīto dvēseles jēdzienu, kurš ir ļoti svarīgs jī tautas šamanismā, kas ir saistīts ar šamaņa elpu, asinīm un dzīvības enerģiju. Ķīnā nepastāv vienota uzskata par cilvēka dvēseļu skaitu. Vadoties pēc klasiskās koncepcijas, cilvēkam ir divas dvēseles – *huņ* 魂 un *po* 魄. Katra no šīm dvēselēm atbilst gaišajam pirmsākumam *jan* un tumšajam *jiņ*, taču agrāk uzskatīja, ka cilvēks sastāv no trīs *huņ* un septiņām *po* dvēselēm. Jau kopš senas pagātnes ķīnieši ticēja, ka pēc nāves cilvēka smagā vai miesīgā dvēsele paliek kapā ar visu ķermeni un nonāk pazemes valstībā, taču vieglā, nemirstīgā dvēsele *huņ* paceļas debesu valstībā.⁶⁹

Senā pagātnē Ķīnā ticēja, ka cilvēka dvēsele pēc nāves pārceļas uz garu mītni.

⁶⁷ Fridman Eva Jane Neuman, Walter Mariko Namba (editors). *Shamanism: An Encyclopedia of World Beliefs, Practices and Culture Volume I*. California, ABC-CLIO Inc, 2004. 709. lpp.

⁶⁸ Leeming David A., Madden Kathrin, Marlan Stanton. *Encyclopedia of Psychology and Religion 2 Volume Set*. New York, Springer, 2009. 866.lpp.

⁶⁹ Vladimir Vjacheslavovich Maljavin /Владимир Вячеславович Малявин. *Kitajskaja civilizacija /Китайская цивилизация*. Москва, издательство астрель, 2000.228.lpp.

Par dvēseļu dzīvi aizsaulē var spriest pēc zīda drānas, kura ir atrasta *Mavandui* kapeņēs 马王堆⁷⁰ (168 p.m.ē). Šī drāna satur informāciju ar attēliem, kuri parāda bezdibeni pazemē, kuru apdzīvo zivis, čūskas, ragaini zvēri un atlants, kurš tur zemes un debesu valstības, kur starp sauli un mēnesi sēž cilvēku dvēseļu priekštece. Elle pēc ķīniešu priekšstatiem sastāvēja no desmit lokiem vai instancēm, jo, kā pieņemts Ķīnā, jebkurai publiskai iestādei vienmēr ir ierēdņu kancelejas. Pirmajā instancē tika noteikti sodi, sagatavoti tiem, kuri dodas uz šķīstītavu, taču pēdējā instancē tika noteikta tās nākošās dzīves eksistences. Nākošajā dzīvē dvēsele varēja pārdzimt vienā no sešiem stāvokļiem- no svētajiem, līdz pat dzīvniekiem vai augiem.⁷¹

Nolaišanās ellē ir ļoti reta parādība, īpaši ja nepieciešams atgriezt slimnieka vai nelaiķa dvēseli, taču šie motīvi arī ir tikuši pieminēti ķīniešu folkloras avotos. Pastāv vairāki stāsti par pēcnāves dzīvi un nonākšanu ellē, taču viens no pazīstamākajiem ir par Ču 楚 valsts ķēniņu Mu 穆, kurš ceļoja uz pasaules malu uz Kunluņa kalnu un pat tālāk, līdz nokļuva pie Mātes dienvidu ķēniņienes (nāves). Kad ķēniņš bija šķērsojis upi pār tiltu, kurš bija būvēts no bruņurupučiem un zivīm, nāve viņam piešķīra dziesmu un talismanu ilgam mūžam.⁷²

Otrs stāsts ir par mācītu vīru vārdā Huti 胡蒂, kurš devās uz elli pa ceļu, kurš veda gar Mirušo kalnu un redzēja upi, pār kuru stiepās zelta tilts un taisnīgo dvēseles devās pār to, taču grēcinieki peldēja pāri upei dēmonu uzbrukumu pavadīti.⁷³

Dvēseles lidojums vienmēr ir bijusi šamanisma neatņemama sastāvdaļa jebkurā pasaules malā, taču Ķīnas literatūrā ir atrodamas liecības par dvēseles lidojumu un ļoti spilgts piemērs ir atrodams ķīniešu tradicionālajā dzejā. Karojošo valstu perioda (*Džanġuo* 战国 475-221 p.m.ē.) dzejnieka *Cjujuana* 屈原 (343-278 p. m. ē.) dzejā ir bieži sastopamas vārsmas par pacelšanos pie debesu vārtiem, fantastiskiem ceļojumiem zirga mugurā vai nolaišanos pie varavīksnes- visi augstākminētie notikumi ir pazīstami šamanisma folkloras motīvi. Ķīniešu pasakās bieži ir lasāms par burvju varoņdarbiem, kā piemēram: spēju lidot uz mēnesi, iet cauri sienām, likt

⁷⁰ **Mavandui**- arheoloģiskie Haņu dinastijas laika kapeņu izrakumi Hunaņas provincē, kurās atrasti vairāki artefakti: zīda darinājumi, ieroči, bambusa plāksnītes rakstīšanai, kā arī zīda grāmats, kurās ir aprakstīta Ķīnas senā filozofija, vēsture, zinātne, tehnoloģija, medicīna u.tml.

⁷¹ **Vladimir Vjacheslavovich Maļjavins** /Владимир Вячеславович Малявин. *Ķitajskaġa civilizacija /Китайская цивилизация*. Москва, издательство астрель, 2000.228.lpp.

⁷² **Eliade Mircea**. *Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy*. Princeton, Princeton University Press, 1964, 451. lpp.

⁷³ **Eliade Mircea**. *Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy*. Princeton, Princeton University Press, 1964, 457. lpp.

augam momentā uzplaukt. Šīm folkloras tradīcijām ir ļoti daudz kopīga ar ceļošanu ar gara starpniecību.⁷⁴

Visuzskatāmākais piemērs par dvēseles atsaukšanu ir *Cjujuana* dzejolis *Džaohuņ* 招魂 „*Atsaucot dvēseli.*”, kurā tiek skaidri runāts par dvēseles klejojumiem, jo nāve iestājas tikai pēc tam, kad dvēsele pamet ķermeni. *Cjujuana* dzejolī tiek parādīts dvēseles atsaukšanas rituāls:

„*Ak, dvēsele, atgriezies!*

Nav nekādas vajadzības pamest ķermeni, kurā tu dzīvo,

Vai tu esi jau aizbēgusi uz rietumu debess pusi?

Pamezdama savu mierīgo un laimīgo dzīves vietu,

Savā ceļā tu satiksi ļoti daudz briesmu.

Dvēsele, atgriezies!

Austrumos tu nedrīksti apmesties.

Tur ir milži, kuri ir desmittūkstoš pēdu gari,

Tikai gaida, lai tevi sameklētu.

10 saules viena pēc otras spīd,

metālu un akmeni, tās visas izkausē līdz nepazīšanai.

Dvēsele, atgriezies!

Dienvidos nevar apmesties dzīvot.

Mežonīgi cilvēki ar aptetovētām pierēm un melniem zobiem,

Cilvēku gaļu izmanto upurēšanai,

un viņu kaulus saberž pulverī.

Dvēsele, atgriezies!

Ziemeļos nevar palikt.

Ziemeļos ir ledus kalnu virsotnes sniedzas līdz debesīm,

bieza sniega sega stiepjās tūkstošiem li 里⁷⁵ tālu.”⁷⁶

Ķīnas kultūrā lidojumam ir ļoti nozīmīga vieta, kas arī ir pamats ekstāzes tehnikai. Pirmais cilvēks, kurš aizsāka lidojuma tradīciju bija viens no Ķīnas leģendārajiem „*Trīs valdnieku un piecu imperatoru*” laika (2852-2070 p.m.ē) valdnieks *Dišuņ* 帝舜, kuram šo noslēpumu atklāja tā paša laika valdnieka *Jao* 尧 (2356-2255 p.m.ē) meitas *Ehuana* 娥皇 un *Ņujina* 女英(2258-2208). Izcilam

⁷⁴ **Eliade Mircea.** *Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy.* Princeton, Princeton University Press, 1964, 451. lpp.

⁷⁵ **Li 里**-ķīniešu mērvienība, kas atbilst 500 metriem.

⁷⁶ **Gushiwenwang / 古诗文网** http://www.gushiwen.org/wen_1058.aspx (Ču cji dzejolis *Džaohuņ* (招魂) „Dvēseles atsaukšana „(Ķīniešu valodā) [Skatīts: 2014. Gada. 30 aprīlis]

valdniekam bija jāpārvalda maģija, taču ekstāze arī bija svarīga tam, kurš vada valsti, jo valdnieka maģiskais spēks bija līdzvērtīgs viņa autoritātei. Zināms, ka Dzeltenais Imperators, kuru kopā ar sievu un padotajiem debesīs uznesa bārdains pūķis.⁷⁷

Arī ji tautai ir savi stāsti par mirušā dvēseles pārceļšanos uz aizsauli. Kā viens no tiem ir pārceļšanās no „*Taliana kalna*” uz „*domu un runu koku*”. Dvēseles nokļūšana ellē vai citās vietās parāda dvēseles aizvadīšanu uz aizsauli vai arī sasirgušā nokļīdušās dvēseles meklēšanu.⁷⁸

2. Bimo un bimoisma loma ji mazākumtautības dzīvē

2.1. Ji tauta un tās raksturojums.

Ji mazākumtautība ir viena no 56 Ķīnas mazākumtautībām, kuru kultūra un valoda ir radniecīga ar Laosas, Vjetnamas, Mjanmas un Taizemes kultūrām. Ji tauta ir sadalīta vairākās apakšgrupās un katra no tām runā dažādos šīs valodas dialektos. Ji tauta dzīvo Dienvidrietumu Ķīnas kalnainajos apgabalos, kuri robežojas ar Dienvidaustrumu Āziju. Augstākās un zemākās *Liaņšana* 涼山 virsotnes, kuras var sniegties no 2200-3500 m. virs jūras līmeņa ir šīs tautas mājvieta. Šo reģionu šķērso *Dadu* 大渡河, *Badzijanas* 巴江 un *Aņņinas* 安寧 upes. Ji tautas dzīvesveidu var pielīdzināt agrrikulturālajam dzīvesveidam, kura pamatā bija labības, griķu, kukurūzas, kartupeļu un auzu audzēšana, kā arī lopu- kazu, aitu, cūku, zirgu, vistu un liellopu audzēšana. Pirmajās dekādēs pēc komunisma revolūcijas ji tauta bija spiesta audzēt rīsus un labību, ko vairāk audzēja *haņu* tauta, tomēr kopš 1980. gada atkal pievērsās sev pierasto agrokultūru audzēšanai. Arī mūsdienās ji tautas diētā ietilpst zīles, augi, sēnes, zivis un medījums. Kalnainajos reģionos ji tautas sabiedrība ir sadalīta vairākās kastu grupās: dižciltīgajos, parastajos iedzīvotājos un vergos. Šīs tautas sabiedrībā nepastāvēja arodu meistari, kuru specialitāte bija audumu vai metālu apstrāde, katra ģimene nodarbojās ar to pati saviem spēkiem. Ji tautā ir vērojams dažādu reliģiju

⁷⁷ **Eliade Mircea.** *Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy.* Princeton, Princeton University Press, 1964, 448-449. lpp.

⁷⁸ **Eliade Mircea.** *Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy.* Princeton, Princeton University Press, 1964, 442. lpp.

sajaukums, kā arī tradicionālā reliģija „*bimoisms*”, kura tiek praktizēta vēl šodien un ir šī pētījuma tēma.⁷⁹

Reliģija ji tautai tiek raksturota kā politeistiska, pirms to aizliedza Ķīnas Komunistu Partija *Džunguogunčandan* 中国共产党. Ji tautas reliģijā ir budisma, daoisma un šamanisma elementi, bet kalnaināko reģionu iedzīvotāji tic dabas un dažādu citu garu eksistencei. Visas grupas ji tautā piekopa upurēšanas rituālus, lai spētu apmierināt senču garus. Ji tautas sabiedrībā pastāv divu veidu reliģiskie praktizētāji: „*bimo*” 毕摩 un „*sun*” 苏尼. Bimo bija atbildīgi par upurēšanas rituāliem, suni- par maģiju un burvestībām. Šiem diviem maģijas speciālistiem pievienojās arī daoistu un budistu priesteri, kuri pārraudzīja ciemata dzīves cikla rituālus: bēres, kāzas, upurēšanas rituālus mirušajiem un ražas rituālus.⁸⁰

Laika posmā no 1950-1980. gada ji tautas šamaņus un rituālo dziesmu pārzinātājus vajāja komunistu valdība, taču 1980. gadu sākumā šamanisms un ji mazākumtautību reliģijas nebija vairs aizliegtas. Šodien Ķīnas valdība cenšas pārveidot šamaņu un rituālo rakstību, apvienojot ji tautu tādā pašā veidā kā tas notika laikā, kad ķīniešu rakstība tika pasludināta par vienīgo oficiālo. Varas pārstāvji cenšas apvienot vairākus šamanistiskās rakstības veidus vienā, lai izveidotu oficiālo rakstību, kas kalpotu par komunikācijas līdzekli starp cilvēkiem. Bērniem tiek mācīta ķīniešu rakstība un paralēli ji tautas kopienām no Junnaņas un Guidžou tiek veidota viena rakstība, kas kalpos saziņai starp cilvēkiem, kā arī notiek mēģinājumi destrukturizēt nīpa cilts „*pušu sabiedrību*”- virsaiša un šamaņa aliansi, kura līdz šim bija vienīgā ciemata varas institūcija.⁸¹

Province, kurā ir sastopami visvairāk šīs mazākumtautības pārstāvji, ir *Junnaņa* 云南. Junnaņas provincē dzīvo 4 miljoni ji tautas pārstāvju. Province ir sadalīta 2 autonomajās prefektūrās un 12 autonomajos rajonos. Viens no autonomajiem šīs mazākumtautības reģioniem ir pazīstams ar nosaukumu „*Ji mazākumtautības Akmens meža autonomais reģions*” *Šilinjidzudzidžisjeņ* 石林彝族自治县 vai īsāk- *Šilin* 石林- Akmens mežs. Kopš 2007. gada Akmens mežs ir pasludināts par vienu no visietekmīgākajiem Unesco dabas brīnumiem Ķīnā. Šie pelēkie, staltie akmeņi

⁷⁹ West Barbara A. *Encyclopedia of the Peoples of Asia and Oceania*. New York, Facts on File Inc., 2009. 907-909. lpp.

⁸⁰ West Barbara A. *Encyclopedia of the Peoples of Asia and Oceania*. New York, Facts on File Inc., 2009. 907-909. lpp.

⁸¹ Nevot Aurelie. *Comme le Sel Je Suis le Cours de l'Eau*. Paris, Socitete Ethnologique, 2008. 27. lpp.

atgādina milzīgus megalītus, to augstums ir no 20 līdz 40 metriem un visa šī meža platība aizņem 350 kvadrātkilometrus. Šiliņas prefektūra kopumā aizņem 2000 kvadrātkilometru un to apdzīvo 230'000 iedzīvotāju. Lielākoties šis rajons ir haņu tautas apdzīvots, taču ji tauta sastāda 30% no visas šī apgabala populācijas, kura ir sadalīta vairākos atzaros, taču ievērojamākie ir 2 veidu atzari: *hēi-ji* 黑彝 (melnie ji) un *bai-ji* 白彝 (baltie ji).⁸²

Leģendas par ji tautas rašanos ir minētas viņu vēstures avotos. Ļoti daudzos ji tautas dzejoļos tiek stāstīts par pasaules radīšanu un to, ka lielākā daļa no pirmatnējās ji tautas ir senu cilvēku pēcteči, kuri dzīvoja Sičuaņas-Junnaņas 四川-云南 robežās un miljonu gadu laikā viņu skaits ir pieaudzis. Šī perioda laikā radās primitīvākās cilvēku kultūras. Ji tautas reliģijai bija animisma iezīmes. Ji uzskata, ka visa dzīvība ir radusies ūdenī. Ūdens izveidojās no sniegu kušanas un no tā iznāca radījums vārdā „Ni”, kurš, iznākot ārpus ūdens, radīja pārējās dzīvības formas. (Līdzīgs apraksts arī ir atrodams *Laodzi* 老子 „Doadedzjin” 道德经⁸³, kurš min, ka: „Dao dzemdē vienu, viens dzemdē divus, divi dzemdē trīs, trīs dzemdē desmittūkstoš lietu”). Katram radījumam ir garīgā „Ni” enerģija, un „Ni” kļūva par visaugstāko ji tautas senču pielūgsmes objektu, un vēljoprojām ir viens no šīs nosaukumiem. Ji tautas senči dzīvoja upjainos apvidos vai zemienēs, kurus ķīniešu valodā sauc par „*badzi*” un pārsvarā nodarbojās ar rīsu kultivēšanu, zvejniecību, medībām. Šī kultūra bija agrākā agrīkultūrālā civilizācija. Sičuaņas-Junnaņas provinces radās Indijas Subkontinenta saduršanās rezultātā, kas arī bija par iemeslu dažādu dārgmetālu iegulu atrašanai. Šo metālu klātbūtne bija par pamatu pasaules agrākajai bronzas metalurģijas aktivitātei. Ji tautas klasiskajā tekstā „*Yyquopu*” ir pieminēts, ka seši senču atzari savā starpā sadalījās un atdalīšanās ceremonija notika svētajā vietā, kuru sauc par „*Bronzas alu*.”⁸⁴

2.2. Ji rakstība

⁸² **Nevot Aurelie.** *Comme le Sel Je Suis le Cours de l'Eau*. Paris, Socitete Ethnologique, 2008. 22-23. lpp

⁸³ **Daodedzjin**-Viens no Ķīnas slavenākajiem klasiskajiem tekstiem, kuru sarakstījis Laodzi ap 6.g.s. p.m.ē, kas ir daoisma reliģijas un filozofijas kanons.

⁸⁴ **Harell Stevan.** *Perspectives on the Yi of Southwest China*. California, University of California Press, 2001. 29.lpp.

Šajā pētījumā tiks uzsvērts jī mazākumtautības rakstības svarīgums, jo tas ir neatņemama bimo šamanisma un šīs mazākumtautības kultūras, vēstures, tradīciju un zināšanu pamatelements, kas tiek uztverts kā varas simbols un ir izredzēto privilēģija. Līdz pat mūsdienām ir saglabājusies jī mazākumtautības rakstība, kura ir ļoti sena un šamaņu aprindās tikusi nodota no paaudzes uz paaudzi. Jau kopš senatnes jī tautas Guidžou 贵州, Junnaņā un Sičuāņā izmanto savu tradicionālo rakstību. Jī kursīvs līdzinās rakstībai, kas ir zilbju un logogrāfijas rakstu sistēma. Jī rakstības sistēma ārēji ir līdzīga ķīniešu hieroglifiem, taču nav ar to nekādi saistīta. Jī tautas rakstība ir radusies pirms, aptuveni 6000 gadiem. Šāds pieņēmums tika izvirzīts pēc arheoloģisko izrakumu veikšanas, kuri pierādīja, ka šī rakstība ir tikusi lietota vēsturiskajos avotos- akmens grebumos, izvietotos publiskās vietās, piemēram, uz tiltiem. Arī mūsdienās šī rakstība ir ļoti svarīga dažādos rituālos: kultūras dzīves, uzņemšanas kopienā, dzemdību, iesvētīšanas, vārda došanas, saderināšanās, kāzu, grūtniecības, tēva, mātes lomas atzīšanas, laulības šķiršanas un bērņu rituālos. Bimo šamaņu galvenais uzdevums bija sazināšanās ar gariem, kas notika ar ogli vai vistas asinīm rakstot jī tautas hieroglifus uz maziem koka gabaliem. Savukārt jī kultūrās, kurās parādās haņu kultūras iezīmes, šī sazināšanās ar gariem notiek ar tintes, otas un papīra palīdzību. Rakstība šajās kultūrās bija ļoti nozīmīga, neskatoties uz to, ka daudzi no klātesošajiem rituālu dalībniekiem neprata lasīt.⁸⁵

Jī rakstībā ir sastopamas vairāk nekā 1200 zīmes, kuras ir jālasa no augšas uz leju un no kreisās uz labo pusi, šajā rakstībā neeksistē alfabēts. Katrai zīmei ir viena noteikta izruna, bet vienai fonēmai var atbilst vairākas zīmes. Dažas no šīm zīmēm izsaka vienu ideju, kuras sauc par ideogrammām, piemēram, 子”putns”: un 〇 „mēness”:; kamēr citi nozīmē savu burtisko nozīmi. Šo divu zīmju nozīmei ir „labā puse”, kas tiek rakstīta šādi 𠄎 un „kreisā puse” 𠄎 . Atšķirībā no ķīniešu valodas ideogrammām, jī tautas rakstībā nav rakstu zīmju, kas kopā veido vienu semantisko un vienu fonētisko daļu, kura dod norādi par rakstu zīmes izrunu, kā arī nav „radikāļu”, kuri ir sastopami ķīniešu valodā.⁸⁶

Ir atšķirīgi uzskati un minējumi par jī tautas rakstības rašanos. Daudzi vēsturnieki uzskata, ka šīs rakstības sākums ir meklējams *Minu* 明朝 (1368-1644) dinastijā, jo pirmās liecības par šo rakstību tika atrastas 1533. gadā *Lucjuāņas* 禄劝县

⁸⁵ **Zhou Minglang.** *Multilingualism in China: the Politics of Writing Reforms for Minority Languages.* Berlin, Walter de Gruyter GmbH., 2003.281-282.lpp.

⁸⁶ **Nevot Aurelie.** *Comme le Sel Je Suis le Cours de l'Eau.* Paris, Socitete Ethnologique. 2008. 78. lpp

⁸⁷ apgabālā Junnaņas provincē. Savukārt citi uzskata, ka šī rakstība radusies *Haņu* dinastijas laikā, taču šīs hipotēzes, ir nākušas pārsvarā no haņu tautības zinātniekiem un tāpēc daudzi ji tautas zinātnieki neuzskata šīs hipotēzes par pareizām un uzskata, ka rakstība ir vairāk nekā 6000 gadu sena, jo tās gravējumi atrasti uz māla traukiem neolīta laikmeta izrakumos Banpo- *Sjiaņas* 西安 provincē. Ji zinātnieks Profesors *Ju Hongmo* (余宏模) no *Guidžou* provinces un ir pārliecināts, ka salīdzinot ji tautas rakstību ar Banpo izrakumos atrastajām rakstu zīmēm var izsecināt, ka abas raskstības ir ļoti līdzīgas un ji tautas rakstība ir ļoti sena. Jangšao kultūrā atrastās sākotnējās rakstības liecības norāda ne tikai haņu, bet arī ji tautas rakstības pirmsākumus. Arī mūsdienās ir saglabājušies ļoti daudzi rakstu simboli, kuri bija atrodamī uz senajiem māla traukiem. Kad šīs rakstu zīmes tika parādītas bimo šamanim vārdā Liba Jīkun, tad viņš atpazīna vairāk kā pusi no senajām rakstu zīmēm. ⁸⁸

20. gs. sākumā baltie ji vai „balto kaulu” cilts no *Kunminas* 昆明 apkārtnes, izvirzīja versiju, ka bimo rakstībai ir daoisma pirmsākumi. Tiek uzskatīts, ka Laodzi bija viens no šo rakstu izveidotājiem un tie, kas mācījās šamaniskos dziedājumus, tika saukti par „vecajiem bērniem”, - tie ieguva zināšanas no „vecā meistara”. Pastāv „nosu” cilts mīts, kurš stāsta par pirmatnējās rakstības rašanos. 1928. gadā tika apkopoti mīti par „nosu” cilts rakstības radīšanos Dalianšana 大凉山 kalna apkārtnē. Šis mīts stāsta par mēmu jaunu puisī vārdā *Asilazi*, kurš katru dienu kalnā sargāja sava skolotāja lopus. Kādā brīvē brīdī viņš slepeni iegāja mežā, sekodams kādai zīmei un fazānam, kuri bija atsūtījusi meža dievība un *Asilazi* kopā ar dievībām mācījās rakstību. Zīme, kas bija apsēdusies koka zarā, norādīja katru rakstu zīmi, kamēr fazāns uz zemes rakstīja šīs zīmes un ar knābi tās diktēja. Jaunais govju gans mācījās vairākus mēnešus, līdz viņa skolotājs pamanīja, ka katru dienu gans iet no ciemata uz mežu un ziņkārības māks viņam sekoja. Mežā puisis pamanīja, ka viņa skolotājs viņam sekoja un negaidīti sāka runāt un piedāvāja apmācīt savu skolotāju, taču bija jau par vēlu, jo zīme un fazāns bija aizbēguši. ⁸⁹

Šajā mītā ir skaidri redzams šamaņa apmācības motīvs, kā arī bimo valodas un rakstības rašanās. Mācekļis, kurš sākumā bija mēms, ieguva spējas, lai no rakstības izveidotu valodu. Taču, no otras puses, tiek parādīts, ka pirmais bija vārds un otrā

⁸⁷ **Lucjuana-** Ji un mjaio mazākumtautību apgabals Kunminā, Junnaņas provincē.

⁸⁸ **Harell Stevan, Li Yongxiang.** *The History of the History of the Yi, Part II.* Washington, University of Washington, 2003. 376.lpp.

⁸⁹ **Nevot Aurelie.** *Comme le Sel Je Suis le Cours de l'Eau.* Paris, Socitete Ethnologique, 2008. 81. lpp

bija rakstu zīme. Šajā gadījumā rakstībai un valodai tiek parādītas divas puses: zīme un fazāns ir mācības kopīguma un papildināšanas simbols, kā rezultātā rakstība ir mutvārdu tradīcijas dubultniece. Mīts rāda, ka garu rakstībā ziņas no dievišķās pasaules tiek saņemtas ar garu rakstīšanas seansa palīdzību. Seansa laikā ticīgie sapulcējas un pieraksta šamaņa teikto. Rakstības plaksnīte ir galvenais seansa instruments, ar kura palīdzību dievišķās ziņas tiek nodotas cilvēkiem un plāksnīte var nodot dievišķo enerģiju dažādiem nolūkiem. Vispopulārākais termins, kurš tiek lietots, lai definētu garu rakstību ir *fuluan* 扶鸾, „Fēniksa uzturēšana”. Pavisam pastāv 2 garu rakstīšanas veidi: rakstīšana ar koka irbuli uz smilšainas virsmas un rakstīšana ar sarkanu marķieri uz dzeltena papīra.⁹⁰

Šī bakalaura autors vēlas izcelt, ka garu rakstīšanas seanss Ķīnā sasaucas ar ji rakstības rašanās mītu. Ķīniešu rakstībai ir raksturīgs tas, ka tajā var saskatīt dažādus motīvus no dzīvās dabas: putnus, kokus, debess ķermeņus. Ķīniešu rakstības pamatā ir šādi atainojumi. Mītā par „*Dzeltenā imperatora pareģi*”, tiek stāstīts, ka viņam ir bijušas četras acis, ar kurām varējis redzēt visu. Šis pareģis vērojis zvaigznājus, bruņurupučus un putnus. Šādā veidā viņš apvienoja visus šos motīvus un izveidojās rakstība.⁹¹

Mīts par bimo šamaņa rašanos arī ir saistīts ar mītu, kurš sarakstīts ji tautas valodā. Mīts stāsta, ka pasaule bija nesakārtota: netika nesti upuri senčiem, netika pārbaudīts graudu sēšanas laiks, viss zaļais (zāle) bija galvas augstumā, auga dažādi ložņaugi, kad glicīniju koki nesa augļus, zāle nepārtraukti ķērās kājās, Kunluņa kalna vārti bija ciet, saullēkts nebija spožs, ceļi necaurejami, valdnieku pavēles sliktas, un valdības atsacījās pildīt pienākumus. Tad bimo, kas dzīvoja augstu debesīs nolaidās uz zemes un atbrīvoja zemi no tās grēkiem. Kopš tā laika valdnieka pavēles darbojās, valdības ierēdņu politika bija skaidra, glicīniju koku augļus varēja ievākt, ceļu zāle bija nopļauta, saullēkti bija spoži un ceļi caurejami. Šis senais mīts paskaidro bimo dievišķās spējas un statusu. Jau tūkstošiem gadu bimo savas zināšanas nodod tālāk pārrakstot reliģiskos, filozofiskos, ētiskos, vēstures, senču ģeneoloģijas rakstus,

⁹⁰ **Clart Phillip.** *Moral Mediums: Spirit-Writing and the Cultural Construction of Chinese Spirit-Mediumship Ethnologies. vol 25 no.1.* Columbia, University of Missouri, 2003.159.lpp.

⁹¹ **Gernet J.** *L'intelligence de la Chine : le social et le mental.* Paris, Bibliotheque des histoires, 1994, 366.lpp.

astronomijas, medicīnas, lauku tehnoloģijas, paražu un literatūras manuskriptus, kas veicina ji tautas kultūras saglabāšanu.⁹²

Rakstītie avoti saglabā tautas mītus. Leģenda stāsta, ka pasaulē bijušas trīs nozīmīgas izmaiņas, taču trešā reize bijusi vissmagākā, jo bijuši lieli plūdi. Debesu kungs uz zemi nosūtīja 3 bimo, kuri dodoties uz zemi, sev līdzīgi paņēma trīs grāmatas (kanonus). Kad zeme bija izglābta no plūdiem, tad katrs jāja ar dzeltenu vērsi un grāmatas uzlika uz vērša ragiem. Kad viņi šķērsoja okeānu, kanonu grāmatas okeāna ūdenī samirka. Bimo uzlika savas grāmatas uz zaļām koka lapām, lai izžāvētu, taču lapas sabojāja pusi no grāmatām. Kopš tā laika lasot savus svētos rakstus skaļā balsī, bimo vispirms upurēšanas vietā iesprauž dažus zaļus koka zarus, kuri kompensē pazaudēto grāmatu puses. Šis mīts cenšas izskaidrot un pierādīt, ka bimo senči nāk no debesīm un no parastajiem cilvēkiem atšķiras ar savu īpašo un noslēpumaino dabu.⁹³

Honhe 红河 prefektūras (Šiliņas dienvidos) mīts stāsta, stāsta par to, ka bimo rakstību ir izveidojuši 6 gari. Pirmais meistars, kurš nācis no zemes mācījās kopā ar šiem gariem debesīs, vēlāk šis meistars atgriezās uz zemes, lai apmācītu savus sekotājus un šādi rīkojoties, viņš sakārtoja sabiedrību. Pēc rakstības izplatīšanās šamaņi varēja cilvēkiem iemācīt atšķirt labo no ļaunā, kā rezultātā šis mīts parāda morāles pirmsākumus. Atšķirībā no iepriekšminētajiem mītiem, kuri stāsta, ka rakstība ir nākusi no debesīm, šis šamaņu dziesmu meistars ir kļuvis par „bimo” ar debesu starpniecību, kaut nācis no zemes. *Honhe* prefektūras mīts mīts pasvītrot šamaņa varas izpausmes, līdzīgi kā *Šanu* dinastijā, kur valdnieks-šamanis bija atbildīgs gan par valdīšanas, gan reliģisko sfēru. Lai ceļotu visumā un komunicētu ar gariem, „Ni” klana bimo šamanis upurē dzīvniekus un skandē šamaņu dziesmas, kuras ir rakstītas „Ni” rakstībā. Rakstība saucas „Nise” 尼瑟. Šī rakstu zīme ir radniecīga ar vārdiem: „asinis”, „elpa” un „šamaņa rakstība”. Rakstuzīme „Se” 瑟 tiek lietota, lai atainotu „rakstu zīmes”, kā arī ir termina „asinis” un „elpa” homofons. Terminam „elpa” arī ir vairākas nozīmes: elpošana un tvaiks. Sekojot metaforiskajai nozīmei, zināšanu nodošana tālāk var tikt salīdzināta ar savas elpas, asiņu un dzīvības enerģijas tālāku nodošanu. Šamaņa asinis var uzskatīt par talismana tintes aizvietotāju. Ir liela atšķirība starp „Ni” klana sarunvalodu un šamaņu dziedājumu tekstiem, jo, vadoties

⁹² *Zimo jixue janjiu xiaozu/姊妹彝学研究小组 Yizu fengsu zhi/彝族风俗志 Zhongyang minzu xueyuan chubanshe, 1992. 178-179. lpp.*

⁹³ *Zimo jixue janjiu xiaozu/姊妹彝学研究小组 Yizu fengsu zhi/彝族风俗志 Zhongyang minzu xueyuan chubanshe, 1992. 178-179. lpp.*

pēc zīmes un pāva mīta, rakstītā valoda nav mutvārdu valodas dubultniece. Dzejas formas, metaforas, alegorijas un vārdu un frāžu saīsinājumi ļauj šamaņa dziedājumiem būt pilnīgi nesaprotamiem tiem, kuri nepārzina šos šamaniskos dziedājumus. Šādi vislabāk var raksturot bimo rakstību, kuras galvenā īpatnība ir slepenas zināšanas, tikai izredzētajiem.⁹⁴

Svarīgi ir pieminēt īpašo valodas stilu, kurā notiek komunikācija ar garu pasauli. Vēlreiz jāatzīmē, ka *bön* reliģija ir vistuvākā ji tautas reliģijai. Bön un ji tautas reliģijā arī ir raksturīgs īpašs valodas stils kā cieņpilnā izteiksmē komunicēt ar gariem. Šamanisko dziedājumu pratēji bieži izmanto rituālos terminus, kurus var saprast tikai viņi un gari, ar kuriem tie komunicē un kuri nekad netiek lietoti ārpus rituālās valodas konteksta. Šādā viedā notiek attiecību veidošana ar dievībām, izmantojot noteiktu rituālo terminoloģiju, kura tiek nodota ar mediju starpniecību. Piemēram, nekad nesaka „*vé*”, bet gan „*neu*”, šo divi termini simbolizē cūku, bet termins „*neu*” apzīmē cūku kā upura dzīvnieku, savukārt „*vé*” apzīmē cūku kā mājlopu. Dažreiz atsevišķos gadījumos vārds „*cūka*” tiek rakstīts dialekta valodā, lai tas būtu saprotams visiem bimo rituāla klātesošajiem. Šāda veida šamaniskās rakstības diskurss, kuru pilnībā saprot gari un tikai daļēji cilvēki, parāda rakstības pratēja un svēto rakstu īpatnības, kas ļauj komunicēt ar citām pasaulēm. Parasti „*Ni*” klana svētie raksti ir tikuši rakstīti uz kaņepju auduma, retāk uz zīda lapām, taču šodien tiek rakstīti uz parastā papīra. Sarullētais manuskripts tiek vēlreiz ietīts kaņepju audumā, jo audums tiek raksturots kā ļoti ilgtspējīgs materiāls, kas ļauj „*baltajiem kauliem*” atšķirties no „*melnajiem kauliem*”, saglabājot savas rakstu zīmes. Auduma aušana asociējas ar sievišķo, jo auduma aušana bija sieviešu darbs, kas simbolizēja kopienas turpināšanu. Lielie auduma ruļļi tiek austi laikā no novembra līdz aprīlim- sausuma un ziemas sezonas laikā. Šis laiks ir *jiņ* elementa laiks, kas arī saistās ar grūtniecību.⁹⁵

Šeit pētījuma autors vēlas uzsvērt, ka ji tautas sabiedrībā katram dzimumam ir savi pienākumi gan ikdienas, gan reliģiskajā dzīvē, taču šī nošķirtība reizē papildina sabiedrības uzbūvi. Spilgts piemērs ir bimo- vīrieša šamaņa un achema- sievietes kā garu medija funkcijas.

⁹⁴ Nevot Aurelie. *Comme le Sel Je Suis le Cours de l'Eau*. Paris, Socitete Ethnologique, 2008. 82-84. lpp

⁹⁵ Nevot Aurelie. *Comme le Sel Je Suis le Cours de l'Eau*. Paris, Socitete Ethnologique, 2008. 87-88. lpp

2.3. Pēcnāves dzīve jī tautas uzskatos un dvēseļu ceļošana

Līdzīgi kā taizemieši un ķīnieši, jī tauta tic, ka pirmatnējie cilvēki brīvi pārvietojās starp debesīm un zemi, taču grēkošanas dēļ dievi to vairs neļāva darīt, taču pēc nāves, cilvēks ir atkal spējīgs atrast ceļu uz debesīm, par ko liecina bērū rituāli. Priesteris-šamanis *bimo* apmeklē nelaiķa nāves gultu, lai nolasītu lūgšanas, kuras piemin dažādus svētlaimes veidus debesīs. Lai varētu tur nokļūt, ir jāšķērso tilts. Tauru un bungu skanu pavadībā tiek lasītas lūgšanas, kuras aizgājēja dvēseli vada uz debesīm. Vēlāk šamanis noņem 3 sijas no mājas jumta, lai debesis būtu redzamas. Šo rituālu sauc par „*debesu tilta atvēršanu*”. Dienvidu Junnaņas jī bērū rituāls atšķiras ar to, ka šamaņu priesteris pavada zārku pa ceļam skandējot „*ceļa rituālu*”. Šis rituālais teksts apraksta vietas, kuras aizgājējs šķērsno no mājām uz kapiem un turpina uzskaitīt pilsētas, kalnus un upes, kuras tam jāšķērsno pirms „*Taliana*” kalnu sasniegšanas, kas ir jī tautas īstā mājvieta.⁹⁶

No „*Taliana*” kalna mirušā dvēsele tālāk iet uz „*Domu un runu koku*” un ieiet dvēselei atbilstošajā aizsaulē. Šamaņa- dvēseļu vadītāja loma ir ļoti līdzīga tibetiešu „*bardo thödol*”⁹⁷. Arī Indonēzijas un Polinēzijas sēru dziesmās slimība tiek interpretēta kā dvēseles lidojums un dziedēšana ietver šīs dvēseles atsaukšanu. Dvēseles atsaukšanas rituāla laikā šamanis lasa garu lūgšanu, kurā lūdz, lai sasirgušā dvēsele atgriežas no tālajiem kalniem, ielejām, upēm, mežiem, laukiem vai jebkurām tās klejošanas vietām.⁹⁸

Viens no vissvarīgākajiem jī tautas rituāliem ir „*dunču kāpņu*” veidošana, „*dunču kāpņu*” rituāls arī ir sastopams arī Ķīnā. Dažkārt var līdz baltkvēlei tik nokaitēti arkli un šamanim ir par tiem jārapjas. Šī prakse ir stingri jī tautai piederoša un ķīnieši vienmēr aicina *bimo* šamani, lai verētu noturēt šo ceremoniju. Rituāla laikā ceremoniālās formulas tiek izrunātas jī tautas valodā, taču garu vārdi tiek saukti ķīniešu valodā.⁹⁹

⁹⁶ **Eliade Mircea.** *Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy.* Princeton, Princeton University Press, 1964, 441. lpp.

⁹⁷ **Bardo thödol-** „*Atbrīvošanās starpstāvoklī ar dzirdēšanas palīdzību*” ir Tibetas budistu teksts, kas apraksta pēcnāves piedzīvoto *bardo* (līmenis, kad no nāves stāvokļa pāriet pārdzimšanas stāvoklī) līmenī.

⁹⁸ **Eliade Mircea.** *Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy.* Princeton, Princeton University Press, 1964, 441. lpp.

⁹⁹ **Eliade Mircea.** *Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy.* Princeton, Princeton University Press, 1964, 441. lpp.

Ji šamanisma rituāls ir ļoti svarīgs, jo parāda šamaņa simbolisko kāpšanu pa kāpnēm, kas saistās ar kāpšanu kokā, stabā vai virvē. Šo rituālu veic epidēmiju vai citu kopienas apdraudējumu gadījumā. Tiek aicināts šamanis, lai dotos uz debesīm un lūgtu debesu dieva palīdzību.¹⁰⁰

Šīs dunču kāpnes ir pie kāpņu koka pakāpieniem piestiprinātu metāla nažu konstrukcija uz kuras šamanis kāpj ar kailām kājām un pārvietojas no augšas uz leju, taču kāju pēdas kāpšanas laikā netiek traumētas. Nažu kāpnes ir uzslietas uz garas kārts, kuras katrā kārts pusē atrodas apmēram 10 nažu asmeņi. Šīs kāpnes tiek uzslietas atklātā vietā, kur visi ciematnieki var sapulcēties. Pēc vairākiem upurēšanas rituāliem, ar kailām kājām un kailām rokām lēnām pa asmeņiem rāpjas uz augšu līdz sasniedz kārts augšu un tur pūš vērša ragu un laiž petardes, lai piesauktu veiksmi. Arī mazākumtautību starpā pastāv naža kāpņu rituāls- *Lisu* 傈僳 mazākumtautībā Junnaņas provincē. Lisu rituāli ir cieši saistīti ar ji tautas rituāliem un kultūru. Lisu mazākumtautībā Junnaņā „*kāpšana nažu kalnā un nolaišanās uguns jūrā*” ir šīs mazākumtautības sena tradīcija un ir jebkuras šīs mazākumtautības svētku vis lielākais notikums. Ceremonijas beidzas ar upurēšanas deju.¹⁰¹

2.4. Ji un bimoisms.

Rakstība ji tautai ir vēstures zināšanu un kultūras sastāvdaļa un ir neaizstājama jebkurā rituālā. Tā vienmēr ir bijusi tikai šamaņa pārziņā un prasme māksla paaudžu paaudzēs ir tikusi nodota tālāk mācekļiem.

Ji tautas kultūras hronikas ir sastopamas dialektos, bet šīs tautas rakstība ir palikusi bimo šamaņu un dažu citu speciālistu pārraudzībā. Rakstība ir bijusi pirmā, kas ir ļāvusi veikt dažādu notikumu aprakstus. Šāda veida hronikas ir saglabājušās izgrebtu koka simbolu veidos. Tradicionālajos ji tautas mājokļos šīs koka plāksnītes tiek izmantotas kā pielūgsmes objekts. Tās izgatavo no koka vai zaļā bambusa un tām

¹⁰⁰Baidubaikē/百度百科 Shang dao shan/ 上刀山(dunču kāpnes) 2014
<http://baike.baidu.com/view/924963.htm> (interneta enciklopēdija (ķīniešu valodā)) [Skatīts: 2014. gada 20 aprīlī]

¹⁰¹Baidubaikē/百度百科 Shang dao shan/ 上刀山(dunču kāpnes) 2014
<http://baike.baidu.com/view/924963.htm> (interneta enciklopēdija (ķīniešu valodā)) [Skatīts: 2014. gada 20 aprīlī]

var pievienot auduma priekšmetus vai matus, lai noteiktu vai tas ir sievietes vai vīrieša gars. Bimo mājās ir arī cilvēku figūriņas, kuras attēlo viņu garīgos vadoņus.¹⁰² Šī bakalaura darba autors vēlas pasvītrot animisma un animatisma elementus, kuri ir raksturīgi arī šīs mazākumtautības rakstībai, kā arī totēmisma aspektu, kas ir kā šamaņa varas un elitārisma simbols.

Ji tautas reliģijai ir raksturīgs animisms ar daoisma, šamanisma un fetišisma elementiem. Šamaņi/dziednieki ir zināmi kā *bimo*, kas nozīmē „*pavēlnieks, kurš var skandēt senus dokumentus.*” Bimo parasti ir klāt dzemdībās, bērēs, kāzās un sumināšanās, viņus bieži var redzēt ielas malās, lasot senus rakstus. Ji tauta pielūdz senču garus, uguni, kalnus, kokus, akmeņus, ūdeni, gaisu, debesis, vēju un mežus. Maģija ji tautas ikdienas dzīvē ir ļoti nozīmīga, jo tā ir nepieciešama dziedēšanai, eksorcismam, lietus piesaukšanai, ienaidnieku nolādēšanai, svētīšanai, pareģošanai un kāda attiecību noteikšanai ar gariem. Ji tauta tic, ka pūķi aizsargā ciematus pret ļaunajiem gariem un dēmoniem, kuri izraisa slimības. Ja kāds nomirst, uz durvju sliekšņa tiek upurēta cūka vai aita, kas palīdz uzturēt kontaktu ar aizgājušā garu. Ji tic, ka pēc nāves viena no dvēselēm paliek pieskatīt kapu, kamēr otra sagaida savu pārdzimšanu kādā citā būtnē.¹⁰³

Bimo ar viņa svēto rakstu zināšanām nav vienīgais reliģiskais speciālists, vēl ir *sunī* 苏尼 vai „šamanis”, kura autoritāte ir iegūta komunicējot ar gariem. Suni var nākt no jebkura sabiedrības slāņa, pat no vergu un apspiesto slāņa, kā arī no jebkura klana un var būt, kā vīrietis, tā sieviete. Vārdu „*bimo*” un „*sunī*” rašanās ir saistīta ar divu dažādu rituālo speciālistu funkcijām. Vārda „*bimo*” pirmā zilbe „*bi*” nozīmē „*lasīšana*”, „*skandēšana*” vai „*deklamēšana*”. Otrā zilbe „*mo*” kalpo kā piedēklis un nozīmē „*praktizētājs*.” Vārda „*bimo*” pilnā nozīme ir „*vīrs, kurš iesaistās reliģiskās aktivitātēs, skandējot svētos rakstus.*” Vārda „*sunī*” pirmā zilbe „*su*” nozīmē „*cilvēks*”, savukārt otrā zilbe „*ni*” nozīmē „*dejot bungu sišanas laikā.*” Suni tiek piedēvētas rituālu meistara un šamaņa funkcijas, kurš sit bungas, kratās un pārspīlēti dejo,

¹⁰² Harell Stevan. *Perspectives on the Yi of Southwest China*. California, University of California Press, 2001. 23.lpp.

¹⁰³ Museum of Chinese Yi ethnic culture network. *Religion of Yi People in China*. 2010 <http://en.yizuren.com/plus/view.php?aid=48> (Ji tautas reliģija Ķīnā (angļu valodā)) [Skatīts: 2014. gada 20. martā]

piesaistot garus. Pretēji suni šamanim, bimo tiek raksturots kā mierīgs cilvēks, kurš lasa svētos rakstus.¹⁰⁴

Kā jebkurā sabiedrībā, kurā ir sastopams šamanisms, šamanis nav iedomājams bez tērpa un rituālajiem piederumiem. Oficiālās kvalifikācijas bimo, velk „kala” 卡拉 apaļo, pīto cepuri. Lai uzpītu šo cepuri, ir nepieciešams vismaz 1.5 gadu ilgš laiks. Uzpīšanas tradīcijas nosaka, ka kalas cepuri vajag izvēlēties pīt laimīgajā dienā, taču katrā mēnesī ir tikai viena laimīgā diena un, kad šī diena ir pagājusi, ir jāgaida nākošo līdz var turpināt pīt. Mīti stāsta, ka ji tautas senčus agrāk aizsargājuši divi brāļi ērgļi: *A Kou* 阿扣 un *A Cji* 阿七. Ērgļi ir ji tautas vismīļākie putni, tos pielūdz, tāpēc kalas cepures priekšu grezno ar ērgļa nagu pāriem. Šo cepuri nelieto bieži- tikai lielā, vidējā un mazā gavēņa laikā. Lielais gavēnis parasti tiek atkātojas reizi pēc 30-60 gadiem. Gavējot vienu reizi, uz kalas uzliek vienu filca slāni- vēsturisko liecību, tādejādi saskaitot uz kalas esošos filca slāņus var noteikt nēsātāja vecumu. Līdz pat mākslīgo reliģiju ienākšanai, ji tautas un pirmatnējo iedzīvotāju reliģiskie uzskati ir saistīti ar totēmu, dabas, senču un varoņu pielūgšanu. Viens no centrālajiem pielūgsmes totēmmiem ir tīģera totēms. Ūdens un uguns pielūgšana ir dabas pielūgšana. Upurēšana senču dvēselēm ir senču pielūgšana. Ir arī varoņu, spoku un dažādu garu pielūgšana. Ji tautas sabiedrība arī šodien dzīvo pirmatnējās reliģijas mīti un veiktas šīs ceremonijas.¹⁰⁵

Upurēšanas ceremonijās lieto dažādus instrumentus un cepures, kurus sauc par *biluobo* 毕罗波 vai *baialan* 叭嘎兰 un tie ir bimo vitālā spēka simboli. Bieži no bambusa šķīlu buntas uzpin konusveida cepures. Cepure sastāv no diviem uzpītiem slāņiem 20 centimetru augstumā un augšējā līmenī iestrādāts melnas krāsas filcs, pie kura ir piestiprināti no cipreses koka izveidoti deviņi mazi putnu motīvi. Apakšējā slānī ir daudzi heksagonālas formas motīvi veidoti no dzeloņainā Ķīnas oša, vai arī adīti 7-9 krabju formu motīvi. Abas puses ir sadalītas ar 45 cm. garu jostu. Augšējā daļa ir izrotāta ar ji tautas tradicionālajiem dekoratīvajiem motīviem, kuri īpaši

¹⁰⁴ **Bamo Qubumo.** *Traditional Nuosu Origin Narratives: A Case Study of Ritualized epos in Bimo Incantation Scriptures.* Bloomington; Slavica Publishers Inc. 2001. 454. lpp.

¹⁰⁵ **Ķīnas ji mazākumtautības interneta muzejs.** *Bimo ji yizu yuanshi zongjiao/毕摩及原始宗教* 2010 <http://www.yizuren.com/plus/view.php?aid=8289> (Bimo un ji tautas primitīvā reliģija (ķīniešu valodā)) [Skatīts: 2014. gada 25. martā]

neizceļas, ir vienkārši un satur dārgakmeņus, sudrabu, un talka akmens rotājumus. Šāda sarežģītu šamanisma atribūtu veidošana pasvītro tradīciju un kultūras nozīmi.¹⁰⁶

Ceremoniālais halāts ir īpašs apmetnis, kurš kopā ar izgreznoto ceremoniālo cepuri veido komplektu. Apmetnis tiek austs no vilnas, zīda vai kaņepju auduma. Apmetņi var būt gan dzeltenā, gan sarkanā krāsā. Bēru rituālu laikā velk dzeltenu apmetni, bet kāzu laikā sarkano. Bimo šamaņi mūsdienās jebkādā reliģiskā situācijā velk garu melnas krāsas apmetni no kaņepju auduma vai arī nelielu plecu apmetni. Jebkuras jū tautas ceremonijas pamatā ir senie dokumenti, kuri ir cieši saistīti ar reliģiju, zinātni, vēsturi, literatūru un mākslu. Ļoti izsmalcinātās kastes, kurās tiek glabāti kanoniskie raksti parasti ir izgatavotas no austrumu ķiršu koka un kastes kreisajā pusē ir iegravēts ērglis, bet labajā pusē- savvaļas zoss. Kastes priekšpusē ir iegravēta frāze „*zinību dieva svētība*”. Šīs kastes glabā mājas centrālajā istabā vai arī cietoksnī uz dieva altāra.¹⁰⁷

Maģiskie instrumenti vienmēr ir bijuši reliģisko ceremoniju balsti. Bimo instrumenti ir: ērgļa nagi, garu vēdekļi, garu zvani, pareģošanas zizlis garu bambusu cepure un svētie raksti. Katram no šiem maģiskajiem instrumentiem noteiktajā ceremonijā ir sava funkcija un pielietojums. Ērgļa nagi ir bimo aizsarglīdzeklis, kā arī tā vitālā spēka emblēma. Garu vēdekļis tiek lietots, lai atvairītu, izsauktu un pavadītu aizsaulē dažādus garus. Garu zvanu skaņas izplatās ļoti tālu un ļauj sazināties ar gariem. Garu pareģošanas zižļa iekšpuse ir izgreznota ar bambusa koku, kas tiek izmantots pareģošanai. Bambusu cepure ir bimo aizsargs un tā palīdz aizsargāties no ļaunajiem gariem. Svētie raksti ir bimo maģijas svarīgākā sastāvdaļa un to skandēšanas procedūra un saturs parāda un virza darbības attīstību.¹⁰⁸

Ji tautai rakstuīgs elements ir šamaņa un garu medija spēju tālāknodošana. Šajā gadījumā par bimo kļūst patrilineārā ceļā, izejot noteikta laika perioda apmācību vai atzīstot veco bimo šamaņi par savu meistarū, taču sunji šamaņi vienmēr tiek ievēlēti. Abi augstākminētie šamaņi vada rituālus. Bimo vada ar nāvi saistītos rituālus, bet sunji veic ļauno garu izdzīšanu un dziedē no slimībām. Ji tauta tic, ka pastāv vairāki

¹⁰⁶ **Kīnas ji mazākumtautības interneta muzejs.** *Bimo ji yizu yuanshi zongjiao/毕摩及原始宗教* 2010 <http://www.yizuren.com/plus/view.php?aid=8289> (Bimo un ji tautas primitīvā reliģija (ķīniešu valodā)) [Skatīts: 2014. gada 25. martā]

¹⁰⁷ **Kīnas ji mazākumtautības interneta muzejs.** *Bimo ji yizu yuanshi zongjiao/毕摩及原始宗教* 2010 <http://www.yizuren.com/plus/view.php?aid=8289> (Bimo un ji tautas primitīvā reliģija (ķīniešu valodā)) [Skatīts: 2014. gada 25. martā]

¹⁰⁸ **Zimo jixue janjiu xiaozu/姊妹彝学研究小组** *Yizu fengsu zhi/彝族风俗志* Zhongyang minzu xueyuan chubanshe, 1992. 180. lpp.

ļāunie gari, kuri izraisa slimības, sliktas ražas un dažādas nelaimes un šie gari nomāc visas materiālās lietas.¹⁰⁹

Ji tautas animistiskais domāšanas veids joprojām ir saredzams ikdienas dzīvē, piemēram, slimības gadījumā jītauta nekad nesauc ārstu un nedzer zāles. Viņi lūdz, lai bimo lasa lūgšanas. Pareģošanai un zīlēšanai burvji un šamaņi izvēlas jaunu gailēnu un nogalina to, pēc tam tiek paņemti cāļa abi augšstilbi, tiek novilkta āda un kaulā tiek izdurti nelieli caurumi, kuros ieliek vairākus mazus kociņus, tad apsver cik daudz šo kociņu vēl ir nepieciešams un kurā pusē vislabāk tos novietot (apakšējā vai augšējā). Šie caurumi cāļa kaulā visi ir atšķirīgi. Pēc tam burvji interpretē vai būs veiksmē vai nelaime. Dažreiz arī tiek lietoti kalnu augi, kurus sasien kopā un pēc tam vienu pēc otra noņem, līdzīgi kā ar zīlēšanu ar pelašķiem.¹¹⁰

Pareģošana ar pelašķiem ir līdzīga tai metodei, kuru praktizē ji tautas šamaņi, pareģojot ar kalnu augiem, taču pareģošana ar pelašķu stiebriem ir daoismā izplatīta prakse un šāda ir rituālā pareģošana. Šim nolūkam var izmantot monētas, kas ir daudz ātrāks process. Pirms pareģošanas stiebrus apkvēpina ar vīraka dūmiem, tad viens stiebri tiek ielikts vīraka traukā, bet atlikušie 49 stiebri tiek salikti kaudzītē vai viens no paredzētajiem traukiem. Ar labo roku pareģis sadala šo nelielo kaudzi divās dažādās, ko novieto trauka pretējās malās, tad ņem vienu stiebru no labās puses un novieto starp diviem pēdējiem kreisās rokas pirkstiem. No kaudzītes, kas atrodas kreisajā pusē un ik četrus stiebrus aizstumj projām, līdz beigās paliek 1,2 vai 3 stiebri, kuri tiek novietoti starp kreisās rokas nākošajiem diviem pirkstiem. Tagad kaudze, kas atrodas labajā pusē tieši tāpat tiek samazināta kā iepriekšējā un atlikušais daudzums atkal tiek novietots starp kreisās rokas pirkstiem. Pēc šīs darbības kreisās rokas pirkstos ir jābūt 5-9 stiebriem, kurus novieto nelielā kaudzē uz otrā trauka. Visu atkārtoti, līdz beigās paliek 4-8 stiebri, kuri arī tiek novietoti uz otrā trauka. Atkal šis process tiek atkārtots ar atlikušajiem stiebriem, kuri atrodas 1. traukā līdz rezukltāts sastāda 4 vai 8 stiebrus. Pēc šīm 3 reizēm 2. trauka stiebru daudzuma kombinācija būs 5 vai 9 + 4 vai 8 + 4 vai 8. Šī metode noteiks vai heksagrammas izveidošanas procesā apakšējā līnija saturēs pārtrauktu vai nepārtrauktu (*jiņ* vai *jan*) līniju. Pēctam visi 49

¹⁰⁹ **Museum of Chinese Yi ethnic culture network.** *Religion of Yi People in China* 2010 <http://en.yizuren.com/plus/view.php?aid=48> (Ji tautas reliģija Ķīnā (angļu valodā)) [Skatīts: 2014. gada 20. Martā]

¹¹⁰ **Soulie G.** *Les barbres soumis du Yunnan.* http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/befeo_0336-1519_1908_num_8_1_4294 (Apraksts par Junnaņas provincē dzīvojošajām mazākumtautībām (franču valodā)) [Skatīts: 2014. gada 13. Martā]

stiepri tiek atkal salikti kopā, lai sāktu procesu no jauna un izveidotu heksagrammas otro līniju.¹¹¹

Ji tautas visu rituālu, šamanisko prakšu, vēstures, kultūras, tradīciju saglabāšanas pamatā vienmēr ir bijuši svētie raksti, kuri ir neatsverama šīs tautas garīgās dzīves sastāvdaļa. Pastāv raksti, kuri rakstīti ar rakstu zīmēm pēc formas līdzīgām kurkuļiem un tie, kuri šīs rakstu zīmes pazīst spēj saprast laika apstākļu fenomenus un noteikt vai laiks būs labs vai slikts. Vispirms šīs prognozes tiek parādītas vadonim, lai izslēgtu jebkādas šaubas.¹¹²

Šī pētījuma autors vēlas izcelt, ka konsultēšanās ar vadoni arī bija raksturīga arī Šanu dinastijā, kad šamanis-valdnieks bija tas, kurš nodarbojās ar pareģojumu interpretāciju. Šamaņa klātbūtne šīs tautas laicīgajā dzīvē ir neizmērojami svarīga. Bimo, būdami reliģiskie profesionāļi veic dažādus rituālus, lai pielabinātu dievus, senču garus, izdzītu ļaunos garus, piesauktu, apmierinātu garus un izārstētu slimības. Pēc šīs tautas tradicionālajiem uzskatiem, cilvēka dzīve, labklājība, miers un konflikti, bagātība un nabadzība ir spoku, garu vai dievu ietekmē. Bimo ir mediatori starp cilvēku un garu pasauli. Savos rituālos šamanis ir cilvēka un gara starpnieks. Tautas teiciens: „*Tur, kur pāri lido dzērves, debesis būs skaidras, tur, kur ierodas „bimo”, cilvēki būs laimīgi.*” Būdami ciemata inteliģences pārstāvji, bimo ir vienīgie lasītpratēji, kuri var lasīt svētos rakstus, senus dokumentus, sastādīt vēstures ierakstus un rakstīt jaunus tekstus par filozofiju, literatūru, vēsturi, astronomiju, medicīnu, agrikultūru, mākslu, rituāliem, reliģiju un ētiku. Bimo reizē ir līderi un mediatori, jo vada ciemata reliģisko un kultūras dzīvi, taču kā mediatori viņi pārstāv cilvēku un garu pasauli.¹¹³

2.5. Svarīgākie reliģiskie, dzīves cikla notikumi un festivāli ji mazākumtautībā.

¹¹¹ **Buckland Raymond.** *The Fortune-Telling Book: The Encyclopedia of Divination and Soothsaying.* Canton, Visible Ink Press LLC. 2004, 251. lpp.

¹¹² **Soulie G.** *Les barbres soumis du Yunnan*

http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/befeo_0336-1519_1908_num_8_1_4294

(Apraksts par Junnaņas provincē dzīvojošajām mazākumtautībām (franču valodā)) [Skatīts: 2014. gada 13. Martā]

¹¹³ **Harell Stevan.** *Perspectives on the Yi of Southwest China.* California, University of California Press, 2001. 119-120.lpp.

Kā katrai tautai, arī ji mazākumtautībai ir savi svarīgie svētki, festivāli un dzīves cikla notikumi. Piemēram: jaunais gads „*Kushi*”, lāpu festivāls, u.tml.

Pēc šī bakalaura darba autora domām, jaunā gada svinēšanas tradīcija jebkurai pasaules tautai ir vissvarīgākais jauna dzīves cikla sākuma punkts.

Ji mazākumtautības svētkus un dzīves cikla situācijas ir vērts pieminēt, jo varam saskatīt tradicionālās reliģijas un tautas animistiskā domāšanas veida iezīmes, kuras ir šī pētījuma objekts.

Jaunā gada un svētku laikā tiek noturēti īpaši rituāli ar šamanistisku un animistisku raksturu. Jaunais gads ji tautai, tāpat kā haņu tautai ir ļoti svarīgs. Ji jaunais gads „*Kushi*” parasti tiek svinēts oktobrī. Visizplatītākais jaunā gada rituāls ietver senču garu atsaukšanu un upuru nešanu tiem. Katrai ģimenei pirmajā jaunā gada dienā ir jānokauj cūku, tad agri no rīta pagalmā jāiekurina ugunskurs kā zīme, ka senču dvēseles tiek sauktas atpakaļ, lai ar dzīvajiem ģimenes locekļiem varētu svinēt jauno gadu. Pirms jaunā gada vakariņām senču gariem par godu tiek noturēts svinīgs rituāls, un uz galda- pretī senču plāksnītēm tiek nolikti dažādi ziedojumi: cigaretes, vīns, cukurs, tēja un augļi. Visai ģimenei ir jākļūst savu senču memoriālajām plāksnītēm un jāapslaka tās ar gaļu, zupu, vīnu un tēju, tādējādi gadskārtēji pieminot.¹¹⁴

Tad visa ģimene sēž uz grīdas un ēd jaunā gada vakariņas. Saulrieta laikā pasniedz gaļu un rīsu kūkas, pieminot senčus un šādā veidā ģimenes locekļi lūdz labu ražu, bagātīgi daudz lopu un, aizsardzību no nelaimēm un slimībām. Otrajā dienā vīrieši un sievietes saģērbjas svētku tērpos un svin ārpus ciemata, spēlējot spēles, dziedot tautas dziesmas, šūpojoties šūpolēs, derot uz zirgu sacīkstēm un dejojot tradicionālās dejas. Trešajā dienā agri no rīta tiek sagatavots ēdiens, lai varētu atvadīties no senču dvēselēm. Stallī izber auzas, kas simbolizē senču dievišķo zirgu pabarošanu laimīgam ceļam atpakaļ uz aizsauli. Senču memoriālajām plāksnītēm atkal piedāvā ēdienu un vīnu. Kad atvadu rituāla, ģimenes galva atkārtoti lūdz, lai ģimenē būtu miers un labklājība.¹¹⁵

¹¹⁴ Pu Xianhong. *New Year of Yi Ethnic Group in Yunnan*, 2012
<http://en.yizuren.com/plus/view.php?aid=51> (Ji jaunā gada svinēšanas tradīcijas (angļu valodā))
[Skatīts: 2014. gada 13. Martā]

¹¹⁵ Pu Xianhong. *New Year of Yi Ethnic Group in Yunnan*, 2012
<http://en.yizuren.com/plus/view.php?aid=51> (Ji jaunā gada svinēšanas tradīcijas (angļu valodā))
[Skatīts: 2014. gada 13. Martā]

2.6. Ji lāpu festivāls

Ji tautai, tāpat kā visām pasaules tautām arī mūsdienās uguns ir ļoti svarīga gan materiālajā, gan garīgajā dzīvē. Par godu ugunij tiek rīkots lāpu festivāls, kas ir viens no krāšņākajiem ji un tās atzaru svētkiem ji tautai uguns ir ļoti svēta. Vācu etnologs un sociologs Jūliuss E. Lipss (Julius E. Lips) (1895-1950) savā darbā „Visu lietu izcelšanās: cilvēku kultūrvēsture” (1947) izsakās, ka: „*Nevienas saimniecības, ģimenes, cilts vai cilvēku dzīvības eksistence nebūtu iespējama bez uguns svētības, kas ir Saules noslēpumainais brālis. Uguns nozīme un svarīgums katrai pasaules tautai ir tik liels, ka par uguni un tās rašanos ir neskaitāmas teikas un mīti. Grieķu mītos Prometejs nozaga uguni no Zevas. Primitīvajās Austrālijas ciltīs uguni no dieviem nozaga mazs putns, kurš to uz astes atnesa uz debesīm vai arī mīts, kurš stāsta, ka uguni no pārcilvekiem nozaga parastie cilvēki.*”¹¹⁶

Lāpu festivāls ir viens no ji tautas vismajestātiskākajiem svētkiem. Šo svētku saturs un izskats nav identisks ar Eiropas, Āzijas vai Dienvidamerikas karnevāliem, bet kopš senatnes tas tiek saukts par „*Austrumu zemju karnevālu*” *Dunfandekuanhuandzjie* 东方的狂欢节. Lāpu festivāls ne tikai ne tikai ji tautas tradicionālais festivāls. Šos svētkus svin Amerikas indiāņi un citi ji tautas atzari: baltie ji, našji, hanji, lisu, lahu, dzjino, pumi. Pēc tradicionālā ķīniešu kalendāra šos svētkus svin no 24. līdz 27. jūnijam. Par lāpu festivāla izcelšanos, ji tautā un tās atzaros ir daudzi dažādi seni stāsti, bet lielākā daļa no šo stāstu satura patiesībā nav saistīti ar festivāla izcelšanos. Šie mīti ir ji tautas un tās atzaru aizgūti dažādos laika periodos, lai izteiktu savu garstāvokli un parādītu savas darbības. Patiesā šī festivāla izcelšanās var tik saistīta gan ar pašu ji tautu, gan ar tās atzariem, kuri pielūdza uguns vai saules totēmu. Ji tauta uzskata saules dievu par visaugstāko no visiem dieviem. Pēc Liaņšana kalnos dzīvojošo ji domām, Saules dievs dzīvo ļoti augstu un var ieraudzīt katru cilvēka soli un nav svarīgi cik slepeni tiek darītas labas vai sliktas lietas, viņš visu var ļoti skaidri redzēt. Ja kāds pasaulē izdara ļaunu darbu, kādā dienā Saules dievs var atnākt un sodīt. Gadījumā, ja notiek kāda negaidīta dabas katastrofa

¹¹⁶ Lips Julius. *A Cultural History of Man*. London, George G. Harp & Co. Ltd. 1949. 33-34.lpp.

visi piesauc Saules dievu, lai tas glābj stihijā cietušos. Arī sadzīviskās situācijās tiek piesaukts Saules dievs: zādzības, sabrūk māja, cilvēka nāves gadījumos u.tml. ¹¹⁷

Ji tautas lāpu festivāls ir tradicionāli svētki, ar vairāk nekā 1000 gadus senu vēsturi. Visslavenākā leģenda par šo festivālu stāsta par kareivi, kuru dievs nosūtīja uz zemi, lai paverdzinātu zemniekus, bet viņi varonis „*Džigealu*” pavēlēja zemniekiem cīnīties ar šo kareivi. Beigās kareivis tika nogalināts, taču dievs palika dusmīgs un uz zemi nosūtīja kukaiņus, lai tie iznīcina labību un zemnieku mājas. Bet „*Džigealu*” lika zemniekiem aizdedzināt lāpas un dedzināt kukaiņus. Kad kukaiņi bija uzveikti, arī dievs tika pieveikts. Šis notikums sakrīt ar 24. jūniju. ¹¹⁸

Aktivitātes, kuras parasti notiek lāpu festivāla laikā ir cūku un aitu nogalināšana, kā arī gaļas un alkohola upurēšana senču gariem. Raksturīgas nodarbes šim festivālam ir aitu un gaiļu cīņas, zirgu skriešanās, savstarpēja cīnīšanās un citi tradicionāli sporta veidi. Festivāla gaitā notiek skaistuma konkursi, kuros ir iespējams sameklēt dzīves biedru. Vissvarīgākais notikums ir lāpu procesija, kura notiek naktī. Lāpu procesijas laikā ciematu iedzīvotāji ar aizdegtām lāpām iet apkārt kalnam un ar lāpām veido uguns pūķa siluetu. Procesijas beigās visi dalībnieki iet cauri laukiem uz sporta laukumu, kur aizdedzina ugunskurus, dejo un dzied. ¹¹⁹

2.7. Uguns pielūgšana a-sji ciltī

Uguns pielūgšanas rituāls arī ietver totēmisma, šamanisma un auglības rituāla elementus- līdzīgi kā lāpu festivāls.

Otrā lunārā mēneša pirmajās dienās (marta sākumā) viņi mazākumtautības atzars a-sji, svin uguns pielūgšanas festivālu. Saskaņā ar leģendu, cilvēki nezināja kā iegūt uguni un dzīve bija pilna grūtību- nevarēja sasildīties vai pagatavot ēdienu. Savvaļas dzīvnieki nakts tumsā bija ļoti liels drauds. Kādu dienu varonis vārdā „*Madengs*” paņēma divus sausus koka gabalus un sāka vienu pret otru berzēt, kopš tās reizes a-sji

¹¹⁷ Šamadzjadzja/沙马加甲. *Jiantan yizi dui huo de tuteng chongbai / 浅谈火的图腾崇拜*. <http://www.yizuren.com/plus/view.php?aid=8997> 2010(Uguns totēma pielūgšana viņi tautā (ķīniešu valodā)) [Skatīts: : 2014. gada 13. Martā]

¹¹⁸ **Museum of Chinese Yi ethnic culture network.** *Torch Festival*. 2010 <http://en.yizuren.com/plus/view.php?aid=39> (Ji tautas lāpu festivāls (angļu valodā)) [Skatīts: : 2014. gada 18. Martā]

¹¹⁹ **Museum of Chinese Yi ethnic culture network.** *Torch Festival*. 2010 <http://en.yizuren.com/plus/view.php?aid=39> (Ji tautas lāpu festivāls (angļu valodā)) [Skatīts: : 2014. gada 18. Martā]

tautas dzīve sāka mainīties: viņi vairs nebaidījās no sala un savvaļas dzīvniekiem, kā arī varēja pagatavot ēdienu, kas uzlaboja cilvēku veselību. Lai pieminētu Madengu, kurš vēlāk tika iesvētīts kā uguns dievs, katru gadu tiek rīkots „*Uguns pielūgšanas festivāls*” par godu šim dievam. Taču šis festivāls tika aizliegts kultūras revolūcijas laikā, tomēr pēdējo gadu laikā tas ir atkal kļuvis ļoti izplatīts un aizvien svarīgāks šī reģiona iedzīvotājiem. Katru gadu vairāki tūkstoši cilvēku pāriet uz Hongvana ciematu, kurā šī tradīcija ir visvairāk saglabājusies.¹²⁰

No 2. mēneša 3. dienas agrām rīta stundām līdz vēlam vakaram, cilvēki, kuri dzīvo Hongvana ciema apkārtnē saģērbjas savos tradicionālajos tērpos un sāk apstaigāt kalnu ceļus, kuri ved uz galveno ciematu. Līdz pēcpusdienai ierodas aizvien vairāk cilvēku. No rīta, citiem neredzot bimo šamaņi un citi rituālu meistari upurē cūku un vistu varonim Madengam. Pēc pusdienām daži a-sji vīri puskailli ar zemes krāsās (melnā, dzeltenā un baltā) apgleznotiem ķermeņiem dejo uz galvenās ielas. Pēc tam svētā koka ēnā viņi izpilda uguns iegūšanas rituālu, berzējot lielu koka stabu ar koku, kura centrā atrodas caurums. Laukos apkārt ciematam izveido improvizētus ēdienu standus, vietas dejošanai, cīņām, lekšanai pāri ugunij, kā arī vietu dažādām spēlēm. A-sji uguns festivālā ir pamanāmas arī auglības rituāla iezīmes. Darbība, kad centrālais koka stabs tiek berzēts ar otru koka gabalu, kura centrā atrodas caurums simbolizē dzimumaktu. Centrālais koks simbolizē ļoti lielu fallosu, kuru svētību laikā ar lepnumu izrāda ceremoniālie dejotāji, šis falloss ir ļoti izteikts auglības kulta simbols.¹²¹

2.8. Totēmu pielūgšana.

Ķīnā totēmu pielūgšana parādījās apmēram pirms 14000 gadiem. Pēc jī tautas ticējumiem pirmatnējie cilvēki pret dabu bija bezspēcīgi, jo viņi to nepazina un tādēļ uzskatīja, ka dzīvniekiem un dažādiem dabas fenomeniem ir asinsradniecība vai arī tie ir klana aizsardzības elementi, tādēļ tika aizliegts tos nogalināt, ēst un tos vajadzēja pielūgt. Totēmi radīja sabiedrības sistēmas apziņu, tādēļ totēmu pielūgšana ir reliģijas

¹²⁰ Museum of Chinese Yi ethnic Culture Network. *Axi Fire Worship*. 2010
<http://en.yizuren.com/plus/view.php?aid=21> (Uguns pielūgšana a-sji tautā (ķīniešu valodā))[Skatīts: 2014. gada 1. Aprīlī]

¹²¹ Museum of Chinese Yi ethnic Culture Network. *Axi Fire Worship*. 2010
<http://en.yizuren.com/plus/view.php?aid=21> (Uguns pielūgšana a-sji tautā (ķīniešu valodā))[Skatīts: 2014. gada 1. Aprīlī]

sākotnējā izpausme, kas liek strādāt cilvēku iztēlei un domām, kas bija noteiktu aizliegumu un tikumu pamats. Ķīnā bija dažādi totēmi: putnu, suņu, koku, vilku, lāču. Savukārt ji tautas totēmu pielūgšana ir radusies matriarhālajā sabiedrībā, tāpēc dzīvās dabas gariem un cilvēkiem ir asinsradniecība un tika pielūgti bambusi, pudeļveidīgie kabači utt.¹²²

Balstoties uz 7000 gadu seniem arheoloģiskajiem izrakumiem Ķīnas ziemeļos tika atklāts pūķa totēms. Pūķa totēma pielūgšana parasti notika Ziemeļķīnas lielajās pļavās, kas tālāk ietekmēja ziemeļaustrumu Ķīnas Honšana kultūru,¹²³ kura tālāk izplatījās uz dienvidiem un ietekmēja centrālās Ķīnas līdzenumu (Henaņu, Šansji) kultūras. 5000 g. pmē. pūķis jau kļuva par Ziemeļķīnas tautu svarīgāko pielūgsmes objektu un vēlāk kļuva par nomadu cilšu varas simbolu. Jau pirms Hanu laika centrālajā Ķīnā un Ziemeļķīnā visur tika pielūgts pūķis.¹²⁴

Savukārt ji tautas pūķis ir dažādu ūdenskrātuvju dievs, sabiedrības dievs un kalnu dievs, kā arī dabas dievs. Vienlaicīgi pūķis ir arī dzemdību dievs, jo uzskatīja, ka cilvēki ir dzimuši pūķa ietekmē, tādēļ arī daudzām vietām, cilvēkiem tiek doti pūķa vārdi. Pūķa godināšanas mērķis ir atbrīvoties no dievu dusmām. Lai uzjautrinātu pūķu dievu tam piedāvā ēdiena upuri un cildina to. Dažām, kalnos dzīvojošām ciltīm blakus ciematam parasti atrodas *lunliņ* 龙林- „pūķa mežs”, kurā izvēlas visaugstāko koku ar biezu lapotni un tiek nodēvē par *lunšu* 龙树- „pūķa koku”. Lai nestu upurus, pūķa kokam upurē treknu cūku, kuru pirms upurēšanas apved trīs reizes ap koku. Tā pūķu dievam parāda cieņu un sirsniību. Paceļot rokas, kokam piedāvā alkoholu, ēdienu un cita veida upuri un tad bimo lasa *Dzijlundzjin* 祭龙经 „Kanonu pūķa upurēšanai” un lūdz, lai pūķu dievs aizsargā ciemata iedzīvotājus un dod labu labības ražu, veselus mājdzīvniekus, mieru un satiecību.¹²⁵

Ji tauta arī pielūdz arī tīģera totēmu vispirms to sveicinot. Ji tautā valda uzskats, ka visumā pastāvošās 10000 lietas ir veidotas no tīģera ķermeņa daļām, kas paskaidro ji tautas senču uskatu, ka tīģera pielūgšana ir izplatījusies visā dabiskajā pasaulē. Ji tautā pastāv mīts, kurš stāsta, ka laikā, kad vēl nekas nebija radīts, dievs no tīģera

¹²² Zhang Zhongren/张仲仁. *Yizu zongjiao yu xinyang/彝族宗教与信仰*. Yunnan minzu chubanshe, 2006. 14. lpp.

¹²³ Honšana kultūra- (红山文化) (4700-2900)- Ziemeļaustrumu Ķīnas neolīta kultūra, kura bija raksturīga ar nefrīta apstrādi, podniecību un Ķīnas reliģijas pirmsākumiem.

¹²⁴ Zhang Zhongren/张仲仁. *Yizu zongjiao yu xinyang/彝族宗教与信仰*. Yunnan minzu chubanshe, 2006. 15-16.lpp.

¹²⁵ Zhang Zhongren/张仲仁. *Yizu zongjiao yu xinyang/彝族宗教与信仰*. Yunnan minzu chubanshe, 2006. 21.lpp.

galvas izveidoja dienas sākumu, no astes izveidoja dienas beigas, no kreisās acs sauli, no labās-mēnesi, no tīģera svītrām gaismu, no zobiem zvaigņes, no taukiem mākoņus, no elpas izveidoja miglu, no kuņģa okeānu, no asinīm jūras ūdeni, no lielās zarnas izveidoja upes, no mazajām zarnām straumi, tīģera spalva bija meži, zāle un sēklas, tīģera kauli veidoja zeltu, aknas veidoja dzelzi, plaušas- varu, viduklis- dzirnakmeni, utis- mājlopus.¹²⁶

„Melnā tīģera” klans ir viens no senākajiem jī tautas atzariem, kas pielūdz melnā tīģera totēmu arī šodien. Jī tauta sevi uzskata par tīģera tautu un katru gadu tie svin tīģera svētkus, laikā no pirmā lunārā mēneša 8-15. dienai, kura laikā visi klana locekļi līksmo, dejo un nes upurus tīģeru senčiem, kā arī lūdz aizsardzību pret nelaimēm. Laikā kad tiek noturēta upurēšanas ceremonija, tīģera galvu zīmē uz ķirbja kā senču simbolu. Tāpat kā Ķīnā, tīģeris ir visu dzīvnieku valdnieks, tāpēc arī viņa vārdā tiek nosauktas vietas, kalni, ūdenskrātuves un ciemati, jo tīģeri var raksturot kā spēka un lepnuma simbolu.¹²⁷

Ķīnā putnu garu pielūgšana ir gandrīz tas pats, kas saules pielūgšana. Balstoties uz arheologiskajiem izrakumiem, liecības par saules pielūgšanas tempļiem ir vairāk kā 7400 gadu senas. Jī tauta sevi arī uzskata par ērgļu tautu, tādēļ ir eposs par ērgļiem. Junnaņas provincē ir slavens mīts, kas stāsta par debesu un zemes pūķiem, kuri savā starpā cīnījās, taču debesu pūķis bija izdomājis appludināt zemi un noslīcināt cilvēkus. Šo noslēpumu uzzināja ērglis un gribēja izglābt cilvēkus. Tas aizlidoja uz zemi, lai varētu pastāstīt cilvēkiem par plūdiem, taču neviens neticēja. Vēlāk ērglis ieraudzīja divas māsas un iedeva tām vienu spalvu no sava spārna un lika viņām iespraust to zemē, lai tā augtu. Vēlāk spalva izauga par ķirbju stādu un deva lielu ķirbja augli. Drīz sakās plūdi, abas māsas paslēpās ķirbī un sekoja ūdens tecējumam. Ērglis paķēra ķirbi no ūdens un izglāba abas māsas. Vēlāk viņas apprecējās un atjaunoja cilvēci. Tādēļ jī tauta uzskata, ka ērglis, kas izglāba cilvēci tiek uzskatīts par dievu. Šis mīts paskaidro, ka jī tautība ērgli un plēsējputnus uztver kā ļoti svētus un tie ir bimo šamaņa emblēmas. Ceremoniju laikā, nesot upuri senču gariem, ir jāupurē arī ērglim. Bimo šamaņa maģiskajai cepurei vienmēr augšā atradīsies pāris ērgļa nagu, kā

¹²⁶ Zhang Zhongren/张仲仁. *Yizu zongjiao yu xinyang/彝族宗教与信仰*. Yunnan minzu chubanshe, 2006. 21-22.lpp.

¹²⁷ Zhang Zhongren/张仲仁. *Yizu zongjiao yu xinyang/彝族宗教与信仰*. Yunnan minzu chubanshe, 2006. 23.lpp.

arī uz altāra no koka izgriezts plēsējputns. Ērglis tiek pielūgts kā totēms arī tādēļ, ka spēj lidot, ir gudrs un spēcīgs, ātrs un ar stipru veselību.¹²⁸

2.11. Ji atzara- nipa šamanisms.

Nipa ir vieni no Šiliņas autonomajā reģionā dzīvojošajiem ji tautas atzariem.

Lai varētu raksturot nipa tautas reliģisko domāšanu, ir nepieciešams pievērst uzmanību reliģijas teorijai, kas pamats kultūras sistēmai. Pēc Kliforda Ģirca domām, reliģija ir: „*Simbolu sistēma ar nolūku izveidot spēcīgus, pārliecinošus un ilglaicīgus noskaņojumus un motivācijas cilvēkos, formulējot vispārīgās kārtības koncepcijas un piedēvēt šīm koncepcijām faktuālu īpašību, kura liek šos noskaņojumus un motivācijas uztvert kā realitāti.*” (C. Geertz: 90)¹²⁹

Kad tiek runā par šamanisma reliģiju, to parasti sasista ar Sibīrijas modeli, kurā ir raksturīgas trīs iezīmes: medniekiem raksturīgs dzīvesveids, rituāla dziesmas un transs. Viens no lielo reliģiju tapšanas pamatiem ir rakstība. Rakstība izveidoja reliģisko dogmatiku. Klasiskās šamanisma definīcijas norāda dažādus veidus, kā var kontaktēties ar gariem, taču rakstība tiek izslēgta kā viens no veidiem, kas varētu raksturot šamanismu, jo šamanismam nav raksturīgi rakstīti dogmatiski likumi. Šī bakalaura darba autors uzskata, ka rakstība, rakstīti avoti un svētie raksti šamanismā un animismā ir ļoti reti sastopamas parādības.¹³⁰

Ji tautai arī ir savi šamaņu svētie raksti.

Nipa cilts reliģijā bimo šamaņu izmantotie svētie raksti ir 3 veidu rakstītie avoti:

- 1) kultūras raksti- tie paskaidro rituālu svarīgākos elementus (kāpēc ir nepieciešams upurēt cūku vai aitu, kāpēc nepieciešams svinēt svētkus);
- 2) aprakstošie teksti- tie apraksta kultūras darbību (aita tiek upurēta rituāla nolūkos);
- 3) rečitātīvu teksti- kuri piesauc „Ni” kosmogoniju (bimo šamaņa ceļojums visumā).¹³¹

¹²⁸ Zhang Zhongren/张仲仁. *Yizu zongjiao yu xinyang/彝族宗教与信仰*. Yunnan minzu chubanshe, 2006. 23.lpp.

¹²⁹ Geertz Clifford. *The Interpretation of Cultures: Selected Essays*. New York, Basic Books, 1973, 90.lpp.

¹³⁰ Nevot Aurelie. *Comme le Sel Je Suis le Cours de l'Eau*. Paris, Societe Ethnologique, 2008. 24-25. lpp

¹³¹ Nevot Aurelie. *Comme le Sel Je Suis le Cours de l'Eau*. Paris, Societe Ethnologique, 2008. 24-25. lpp

Visi šie rakstītie avoti satur informāciju šamaniskajām dziesmām un transa stāvokļu pārvaldīšanai. Lai veiktu ķermeņa kustības, skandētu manuskriptus un veiktu asiņainus rituālus, priesteris (šamanis) sāk skandēt svētos rakstus, kuri citādi paliek neieveroti. Šādā veidā šamanis spēj kontaktēties ar gariem, ārstēt, izdzīt ļaunos garus un dzīvo dvēselēm ļauj palikt cilvēka ķermenī, savukārt mirušo dvēselēm-senču koka plāksnītēs. Pateicoties šo svēto tekstu lasīšanai un asins izliešanām uz altāra, šamanis ir spējīgs ceļot kosmosā un mēģina atrast dažādus rituālos instrumentus, kuri palīdz izpildīt rituālus.¹³²

Attiecības starp šamani un virsaiti arī bija specifiskas, jo rituālu meistars un cilts virsaitis savā starpā ir sabiedrotie. Nī klana sabiedrības raksturīgā iezīme ir nodēvēta par „*pušu sabiedrību*”¹³³, jo radīšanas mīta funkcija parasti ir politiskās varas izveidošana, kas ir cieši saistīta ar reliģisko varu. Šī alianse, kura attiecas uz divpusēju sabiedrotības principu starp virsaiti un bimo šamani, ir saistīta ar sociālās struktūras un „mītiskās teritorijas” divpusēju pārvaldīšanu. Pēc ķīniešu vēsturnieku domām tie, kas ir bija rakstības speciālisti, ir bijuši tuvās attiecībās ar dzimto teritoriju virsaišiem līdz 1949. gadam. Šis sabiedroto modelis sevī ietvēra politisko vienotību, militāro spēku un tiesas varu Šiliņas teritorijā.¹³⁴

Šeit bakalaura darba autors vēlas izcelt līdzības starp Šanu dinastijas valdniekiem-šamaņiem, kuru funkcijas bija reliģisko un valsts lietu pārvaldīšana, bet vēlāk bimo šamaņi pazaudēja politisko varu un bija atbildīgi tikai par reliģisko (līdzīgi kā *Džou* dinastijas laikā, kad tā nāca pie varas- šamaņa funkcijas bija tikai saistītas ar reliģisko sfēru un vairs neeksistēja valdnieki-šamaņi).

Vislabākais termins, kas atbilst bimo praksei ir „*šamanis*”, jo termins „*priesteris-pareģis*” tiek lietots rietumu pētniecībā, lai raksturotu šamaņa funkcijas. Priestera funkcijās parasti neietilpst ceļojumi kosmosā un pareģošanas racionālisms atšķiras no teoloģijas racionālisma, kurā kāds notikums ir kādas dievišķās gribas produkts.¹³⁵

Nīpa cilts uzskata, ka Šiliņa ir visa pasaule un viņi ir tās cilvēki. Šīs tautas endoetnonīms var tikt tulkots kā „pasaules būtne”, „iedzimtie”. Vārds „*Ni*” parādās divos radīšanas mītos: „*Zemes un debesu sadalīšana*” un „*Miesīgās būtne*”.

¹³² Nevot Aurelie. *Comme le Sel Je Suis le Cours de l'Eau*. Paris, Societe Ethnologique, 2008. 24-25. lpp

¹³³ Pušu sabiedrība- teritorijas virsaiša un šamaņa alianse, kura pirms Ķīnas valdības iejaukšanās bija vienīgā ciemata varas institūcija.

¹³⁴ Nevot Aurelie. *Comme le Sel Je Suis le Cours de l'Eau*. Paris, Societe Ethnologique, 2008. 25. lpp

¹³⁵ Nevot Aurelie. *Comme le Sel Je Suis le Cours de l'Eau*. Paris, Societe Ethnologique, 2008. 24-26 lpp

„Zemes un debesu sadalīšana” ir mīts, kurā tiek stāstīts, ka gars no debesīm aizņēmās zemi- „Ni”, lai radītu vienreizīgu būtni, kura piedzemdē ķirbi, kurš ir pilns ar citiem cilvēkiem. Otrā grāmata stāsta par milzu būtnes- visuma radītāja sadalīšanu gabalos, kuras ķermenis izveidoja Sauli un kopš tā brīža Saule tiek saukta par „Ni”. Šajā gadījumā, frāzes „Ni” rakstība tiek saistīta ar vārdu „miesa”, kas arī ir vārda „zeme” homogrāfs. Tātad- vārds „Nipa” var tikt interpretēts vienlaicīgi kā „miesas būtnes” un „zemes būtnes”.¹³⁶

2.12. Bimo šamaņa spēju tālāk nodošana.

Rituālajos tekstos tiek runāts par to, ka šamanisko ceļojumu laikā bimo šamanis šķērso visumu sekodams upei, kura nāk no senču alas. Bimo šamanis ir kā tradīciju sargātājs un nodrošina rakstības tālāk nodošanu., taču, ja neviens negrib mācīties tradicionālo rakstību, tad jaunās paaudzes nevarēs neko uzzināt. Ji tautas jaunieši pašlaik tikai klausās vēsturi, kuru tiem stāsta vecās paaudzes pārstāvji.

Par šamaņa spēju un rakstības zinību tālāk nodošanu ir pieminēts manuskriptā, kurš piekrodina nākotnes paaudzēm par to, ka ja neviens nemācīsies senču zināšanas, tad nākošās paaudzes nezinās savu pagātņi un tādēļ ir jāpanāk, lai jaunās paaudzes izzina savu senču pagātņi. Agrāk ciemata sabiedriskā dzīve bija organizēta ap vairākām dzimtām un katrā dzimtā bija viens šamanisko dziesmu pratējs. Vienā apvidū dzīvoja vairākas šamaņu dzimtas. Mācoties rituālos rakstus no sava skolotāja, tas nozīmēja, ka māceklis arī ieguva ezotērisko apmācību, kura iekļauj zināšanas par dažādiem vitālajiem bimo šamaņu spēkiem no katras dzimtas.¹³⁷

Šamaņa māceklim bija jāiemācās rakstība, (šis process tiek saukts par „Seso”), bet tikai vēlāk drīkstēja skandēt šamanisko dziesmu tekstus, (šo procesus sauc par „Bi”). Tas ir nosacījums, kas jāpiepilda, lai varētu turpināt šamaņu dzimtu. Ja šamaņu dzimtā ir vairāki mācekļi, tad tiek izvēlēti daži spējīgākie, bet viens no visspējīgākajiem kļūst par šamani. Tie, kuri nevēlas turpināt savu apmācību un viens no viņu brāļiem ir kļuvis par bimo šamani, visbiežāk saka, ka tieksme kļūt par šamani pazūd. Tas tiek saistīts ar to, ka atbildības un titula nasta ir pārāk smaga. Mācekļi, kuri šādi ir pārtraukuši apmācību, netiek uzskatīti par reliģiskajiem speciālistiem, taču

¹³⁶ Nevot Aurelie. *Comme le Sel Je Suis le Cours de l'Eau*. Paris, Societe Ethnologique, 2008. 37. lpp

¹³⁷ Nevot Aurelie. *Comme le Sel Je Suis le Cours de l'Eau*. Paris, Societe Ethnologique, 2008. 94. lpp

tomēr tiek uzskatīti par bimo šamaņa brāļiem un jaunākajiem dēliem un šis tituls ļauj tiem iegūt cieņpilnu reputāciju visā ciemā.¹³⁸

Mācekļi, kuri varētu sekot bimo šamaņa mācībām, tiek izvēlēti apmācības laikā pēc viņu spējām un tas parasti notiek septiņu gadu vecumā, jo Ķīnā šinī vecumā bērni tiek uzskatīti par savas dzimtas pilntiesīgiem locekļiem un ir spējīgi sākt apmācību. Ja šinī vecumā bērns nomirst, tad par viņu netiek sērots. Seši gadi ir laiks, kad var kļūt par daoisma mācekli.¹³⁹

Bimo ir atbildīgs arī par zināšanu talāknodošanas procesu un mācekļu apmācīšanu. Iepriekšējais tēvs nodot zināšanas tālāk dēlam vai arī vecais tēvs savam mazdēlam. Parasti tiek izvēlēti gados jauni un spējīgi mācekļi. Lai par to kļūtu, vispirms izvēlas tādu, kurš ir savietojams ar skolotāju un tas tiek izlemts pēc laika un horoskopa zīmes, kurā māceklis ir dzimis. Tad tiek izvērtēta mācekļa morālā stāja un tikai pēc iesvētīšanas ceremonijas māceklis var oficiāli mācīties pie skolotāja. Mācīšanās laikā ir svarīgi visu laiku sekot skolotājam, kurš veic dažādas ceremoniālas darbības, taču pirms tam ir jāsaņem skolotāja mācība un rituāla vai ceremonijas laikā jāasistē. Māceklim jāpārzina arī kanoniskie raksti un skaļi tie jālasa, taču mācīšanās laiks ir ierobežots un mācīties ceremoniālos rituālus ir grūti, tāpēc mācekļu skaits var būt atšķirīgs. Ir dažāda vecuma mācekļi, kuri mācās divus, trīs vai septiņus gadus, tie kuri mācās astoņus gadus jau ir beiguši savu mācekļa statusu (izmācījušies).¹⁴⁰

Cilvēki uzskata: ja kādā ģimenē visu laiku no paaudzes uz paaudzi tiek nodotas bimo zināšanas, mācekļa maģiskais spēks vienmēr būs lielāks nekā tam, kurš mācās tikai pie skolotāja. Gadījumā, ja sastop mirušā garu, vai arī ir jāveic dvēseles aizvadīšana uz mirušo pasauli, ir nepieciešama bimo klātbūtne rituāla veikšanai, kura zināšanas ir tikušas nodotas tikai ģimenē. Šādam bimo ir aizsargdievības, kuras ir viņa paša ģimenes senči un tie arī ir maģiskā spēka avots. Arī kanoni ir uzskatāmi par spēcīga maģiskā spēka elementiem. Bimo savas zināšanas nodod vīriešiem, bet ne sievietēm. Legenda stāsta, ka ir bijusi tikai viena sieviešu kārtas bimo šamane, kuru sauca *Ašiladze* 阿史拉则, viņa bija ļoti slavēta, taču nezināmu iemeslu dēļ bimo zināšanas vairs netiek mācītas sievietēm.¹⁴¹

¹³⁸ Nevot Aurelie. *Comme le Sel Je Suis le Cours de l'Eau*. Paris, Socitete Ethnologique, 2008. 94. lpp

¹³⁹ Schipper K. *Le corps Taoiste*. Paris, Fayard, 1982. 114. lpp.

¹⁴⁰ Zimo jixue janjiu xiaozu/姊妹彝学研究小组. *Yizu fengsu zhi/彝族风俗志*. Zhongyang minzu xueyuan chubanshe, 1992. 179-180.lpp.

¹⁴¹ Zimo jixue janjiu xiaozu/姊妹彝学研究小组. *Yizu fengsu zhi/彝族风俗志*. Zhongyang minzu xueyuan chubanshe, 1992. 179-180.lpp.

Darba autors izsaka minējumu, kas ir saistīts ar sievietes un vīrieša lomu jī sabiedrībā. Sieviete nevar būt bimo tādēļ, ka bimo rituāli ir vīrieša pienākums, savukārt sieviete ir atbildīga par garu medija funkciju.

Pēc iniciācijas rituāla bimo šamaņa māceklis var vadīt rituālus pats kā pilntiesīgs sava skolotāja dzimtas loceklis un pēc tam jaunais šamanis iegūst jauno titulu „bimo”. Agrākais māceklis un skolotājs vienmēr uztur ciešu kontaktu- tie spēj viens otru aizvietot rituāla laikā. Tā kā abi pārvalda vienas un tās pašas rakstu zīmes, viņi abi ir spējīgi veikt upurēšanu, dziedāt šamaniskos dziedājumus un viens otru aizvietot. Neskatoties uz iespējamo pārslēgšanos starp rituālo tēvu un dēlu, tēva teikšanai vienmēr būs lielāka autoritāte. Kaut abi bimo ir ļoti saistīti un abu funkcijas un tituli ir vienādi, vecākais vienmēr tiks uzverts kā skolotājs. Nīpa tautā ir raksturīgi „*vecie*” vai „*lielie*” („*bimo*”, „*bimomama*”), kuri tiek kvalificēti kā viņu priekšteču eksperti.¹⁴²

Māceklis kļūst par īstu bimo šamani no brīža, kad viņš ir daļa no debesu ģeneoloģiskās līnijas pēc sava skolotāja nāves. Kā vecākais šamaņu dzimtas pārstāvis viņš iegūst jaunu titulu un šī liktenīgā atdalīšanās no sava meistara ļauj jaunajam šamanim ar savu roku pārrakstīt svētos rakstus. Māceklis jau var sākt pārrakstīt svētos tekstus laikā, kad notiek skolotāja bēres vai arī dažās nedēļas vēlāk, jo pēc skolotāja nāves visas viņa ar roku pārrakstītās grāmatas tiks sadedzinātas tādēļ, lai pavadītu nomirušo skolotāju uz aizsauli. Nāve un rakstība ir cieši saistīti jēdzieni nīpa ciltij, jo skolotāja nāve dod dzīvību mācekļa patstāvīgai rakstības apgūšanai.¹⁴³

Kad skolotāja vairs nav, māceklis drīkst vispirms rakstīt, tad teikt „*es*”, šis „*es*” vairs nesastāv no skolotāja elpas, kura jau ir saistīta ar citu pasauli, bet gan no „*rituālā dēla*” elpas. Mācekļa pārrakstīto svēto rakstu kopija ir viņa balss aizvietotājs, kas agrāk kalpoja nāves būtībai. Manuskriptu pārrakstīšana tiek saukta par „*Seputseu*”- kas ir zināma kā tradicionālo rakstu zīmju sadalīšana. Mācekļa manuskripts ir daļa no skolotāja īstās grāmatas, kura nav pārrakstīta no cita manuskripta. Mirušā šamaņa nāve ir dzīvā šamaņa rituālu efektivitātes garants, jo skolotājs ir avots, no kā vārds tiek nodots māceklim. Tādēļ ir ļoti svarīgi tas, ka māceklis sadarbojas ar savu skolotāju pārrakstot viņa manuskriptus, jo saikne starp mācekli un skolotāju palīdz šos manuskriptus personalizēt, padarīt efektīvākus, iedarbīgākus un mūžīgus.

¹⁴² Nevot Aurelie. *Comme le Sel Je Suis le Cours de l'Eau*. Paris, Societe Ethnologique, 2008. 94. lpp

¹⁴³ Nevot Aurelie. *Comme le Sel Je Suis le Cours de l'Eau*. Paris, Societe Ethnologique, 2008. 99-102. lpp

Manuskripta pārrakstīšanas laikā uz papīra tiek norādītas atbilstošās rakstu zīmes „se”, kurām ir vairākas nozīmes: „asinis” un „elpa”. No šiem elementiem sastāv katrs svēto rakstu manuskripts, jo bimo šamanis rakstīšanas rituālam dod dzīvību ar papīra un rakstības palīdzību.¹⁴⁴

Bimo šamaņu sievietēm arī ir noteikta funkcija saistībā ar svētajiem rakstiem. Šamaņu sievietes parasti iesaistās pēdējā rakstības posmā, kad viņas ar adatu un diegu kopā savieno dažādos sējumus. Tādējādi viņas iedvēš dzīvību manuskriptos un piedalās šo rakstu „dzimšanā”. Sievietes ir parasti tās, kuras piešķir vitālo spēku „cha” saviem bērniem, kā arī iemieso kopienas vitālo spēku. Sievietēm aušana ir visatbilstošākais amats jū tautas kopienā, jo vārds „aust” ir vārda „dzemdēt” homofons.¹⁴⁵ Arī šeit ir saredzama sievietes loma sabiedrības reliģiskajā un kopienas turpināšanas aspektā.

2.13. Chema-sieviete medijs

Šamaņu– svēto rakstu pazinēju un sieviešu mediju- transa un pareģošanas pazinēju izcelšanās ir balstītas uz sociopolitisko teritorijas organizāciju, kurā valdīja alianse starp šamani un teritorijas virsaiti. Šie divi rituālu pratēji ne tikai papildina viens otru skatoties no dzimuma aspekta, bet arī no savstarpējās atkarības mitoloģijā un to, ka bimo un chema veido pāri, taču abiem nav ne vienādas spējas, ne arī vienādi veidi kā sazināties ar citām pasaulēm.¹⁴⁶

Parasti chema tiek piesaukta, lai atrastu problēmas vai slimības cēloni, savukārt bimo tiek piesaukts, lai veiktu attiecīgo rituālu. Atšķirībā no šamaņiem, mediji-chema savas spējas iegūst matrilineārā ceļā, mediju funkcijas nekad nav saistītas ar rakstīšanu vai asins upuru veikšanu, taču viņu uzdevums ir „dot līķi” mirušajiem, caur kuru sazinās ar dzīvajiem un caur transa stāvokli sazināties ar gariem. Medijam dievības iemiesojas medija ķermenī. Medija ķermeni izvēlas gari pret medija paša gribu, un apsēstā uzvedība var tikt uzskatīta par pataloģiju, bet pēc jū tautas uzskatiem mediju ir apsēdis gars. Sievietes, kuras ir apsēdis gars jau ir pazīstamas ar medija

¹⁴⁴ Nevot Aurelie. *Comme le Sel Je Suis le Cours de l'Eau*. Paris, Societe Ethnologique, 2008. 99-102. lpp

¹⁴⁵ Nevot Aurelie. *Comme le Sel Je Suis le Cours de l'Eau*. Paris. Societe Ethnologique, 2008. 99-102. lpp

¹⁴⁶ Nevot Aurelie. *Comme le Sel Je Suis le Cours de l'Eau*. Paris, Societe Ethnologique, 2008. 109-113. lpp

praksi, jo viņas bez kādas noteiktas apmācības jau zina kas ir jādara, pat ja gars vēl nav iemiesojies. Šis fenomens parāda, ka medija spējas var būt gan pārmantotas, gan dabas dotas. Dievības, kuras ir saistītas ar chema tiek sauktas par „dievībām-bērniem” un katrai sievietei-medijam ir sava dievība. Visslavenākajā starp šiem medijiem bija iemiesojušies deviņi gari, kurus simbolizēja deviņus dažādas krāsas talismanus karogu formā, taču mediji, kuriem ir mazākas spējas iztiek tikai ar vienu talismanu. Chemas-sieviešu kārtas reliģiskās speciālistes ir atbildīgas par auglību, dzimtas turpināšanu un dienu ciklu uzskaitīšanu. Dažas no medijiem ir atbildīgas par samierināšanas rituāliem atsaucot dievību ar vīraka palīdzību, savukārt citas ir atbildīgas par dvēseļu atsaukšanu un ir spējīgas sarunāties ar mirušajiem un pareģot slimības. Taču bimo un chema ir viena kopīga iezīme, proti, vokālais komunikācijas veids, kas tiek izmantots, lai sazinātos ar citu pasauli. Abi divi skandē vārdu „bi”, kas nozīmē „atgriezties”. Dzimumu un pāra savstarpēja neatkarība tiek parādīta ar to, ka abu talismani tiek vienmēr novietoti blakus, ka arī mīts parāda achemas un bimo dzimtu rašanos vienlaicīgi.¹⁴⁷

¹⁴⁷ **Nevot Aurelie.** *Comme le Sel Je Suis le Cours de l'Eau.* Paris, Societe Ethnologique, 2008. 109-113. lpp

Nobeigums

Darba gaitā radās vairākas atziņas attiecībā par bimo šamaņa nozīmi jī tautas ikdienas un reliģiskajā dzīvē un tika izdarīti secinājumi kādas līdzīgas un atšķirīgas iezīmes ir raksturīgas jī mazākumtautības šamanisma veidam (bimoismam) attiecībā uz citu Austrumāzijas un Centrālāzijas šamanisma veidiem, kā arī tika pierādīts, ka arī mūsdienās jī tautā pastāv sabiedrība, kurai ir animistisks pasaules uzskats un svētie raksti reizē var kalpot kā totēmisks un reizē kā kultūras tālāknodošanas faktors.

Jī rakstība nav katras šamaniskās sabiedrības izteikta iezīme un varas simbols, taču jī tautas sabiedrībā tā ir kultūras, reliģijas un rituālu tālaknodosanas līdzeklis. Rakstība arī var tikt uzskatīta kā šamaņa varas simbols, jo ir tikai atsevišķi izredzētie, kuri apmācības laikā tiek izvēlēti kā labākie, lai varētu mācīties šo rakstību tālāk.

Šī bakalaura darba autors atzīmē, ka totēmisms ir viena no svarīgākajām jī tautas šamanisma sastāvdaļām, jo svēto rakstus, kurus pārzina tikai bimo šamaņi. Kā rezultātā darba autors izsaka minējumu, ka bimo pārvaldītajiem svētajiem rakstiem ir totēmisma aspekts, jo šie raksti atbilst E. Dirkeima teorijai par totēmismu, kurš tiek raksturots kā līdzeklis, kas ir sistemātiska sociālo vienību un indivīdu sistematizācija ar noteiktiem fenomenāliem tēliem.

Totēmisms arī parāda varas spēku un vienotu izcelšanos. Vienotās izcelšanās aspekts arī var tikt attiecināts uz jī tautas rašanās mītiem. Totēmisms starp jī joprojām pastāv gan kā sociālu vienību sistematizācija, gan kā vienotas izcelšanās aspekts- „*melno tīģeru*” klana melnā tīģera senča totēma pielūgšanas veidā. Arī mūsdienās vēl joprojām tiek rīkoti festivāli, kuros skaidri ir redzama totēmu pielūgšana (a-sji tautas uguns pielūgšanas festivāls).

Rakstībai un svētajiem rakstiem arī var piedēvēt animistiskas īpašības, jo tajos ir iedvesta „*elpa*” un „*asinis*” no skolotāja (bimo), kā arī sievietes uzdevums ir „*piedzemdēt*” šos rakstus ievākojot tos kaņepju auduma vākos.

Jī tautā ir raksturīgs vīriešu kārtas reliģiskais speciālists-bimo, kurš pārzina svētos rakstus, taču nenonāk transa stāvoklī un chema- sieviešu kārtas garu medijs, kura transa stāvoklī sarunājas ar gariem un veic rituālus, kurus tikai chema var veikt. Mīts par to, ka bimo nekad nevar būt sieviete ir vēl viens spēcīgs arguments, kas saistās ar to, ka sievietēm un vīriešiem ir atšķirīgās lomas gan sabiedrībā, gan garīgajā dzīvē. (Skat. 54. lpp. „*Ašiladze*” mītu)

Šeit arī iespējams pamanīt vīrieša un sievietes noteiktās funkcijas un pienākumus, kurus tiem ir jāpilda gan ikdienas, gan reliģiskajā dzīvē.

Atšķirībā no Senās Ķīnas, kurā pastāvēja noteikta dievību un garu hierarhija, ji tautas sabiedrībā tāda nav raksturīga, tikai fakts, ka ji tautā ir animistisks pasaules uzskats un pastāv dažādu augu, koku, kalnu, dzīvnieku, totēmu u.c. pielūgšanas veidi. Kopīgās iezīmes ar Austumāziju ir animistiskajā pasaules uztverē (garu eksistencei apkārtesošajā dabā), kā arī mītā par rakstības rašanos. (Skat. 35. lpp. mītu par „Dzeltenā imperatora pareģi”, kurā tiek raksturota ķīniešu rakstības rašanās un 34. lpp. „Asilazi” mītu par ji rakstības rašanos)

Vēlvienu kopīgu iezīmi ir garu rakstīšanas seanss ji tautā un Ķīnā. Jo ji tautas mītā tiek stāstīts, ka noslepumaina zīme diktējusi rakstu zīmes, kuras uz smiltīm ir pierakstījis fazāns, šajā gadījumā var saredzēt līdzības ar Ķīnas garu rakstīšanu mūsdienās, kas tiek attiecināts uz ziņu saņemšanu no garu pasaules abos gadījumos. Darba sākumā ir pieminēts, ka bimoisma pamatā arī ir saredzami „bon” reliģijas elementi. Šis faktors arī ir viens no noteicošajiem, ka bimo šamanismam ir līdzības ar Austrumāzijas šamanismu, jo gan bon reliģijā, gan bimoismā tiek izmantota speciāla terminologija, lai sazinātos ar gariem, kuru pārziņa tikai reliģiskie speciālisti. Līdzīgas pazīmes bon un ji reliģijās ir upuru nešana gariem, kā arī ji un bon reliģijas praktizētāji tiek sadalīti melnajā un baltajā ciltī. Tātad, var izdarīt secinājumu, ka bon reliģija ir vistuvākā ji šamanismam.

Ji sabiedrībā var ieraudzīt, ka vīriešu kārtas šamanis pārgērbjas drēbēs, kuras vairāk raksturīgas sievietei (garā halātā) (skat. piel. 1, att.2), taču garu mēdijs- chema ir redzama biksēs (skat. piel.1, att. 1), kuras ir raksturīgas vīrietim, pēc pētījuma autora minējuma, tas ir izskaidrojams ar to, lai integrētu abus dzimumus vienā, un lai varētu sazināties ar dažādiem gariem. Vēl nesen pastāvēja bimo šamaņa alianse ar teritorijas virsaiti. Šādu aliansi sauca par „*pušu sabiedrību*”, bet var saskatīt līdzības ar Šanu dinastijas laiku, kad Ķīnā pie varas bija valdnieks-šamanis, kurš bija visaugstākā autoritāte un bija atbildīgs par politisko un reliģisko varu vienlaicīgi. Arī ji tautā ir skaidri saredzama šī līdzība, jo pastāv alianses starp teritoriālajiem valdniekiem un šamaņiem, taču mūsdienās Ķīnas valdība cenšas izjaukt šo sabiedrības institūciju, kā rezultātā šamanis ir tikai atbildīgs par reliģiju.

Vadoties pēc šī secinājuma arī ir iespējams saredzēt līdzības ar Džou dinastiju, kad šamaņa- valdnieka vara vairs nebija atļauta un šamanim tikai bija atļauts darboties reliģiskajā sfērā. Darba laikā autors ir atradis dažāds iezīmes ji tautas šamanismā,

kuras ir gan līdzīgas, gan atšķirīgas dažādos aspektos, tomēr, lai veiktu dziļāku analīzi par šīs mazākumtautības šamanisma veidu ir nepieciešama daudz dziļāka izpēte.

Literatūras saraksts

Zinātniskie pētījumi:

- 1) **Bamo qubumo.** *Traditional Nuosu Origin Narratives: A Case Study of Ritualized epos in Bimo Incantation Scriptures.* Bloomington; Slavica Publishers Inc. 2001.
- 2) **Boyer Pascal.** *Religion Explained: the Evolutionary Origins of Religious Thought.* New York, Basic Books, 2001.
- 3) **Buckland Raymond.** *The Fortune-Telling Book: The Encyclopedia of Divination and Soothsaying.* Canton, Visible Ink Press LLC. 2004
- 4) **Clart Phillip.** *Moral Mediums: Spirit-Writing and the Cultural Construction of Chinese Spirit-Mediumship Ethnologies , vol 25 no.1.* Columbia, University of Missouri, 2003.
- 5) **Durkheim Émile /Joseph Ward Swain (translator).** *The Elementary Forms of Religious Life.* London, Hollen Street Press LTD. 1915.
- 6) **Eliade Mircea.** *Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy.* Princeton, Princeton University Press, 1964.
- 7) **Ferraro Gary, Susan Andretta.** *Cultural Anthropology an Applied Perspective.* Belmont, Wadsworth, 2009.
- 8) **Fridman Eva Jane Neuman, Mariko Namba Water (editors).** *Shamanism: An Enciclopedia of World Beliefs, Practices and Culture Volume I.* California, ABC-CLIO Inc, 2004.
- 9) **Geertz Clifford.** *The Interpretation of Cultures: Selected Essays.* New york, Basic Books, 1973.
- 10) **Gernet J.** *L'intelligence de la Chine : le social et le mental.* Paris, Bibliotheque des histoires, 1994, 366.lpp.
- 11) **Harell Stevan, Li yongxiang.** *The History of the History of the Yi, Part II.* Washington, University of Washington, 2003.
- 12) **Harvey, G. Wallis R.J.** 2007. *Historical Dictionary of Shamanism.* Lanham, Maryland: Scarecrow Press.
- 13) **Harell Stevan.** *Perspectives on the Yi of Southwest China.* California, University of California Press, 2001.
- 14) **James William.** *The Varieties of Religious Experience.* Pennsylvania State University, A Penn State Electronic Classics Series Publication, 2002.

- 15) **Jones Lindsey.** *Encyclopedia of Religion 15 Volume Set: Second Edition.* Farmington, Thomson Gales, 2004.
- 16) **Kant Immanuel.** *Religion and Rational theology.* Cambridge, Cambridge University Press, 1996.
- 17) **Lajoie Denise H., Shapiro S. I.** *The journal of Transpersonal Psychology: Definitions of Transpersonal Psychology: the First Twentythree Years.* Honolulu, 1992, vol 24, No.I.
- 18) **Laodzi/Jelena Staburova (tulkotāja).** *Dao un De kanons.* Rīga, AS Preses Nams, 2009.
- 19) **Laufer Berthold.** *Chinese Clay Figures: Prolegomena on the history of defensive armor. Anthropological Sries Vol. XIII, No. 2.* Chicago, Field Museum of Natural History, 1914.
- 20) **Leeming David A., Madden Kathrin, Marlan Stanton.** *Enciclopedia of Psychology and Religion 2 Volume Set.* New York, Springer, 2009.
- 21) **Leeming David.** *Asian Myrhology.* New York, Oxford University Press, 2001.
- 22) **Lips Julius.** *A Cultural History of Man. London.* George G. Harp & Co. Ltd.1949.
- 23) **Lopez Donald S.** *Religions in China in Practice.* Princeton, Princeton University Press, 1996.
- 24) **Malinowski Bronislaw.** *Magic, Science and Religion.* Illinois, the Free Press, 1948.
- 25) **Maljavin Vladimir Vjacheslavovich / Малявин Владимир Вячеславович.** *Kitajskaĳa civilizacija /Китайская цивилизация.* Москва, издательство астрель.
- 26) **Nadeau Randall, Komjathy Louis.** *The Wiley -Blackwell Companions to Religion.* West Sussex, Blackwell Publishing, 2012.
- 27) **Nevot Aurelie.** *Comme le Sel Je Suis le Cours de 'l Eau.* Paris, Socitete Ethnologique, 2008.
- 28) **Pratt Christina.** *An Encyclopedia of Shamanism Volume Two N-Z.* New York, The Rosen Publishing Group Inc., 2007.
- 29) **Schipper K.** *Le corps Taoiste.* Paris, Fayard, 1982.
- 30) **Stutley Margaret.** *Shamanism: an Introduction.* London, routledge, 2003.
- 31) **Torchinov Evgenij Alekseevich /Торчинов Евгений Алексеевич.** *Religii mira. Opyt zapredel'nogo (transpersonal'nye sostojanija i psihotehnika)./ Религии*

мира. Опыт запредельного (трансперсональные состояния и психотехника).
Петербург, Петербургское востоковедение», 1997.

- 32) **West Barbara.** *Encyclopedia of the Peoples of Asia and Oceania.* New York, Facts on File Inc., 2009.
- 33) **Zhou Minglang.** *Multilingualism in China: the Politics of Writing Reforms for Minority Languages.* Berlin, Walter de Gruyter GmbH., 2003.
- 34) **Zimo jixue janjiu xiaozu/姊妹彝学研究小组.** *Yizu fengsu zhi/彝族风俗志* Zhongyang minzu xueyuan chubanshe, 1992.
- 35) **Zhang Zhongren /张仲仁.** *Yizu zongjiao yu xinyang/彝族宗教与信仰* Yunnan minzu chubanshe, 2006

Interneta Avoti:

- 1) **Baidubaike/百度百科** Shang dao shan/ 上刀山(dunču kāpnes) 2014
<http://baike.baidu.com/view/924963.htm> (interneta enciklopēdija (ķīniešu valodā))
[Skatīts: 2014. gada 20 aprīlī]
- 2) **Museum of Chinese Yi ethnic culture network.** Religion of Yi People in China 2010 <http://en.yizuren.com/plus/view.php?aid=48> (Ji tautas reliģija Kīnā (angļu valodā)) [Skatīts: 2014. gada 20. martā]
- 3) **Kīnas ji mazākumtautības interneta muzejs.** Bimo ji yizu yuanshi zongjiao/毕摩及原始宗教 2010 <http://www.yizuren.com/plus/view.php?aid=8289> (Bimo un ji tautas primitīvā reliģija (ķīniešu valodā)) [Skatīts: 2014. gada 25. martā]
- 4) **Soulie G.** „Les barbres soumis du Yunnan,,
http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/befeo_0336-1519_1908_num_8_1_4294 (Apraksts par Junnaņas provincē dzīvojošajām mazākumtautībām (franču valodā)) [Skatīts: 2014. gada 13. Martā]
- 5) **Pu Xianhong .** New Year of Yi Ethnic Group in Yunnan, 2012
<http://en.yizuren.com/plus/view.php?aid=51> (Ji jaunā gada svinēšanas tradīcijas (angļu valodā)) [Skatīts: 2014. gada 13. Martā]
- 6) **Šamadzjadzja/沙马加甲.** Jiantan yizi dui huo de tuteng chongbai /浅谈火的图腾崇拜. <http://www.yizuren.com/plus/view.php?aid=8997> 2010(Uguns totēma pielūgšana ji tautā (ķīniešu valodā)) [Skatīts: : 2014. gada 13. Martā]

- 7) **Museum of Chinese Yi ethnic culture network.** Torch Festival. 2010
<http://en.yizuren.com/plus/view.php?aid=39> (Ji tautas lāpu festivāls (angļu valodā))
[Skatīts: : 2014. gada 18. Martā]
- 8) **Museum of Chinese Yi ethnic Culture Network.** Axi Fire Worship. 2010
<http://en.yizuren.com/plus/view.php?aid=21> (Uguns pielūgšana a-sji tautā (ķīniešu valodā)) [Skatīts: 2014. gada 1. Aprīlī]
- 9) **Gushiwenwang /古诗文网** http://www.gushiwen.org/wen_1058.aspx (Ču cji dzejolis Džaohuņ (招魂) „Dvēseles atsaukšana „(Ķīniešu valodā)) [Skatīts: 2014. Gada. 30 aprīlis]

Pielikums Nr. 1.¹⁴⁸



1. Bimo šamanis



2. Sieviete garu medijs-Chema

¹⁴⁸ Nevot Aurelie „Comme le Sel Je Suis le Cours de l'Eau”, Paris, Societe Ethnologique, 2008. 258-261.lpp.